

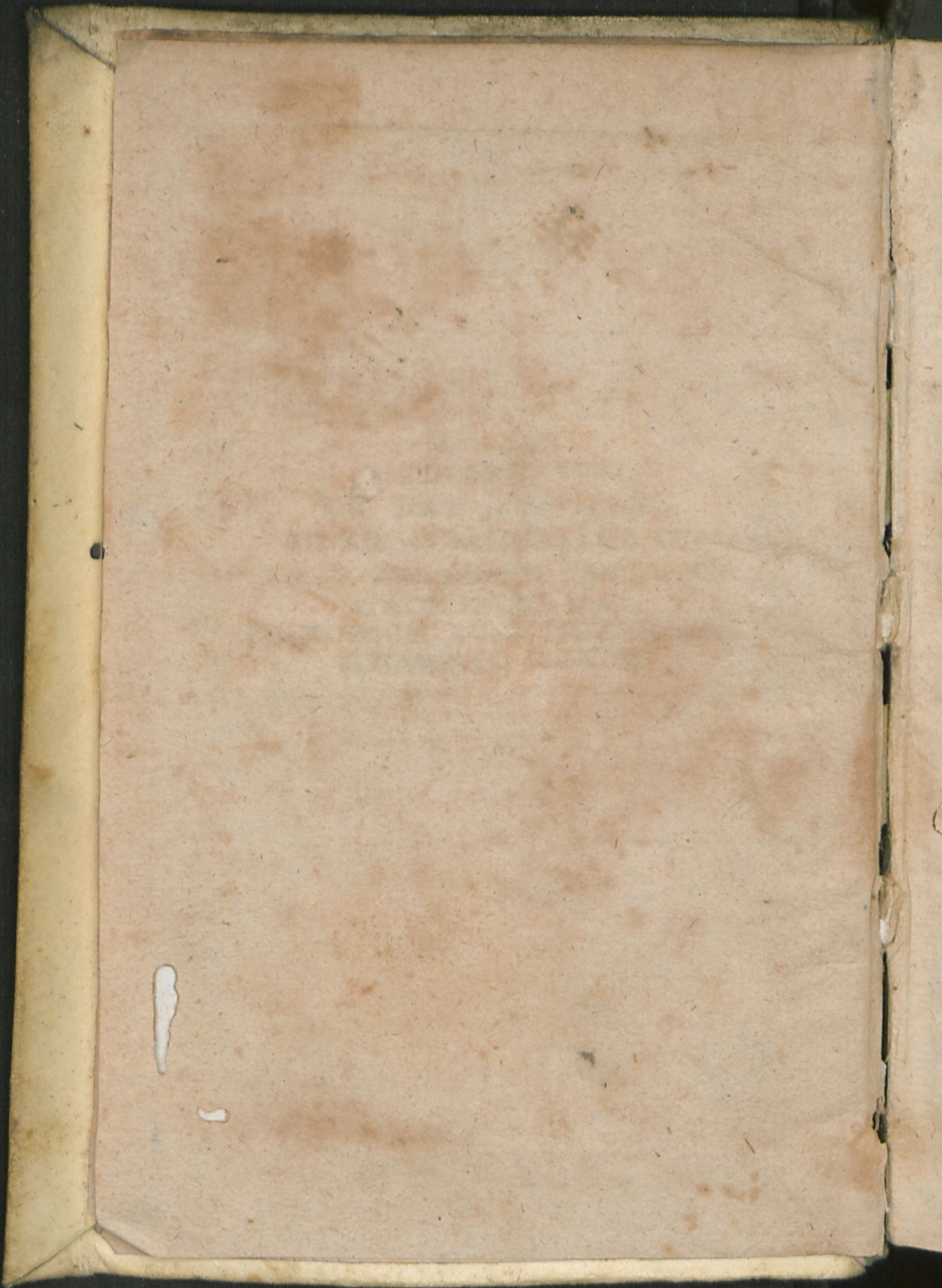
EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

Qe. 23.

SCIPIONIS
GENTILIS
IVRISCOS.
DE ALIMENTIS

Liber singularis,

AD ORATIONEM
DIVI MARCI.

FRANCOFVRTI
Apud heredes Andreae Wecheli,
Claudium Marnium & Jo. Aubrium.

M D C.

Cum Grat. & Privil. S. C. Maiest. ad sexennium.

C. K.

SCIPIONIS
GENTILIS
I. C. DE ALIMENTIS
LIBRUM AD ORAT. D. MARCI
~~~~~
SUMMA PRIVILEGII.

CÆSARÆE Maiestatis priuilegio cautum est AN-
DREAE WECHELI heredibus, CLAUDIO MAR-
NIO, & IOANNI AVBRIO, ne quis hunc Scip. Gentilis
I. C. De Alimentis librum ad Orat. D. Marci, intra sacri
Romani Imperii & omnium regnorū ac prouinciarum
imperialiū fines, eodem vel alio caractere excudere, aut
vbicunq; recudendum dare, aut alibi impressum impor-
tare, vendere vel distrahere palam vel occulte ausit. Idem
priuilegium eis concessum de aliis etiam auctoribus in
philosophica, medica, & iuridica facultate, aliisque disci-
plinis liberalibus, ad sex cuiusque editionis annos. Quod
sacræ Maiestatis interdictum si quis neglexerit, non mo-
dò libris expressis, verum etiam insuper decem marchis
auri puri, imperiali fisco, fraudis vindici & dictis Wecheli
heredibus, ex æquo soluendis, mulctabitur, vt latius in
Cæsareo diplomate declaratum est. Dato Viennæ 25.
mensis Maii, anno Domini 1582.

RVDOLPHVS.

V. Io. Bapt. Weber.

Ad mandatum S. Cæs. Maiest. proprium.

P. OBERNBURGER.

NOBILISSIMO
ET AMPLISSIMO VIRO

IACOBO BONGARSIO

Bodriano,

Christianissimi Regis Legato,

S. D.

SCIPIO GENTILIS.

ON ignoras, nobilif-
sime BONGARSI,
quanta sit dignitas,
qui vsus earum Ora-
tionum, quas de iure
ciuili compositas in
Senatu Rom. habue-
runt, vel per candidatos suos recitaue-
runt magni illi Principes, & rectores ge-
neris humani. Sed nemo diligentius Di-
uo Marco Philosopho, nemo sanctius in
ea re versatus est. itaque eius plurimæ O-

)(2

E P I S T O L A

rationes memorantur in iure Iustiniano.
 Ex quibus nunc hanc Alimentariam e-
 legi, quam tibi dicarem. Beneficia tua,
 quibus me quotidie ornas augesque, non
 patiuntur me diutius filere de te: non
 quo partem aliquam me æquare posse
 meritorum tuorum sperem (id enim non
 facile mihi:) sed vt publico velut chiro-
 grapho testarer, me tibi plurimum debe-
 re; vel (vt ingenue loquar) tantum debe-
 re, quãtum exsoluere nunquam possim.
 Sed benignitas tua, quæ te ad me obli-
 gandum sic impellit, eadem decidet me-
 cum aliquando, cum quid plus poterò:
 aut, si nihil poterò, nouas tabulas cum a-
 nimo meo faciat, necesse est. Nam te du-
 ritiam illam priscam non puto imitatu-
 rum, vt in neruum ducas. In quo tamen
 quid sis lucri facturus ab homine inerte
 nec laborioso, non video. quid? quod ali-
 menta insuper ex XII. Tabulis pendes,
 & perdes? neq; enim de ijs ad Prætorem
 ire poteris. Potius tibi metuendum est,
 ne, si iueris, condemneris; vt quæ semel
 dare cœpisti, ea in perpetuum dare co-
 garis.

D E D I C A T O R I A .

garis. Calumniabor enim omnibus modis, non te mihi ea ex Duodecim, vel in causa iudicati & addicti præstitisse, sed potius ex testamento aliquo, vel codicillis: qui etsi nulli proferri à me poterunt, præstatione me tamen tua, & prærogativa alimentorum notissima tuebor. denique adigam te, vt semel à me libereris, ad transigendum. Quæ in re multum mihi hæc Marci Oratio profutura est, quæ Præto-rem alligat seuerissimæ cognitioni, & pro alimentario liberalissimæ. Neque curabo, si obijcias mihi nequitiam siue luxuriam, vtpote cuius sit hæc ipsa Oratio tutrix ac patrona singularis. Sed sine ioco. Non solum beneficijs tuis plurimis impulsus sum, B O N G A R S I, ad hunc libellum dedicandum tibi, sed etiam splendore nominis tui, & illa auctoritate ac gratia, quam in omnium literatorum animis tibi immortalem peperisti. Atque vtinam vt adolescentiæ tuæ fructus pulcherrimi & nobilissimi in his studijs nostris ac literis extitêre, sic & grauioris ætatis aliqui existere potuissent. Sed ab-

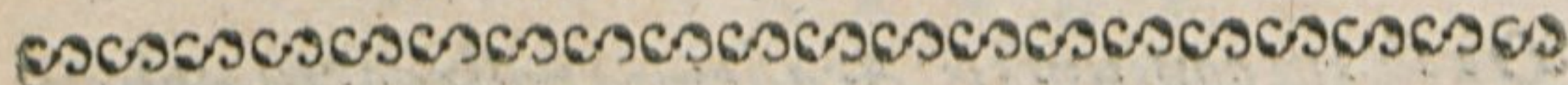

EPIST. DEDICATORIA.

stulêre te primò bellorum ciuiliū tempestates, deinde longinquæ & perpetuæ ad maximarū nationum regna susceptæ peregrinationes. Vnde reuersum prope-
rauerunt omnes boni virtutes tuas, atq; istam vim ingenij, quam admiramur & colimus, admouere patriæ & Reipubl. Gallicæ. Ex quo etiam mihi spes est, tandē cura & pietate & sapiētia maximi Regis videre eam ἀναβεφομένω, atq; resectam; sicut ex vltimis sæpe periculis, ipsoq; exitio eiusdem gloriosissimis armis atq; consilijs ereptam vidimus. Cuius etiam voti & boni ominis causa hanc cōmentatiunculam Alimentariã ad te misi: sed & eam ob causam, non indecorè; quod Orationem summi Principis ad Oratorem summi Regis misi. Bene vale. Altorphio, in prouincia Norici. M D C. Kal. Maijs.

Ad Cl.

Ad Cl. V.

SCIPIONEM GENTILEM
IC. ET ANTECESSOREM
in Acad. Norimb. pri-
marium.

*I qua alia est varios passa, & schola no-
stra labores,
Atque oppressa suis casibus inge-
muit,*

*Ut primum dias aspexit luminis auras,
Extulit immensum celsa sub astra caput,
Freigiade illa suo nimium Rectore superba,
Cuius fama omnem tum radiabat humum.
Verum abeunte illo, & post destituenta misellam,
Concidit, ut mundo despoliata suo.
Non id passa diu est nostri pia cura Senatus,
GIFANII accitu reddidit omne decus.
Imo, ut luctum illum concussa è corde fugaret,
Non contenta vno hoc lumine percelebri,
Integra quo regio posset gaudere, suumque
Præ multis aliis ponere in ante decus:
Ecce illud iuris decus atque exemplar honesti
Sumtibus haud paruis huc quoq; pertrahitur
DONELLVS, cuius virtutes ferre recusans
GALLIA, Germanorum expulit herclè bono.*

AD AVTHOREM LIBELLI

*Quæis ita coniunctis, Academia nostra triumphans
 Præ se alias omnes despicere ausa fuit:
 Nec poterat sanè laudes (si vera fatendum est)
 Vlla alia ad nostras, æquiparare suas.
 At gaudere diu tamen isthac gaudia nobis
 Haud licuit, nostram deserit ille scholam:
 Et ferri sanè quadamtenus id potuisset,
 Sisteret hac fini dummodo triste malum.
 Verum hic post varios casus haustosq; labores
 Aëno etiam fractus, pro miserabile, obit.
 Heu, quibus hæc lachrymis aut quo deflenda dolore
 Sors fuerit! pessum visa ibi tum ruere
 Hæc schola: sed fulcrum subito bene forte Senatus
 Substituit, magnum nempe V E S E N B E C I V M.
 Ille labascentem nutantem restituit Rem,
 Et docuit tanti dememinisse mali.
 Scilicet hæc eius fuerat Prudentia, Virtus,
 Scilicet hoc eius I V R I S in arte decus.
 Fortuna variante vices etiam ille vocatur
 Hinc aliò mixtis Imperio precibus,
 Subtrahit & sese nobis: facere en schola ventrenæ
 Visa iterum, & luctu concidere ipsa suo,
 Non fert, sed magnæ subnisis robore mentis
 Ille, anima ac Siren Attidis & Latij,
 S C I P I O fulcit opus, Iuuenis vernantibus annis,
 Qualiter haud, multos, censeo posse, senes.
 Scilicet hic sequitur non tantum fortibus ausis
 Quos modo iam dixi, verum etiam adsequitur.
 Scilicet haud tantum claram exornare cathedram
 Calcatam tantis novit & ipse viris,*

Verum

E P I G R A M M A.

Verum & *docta* sua promit commenta *Minerva*,
Edit & ingenij diareperta sui:
Vt, quando hinc nomen meruere decusq; perenne,
Quos vehit excelfo candida *Fama* loco,
*Ips*e eadem capiat nunc hostimenta laborum,
Magnum inter doctos obtineatq; locum.
Rectum insistis iter, *Clarissime* *Scipio*, perge
Affecta & studiis collige plura tuis,
Quae vel in *Historicos* pluteos coniecta reseruas,
Aut *Iv* s illustrant, aurea scribta, tuum.
Hac nempe illa via est grassandi tramite recto
Ad *Laudem*, hanc unam qui terit, ille tenet.
Perge age, nec cepto tam pulchrè desere cursus,
Atque parata foras scribta operosa feras:
Posteritas sic quippe tua pomœria *Fama*
Eos ultra proferet *Hesperiosque*,
Immo *GENTILEM* totus mirabitur *Orbis*,
Qua sob exoritur, quaque caducus obit.

M. Mich. Piccartus Francus,
 Professor Noricus.

V L P I A N V S
Libro quinto de omnibus
Tribunalibus.

*V*M hi, quibus alimenta reli-
cta erant, facile transigerent
contenti modico presenti: Di-
uus Marcus ORATIONE in
Senatu recitata effecit, ne aliter
alimentorum transactio rata esset, quam si
auctore Praetore facta. Solet igitur Praetor in-
teruenire, & inter consentientes arbitrari, an
transactio, vel qua admitti debeat. §. Eius-
dem praetoris notio ob transactionem erit siue
habitatio siue vestiarius, siue de praediis ali-
mentum legabitur. §. Hae oratio pertinet ad
alimenta, quae testamento vel codicillis fuerint
relicta siue ad testamentum factis, siue ab inte-
stato. Idem erit dicendum, & si mortis causa
donata fuerint: vel ab eo, cui mortis causa do-
nata sunt, relicta. Sed & si conditionis imple-
ndae gratia relicta sunt: adhuc idem dicemus.
Plane de alimentis, quae non mortis causa dona-
ta sunt, licebit & sine praetore auctore transi-
gi.

EX VLP. PRÆMISSA.

gi. Siue igitur in menses singulos, siue in dies, siue in annos fuerint relicta: oratio locum habet. Sed & si non fuerint perpetuo relicta, sed usque ad annos certos, idem est. §. Si integra quantitas alicui fuerit legata, ut ex usuris eius se alat, & mortis tempore pecunias restituat, non cessabit oratio, licet non in annos singulos videatur id relictum. Sed & si sit certa quantitas relicta Titio, vel res, ita ut inde alimenta Seio prestentur: magis est ut transigere Titius possit: nec enim transactione Titij minuuntur alimenta Seij. Idemque est & si per fideicommissum alimenta ad hoc legatario fuerint relicta. §. Eam transactionem oratio improbat, quæ idcirco fit, ut quis representatam pecuniam consumat. Quid ergo si quis citra prætoris auctoritatem transegerit, ut quod per singulos annos erat ei relictum, consequeretur per singulos menses? aut quid si quod per singulos menses ei relictum erat, consequeretur per singulos dies? quid deinde si quod consumato anno ut acciperet, initio anni consequatur? & puto eam transactionem valere: quia meliorem conditionem suam alimentarius tali transactione facit. noluit enim oratio alimenta per

EX VLPIANO

transactionem intercipi. Nihil autem inter-
 est, utrum libertini sint quibus alimenta reli-
 cta sunt, an ingenui: satis locupletes, an minus.
 §. Vult igitur oratio apud prætorem de istis
 queri: in primis de causa transactionis, dein de
 modo, tertio de persona transigentium. In cau-
 sa hoc erit requirendum, quæ causa sit transi-
 gendi: sine causa enim neminem transigentem
 audiet prætor. Causæ ferè huiusmodi solent al-
 legari, si alibi domicilium hæres, alibi alimēta-
 rius habeat: aut si destinet domicilium transf-
 erre alter eorum: aut si causa aliqua urgeat
 præsentis pecuniæ: aut si à pluribus ei alimenta
 relicta sint, & minutatim singulos conuenire
 difficile ei sit: aut si qua alia causa fuit, ut plu-
 res solent incidere, quæ prætori suadeant trans-
 actionem admittere. §. Modus quoque pecuniæ,
 quæ in transactionem venit, æstimandus est:
 ut puta quantitas transactionis. nam etiam
 ex modo fides transactionis æstimabitur. Mo-
 dus autem pro ætate eius, qui transigit, arbi-
 trandus est & valetudine: nam alias cum pue-
 ro, alias cum iuvene, alias cum sene transigi
 palam est. §. Sed & personarum contemplatio
 habenda est, hoc est, cuius vitæ sint hi, quibus
 alimenta

P R Æ M I S S A.

alimenta relicta sunt: utrū frugū vitæ hi sint, qui alias sufficere sibi possint, an sequioris, qui de alimentis pendeant. In persona eius, à quo alimenta relicta sunt, hæc erunt specienda: in quibus sunt facultatibus, cuius propositi, cuius opinionis. tunc enim adparebit numquid circumuenire velit eum, cum quo transigit. §. Qui transigit de alimentis, non videbitur, neque de habitatione, neque de vestiaria transigisse: cum Diuus Marcus specialiter etiam de istis transigi voluerit. §. Sed & si quis de alimentis transegerit, non habebit necesse etiam de habitatione, vel ceteris inuitus transigere: poterit igitur vel de omnibus simul, vel de quibusdam facere transactionem. De calciario quoque arbitrio prætoris transigendum est. §. Si vni pluribusve fundus ad alimenta fuerit relictus, velintque eum distrahere: necesse est prætorem de distractione eius & transactione arbitrari. Sed si pluribus fundus ad alimenta fuerit relictus, & hi inter se transigant; sine prætoris auctoritate facta transactio rata esse non debet. Idem est & si ager fuerit in alimenta obligatus: nam nec pignus ad hoc datum inconsulto prætore poterit liberari. §. Arbitratu

E X V L P I A N Ō

prætoris vel de vniuersis alimentis, vel de pâr-
 te eorum transigi oportere plus quàm manife-
 stum est. §. Si prætor aditus citra causæ cog-
 nitionem transigi permiserit, transactio nullius
 erit momenti: prætori enim ea res quærenda
 commissa est, non negligenda nec donanda. Sed
 & si non de omnibus inquisierit, quæ oratio
 mandat: hoc est de causa, de modo, de personis
 transigentium: dicendum est, quamuis de qui-
 busdam quæsierit transactionem esse irritam.
 Sed nec mandare ex hac causa iurisdictionem
 vel præses prouinciæ, vel prætor poterit. §.
 Transactiones alimentorum etiam apud pro-
 curatorem Cæsaris fieri possunt: scilicet si à fi-
 sco petantur alimenta, secundum quæ & apud
 præfectos ærarij transigi poterit. §. Si cum lis
 quidem esset de alimentis, transactum autem
 de lite fuisset: transactio valere inconsulto præ-
 tore non potest, ne circumueniatur oratio. fin-
 gi enim lites poterunt, ut transactio etiam ci-
 tra prætoris fiat auctoritatem. §. Si eidem ali-
 menta & præterea legatum præsentis die da-
 tum sit, & transactum fuit citra prætoris au-
 thoritatem: id quod datum est, imputabitur
 prius in legatum, quod præsentis die datum est:
 super-

P R Æ M I S S A.

superfluum in alimentariam causam. §. Si quis de alimentis transegerit sine prætoris auctoritate: id quod datum est, in præterita alimenta cedet, nec interest tantum in quantitate sit debita, quantum datum est, an minus, an plus. nam & si minus sit, adhuc tamen id quod in solutum datum est, in præterita alimenta imputabitur. Sanè si is, qui de alimentis transegit, locupletior factus sit ea solutione: in id quod factus sit locupletior, æquissimum erit in eum dari repetitionem: nec enim debet ex alieno damno esse locuples. §. Si in annos singulos certa quantitas alicui fuerit relicta homini honestioris loci: veluti salarium annuum, vel ususfructus: transactio & sine prætore fieri poterit. Cæterum si ususfructus modicus alimentorum vice sit relictus: dico transactionem citra prætorem factam nullius esse momenti. §. Si cui non nummus ad alimenta, sed frumentum atque oleum & cætera, quæ ad victum necessaria sunt, fuerint relicta: non poterit de his transigere, siue annua, siue menstrua ei relinquantur. Si tamen ita sine prætore transegerit, ut in vicem eorum nummum quotannis vel quot mensibus acciperet: & neque diem

EX VLP. PRÆMISSA.

neque modum permutauit, sed tantum genus: vel ex contrario si pactus fuerit, ut in generibus alimenta acciperet, quæ in nummis ei relicta fuissent: vel si vinum pro oleo, vel si oleum pro vino, vel quid aliud commutauit: vel locum permutauit, ut quæ erant ei Romæ alimenta relicta, in municipio, vel in prouincia acciperet, vel contra: vel personam commutauit, ut quod à pluribus erat accepturus, ab uno acciperet: vel aliū pro alio debitorē acceperit: hæc omnia habent disceptationem prætoris: & pro utilitate alimentarij recipienda sunt. §. Si ad habitationem certa quantitas sit annua relicta, & ita sit transactum sine prætore, ut habitatio præstetur, valet transactio: quia fructus habitationis præstatur, licet ruinae vel incendio subiecta transactio est. Per contrarium quoque si pro habitatione, quæ erat relicta, placuerit certam quantitatem præstari: transactio rata est & citra prætorem.

SCIPIO.

SCIPIONIS
GENTILIS, IC.
AD ORATIONEM
DIVI MARCI,

DE ALIMENTIS,
Liber singularis.

CAPVT I.

De authore huius Orationis.

HÆc Oratio est de alimentis, quæ alicui testamēto, vel codicillis relicta sunt, accuratissimè à D. Marco Antonino Philosopho scripta, & in Senatu ab eo, vel per Quæstorem eius recitata: nec minus diligens Vlpiani interpretatio fuit ad singula ferè eius Orationis verba adcommodata, quæ extat in *l. cum hi, ff. de transactionib.* Ad eum enim titulum pertinet; quia de transactione alimentorum scripta est, ne ea citra Prætoris auctoritatem facta, valeat. Quare apud Iul. Capitolinum, vbi sic vulgo legitur in vita Marci: *De ali-*

A

2 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

*mentis publicis multa prudenter inuenit; libenter addiderim, & priuatis: vel hoc pro illo repositurum: præsertim cū de publicis alimentis sæpius mentionē faciat, vt de re frumentaria, de pueris & puellis alimētariis. Item in fine, nouas puellas, inquit, Faustinianas instituit in honorem uxoris mortuæ. intelligit enim alimentarias, quas etiam D. Pius in honorem filiaē instituerat, eodem teste Capitolino, eique rei formam dicitur D. Hadrianus antea dedisse, l. Mela, §. certè, ff. de alim. leg. Denique optimorum Principum hæc ratio semper fuit, publicè alimenta ciuibus tenuioribus largiri, totiusque rei frumentariae curam ad se reuocare. Similiter Christianorum vetus ecclesia, vt Tertullianus lib. aduersus Gentes cap. 39. scribit, pueris & puellis, re & parentibus destitutis, (orphanos intellige) alimenta ex stipe collatitia dispensabat. Quod in Virginibus Vestæ serauit diu ciuitas, alimentis publicè datis, donec Principes Christiani adimerent, frustra Senatu & Symmacho Præf. vrb. legato eius renitentibus: cui respondit elegantissimo carmine Aur. Prudentius, felicissimi poeta ingenii. In prouinciis quoque hæc Principum Rom. cura euigilauit; præsertim in iis, qui expositi essent, quos *ἑρπῆδες* appellabant, propter alimenta quæ ab iis dabantur, qui eos suscepissent, & in seruitute educassent: nam & de conditione & de alimentis eorum quæstio oriebatur, vt ex epistolis Plinii lib. 10. apparet, epistol. 71. & 72. in qua
Traia-*

DE ALIMENTIS, LIBELLVS.

Traianus ei rescribit, nec adsertionē denegandam ijs, qui ex eiusmodi causa in libertatem vindicabantur (neq; ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum. Primus D. Marcus de alimentis priuatis & liberis hominibus relictis cauit: nemo enim ante ipsum tale quid excogitauit, cum absurdum etiam videri posset, vetare, ne liceret alicui de re priuata & familiari transigere, *liurisgentium, §. si paciscar, ff. de pact.* Ad hanc D. Marci Orationem factum est Senatusconsultum: quo etiam nomine appellatur *in l. §. eleganter, §. item si, ff. de condict. in deb.* Quo de more, adeoque de omni ratione iuris Principalis copiosè disserui in libro de Orationibus Principum: vt hīc inculcare necesse non putem. Hæc modo ad illa verba Vlpiani *in h. l. cum hi, in prin.* Diuus Marcus Oratione in Senatu recitata effecit, dicere volui: quo plane modo de alia eiusdem Oratione locutus est *in l. 2. ff. de Fer. & dilat.*

CAPVT II.

Alimentorum, victus appellatio.

NVnc videndum, quid alimentorum nomine contineatur, quod est generalius cibarijs, diarijs, & similibus: sed angustius paulè victus vocabulo. Nam victus comprehendit omnia, quæ ad corporis vsum, curationem, cultumque pertinent, *l. verbo victus, 43. & l. seq. ff.*

4 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

de verb. sig. puta cibus, potus, vestes, calcei, strata, habitatio, & alia, *d. ll. & l. diariis, ff. de alim. leg.* quæ ferè & alimentorum verbo, cum latissimè accipitur, continentur, quia sine his ali corpus non possit, *l. legatis, l. ultim. ff. de alim. leg.* vt cum alimenta legantur: non cum strictè, vt cum de alimentis transactum est: nihil enim, præter cibum & potum, in transactionem venisse intelligitur, vt postea dicetur. Medici etiam aerem in victu ponunt: sed Iurisconsultorum prouerbum est, neminem aere sed vento viuere: ductum *ex l. 2. C. de alim. pup. præst.* Medicamenta etiam quidam contineri victu, imo & alimētis, dicunt: ego non puto, *l. non omne, ff. de pen. leg. l. si cum dotem, §. sin autem, ff. solut. matrimon.* nam cur non etiam vnguenta huc referunt? quæ etiam in potu addi solita testatur Plinius *lib. 13. cap. 3.* tantique amaritudo est, inquit, vt odore prodigo fruantur ex vtraque parte corporis; vt immerito irrisus videri possit P. Victorius; qui Theriacam bibi scripsit, in loco quodam M. Varronis; quam Papinianus inter medicamenta numerat, quæ in villa secessus causa habentur, *l. quesitum. 12. §. idem respondit, ff. de instrum. leg.* Pro re tamen & qualitate personarum nihil absurdi sit, & medicamenta contineri victu dicere. Nam & pro ratione valetudinis alimentarij faciendam transactionem, Vlpianus dicit *in h. l. cum hi, §. modus.* & alimentis, quæ virgines vestales in publico capere dixi, etiam medi-

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. §

medicamenta adcedebant. Gell. *libr. 1. cap. 12.*
Plin. lib. 7. cap. 19. præsertim verò ea, quæ ad
 partem ἀναληπτικῶν Medicinæ pertinent: quam
 intelligit Cicero, cum iocatur ad Atticum scri-
 bens, Ciliciam à se ἀποσπασθεμένην, id est, refe-
 ctam esse, quam Appius antea curasset ἐξ ἀφαι-
 ρέσεως, sanguinem misisset, & quicquid potuerat,
 detraxisset: Sed ad ré: de Stratis inter se pugna-
 re videntur *l. quos nos, 234. §. fin. ff. de verb. signif.*
 vbi dicitur, etiam stramenta sub victu contine-
 ri: *§ l. in stratum, 45. eod. titul.* vbi dicitur, stra-
 gula non contineri. Facilis responsio est. Hæc
l. 45. loquitur de veste stragula: hæc non conti-
 netur victu: at *d. §. fin. de stramentis*, hæc conti-
 nentur: nam sine his, quæ vice lectuli sternan-
 tur, id est, sine aliqua re ad capiendam quietem
 strata, viui non potest, vt ait *d. §. fin.* Quare an-
 tiquis torus è stramento erat, qualiter nunc et-
 iam in castris gauisape, inquit idem *Plin. lib. 8.*
cap. 48. At sine veste stragula viui potest: sine
 veste non potest, qua quis induitur. Quare & in
 victum accipitur vestis, non stragula: ait *d. l. 45.*
 vbi vestis stragula dicitur esse omne pallium,
 ὁδίσπωμα. & rectè hoc omne vestimentū, quod
 scilicet iniicitur, contineri in stratu, Labeo illic
 ait: Quod etiam ex Diuo Hieronymo disci po-
 test: Sic enim scribit commentario in Prophe-
 tam Hieremiam: Amictu & pallijs (hoc enim
 ὁδίσπωμα significant) vt non solum cultu cor-
 poris esset ornata, & omnia haberet monilia fe-

6 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

minarum: sed strati quoque eius, & lectuli sollicita esset diligentia maritalis: hæc ille, quæ illustrant d.l. 45. Denique stratum, siue instratum, & stragula in supellectile numerantur, & tanquam pars supellectilis sunt. At Galli olim sub Carolo Andegauensi, Siciliae rege, laneorū substragulorum nomine, quæ ipsis decreto Curiaē debebantur, capiebant omnem supellectilem non solum à Iudæis & Saracenis, eam insulam incolentibus, sed etiam à Christianis, ut refert Farellus *libr. 8. Decad. poster. Rer. Sicular.* Ego si de iure ab eis interrogatus fuisset, an supellex stragulorum nomine contineretur, respondissem, si à Iudæis & Saracenis sumere vultis, continetur: si à Christianis, non item, ut olim Cascellius interroganti cuidam, an nucleus siue strobilus pini, lapidum numero esset (edixerant enim Ædiles, ne quis in scenam aliquid iacere, præter pomum, vellet, quod ijs diebus Vatinium lapidibus propè obruisset populus.) Si in Vatinium, inquit, iacere vis, pomum est. Postremo illud notandum est, *d.l. quos nos*, esse ex Gaij libris *ad legem 12. Tabularum*, interpretantis illa verba legis, de debitoribus iudicatis & addictis: si volet, suo viuito: in suo viuit, qui eum iunctum habebit, libras farris in dies dato; cum farris solum mentionē lex faciat, hinc est, quod quidam, ut in §. *si. d.l.* scriptum est, putarint, verbum, viuere, ad cibum tantum pertinere: sed adijcitur: Ofilius ad Atticum ait his verbis etiam vesti-

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 7

vestimenta & stramenta contineri: quis vero est iste Atticus? Scribit de Ofilio Cicero *in epistol. ad Atticum*: Ofilius ad Atticum de iure, quod sciam, nō scripsit. Rescribo, Ofilius ad Appium, & intelligo illum Centimanum, qui libros Actionum scripsit, *l. 2. §. fuit, ff. de orig. iur.* & Ofilij quoque citantur Actionum libri *in l. qui penum, §. penori. & §. siue autem, ff. de pen. leg.* hoc est, vt ego interpretor, libri ad Appium scripti, siue commentarij & notæ ad libros Appij de actionibus, vt passim veterum Iurisconsultorum libros legimus ad Sabinum, ad Vitellium, notas videlicet vel commentarios ad opera eorum, nisi quis Attilium malit, quem sapientem appellatum apud patres scribit in Lælio Cicero; quia prudens esse in iure ciuili putabatur.

Cæterum dubitationis tollendæ causâ interdum stratum cum victu coniungitur, vt *in l. si victum vel stratum, ff. de re iudic.* quæ est itidem de iudicato debitore, & bene vulgo Doctores illic adiungunt, *& in carcerem coniecto*; quod Cuiacius reprehendit; putat enim rectius dicturos eos, *in compedem vel neruum coniecto*. Sed mos ille in neruum conijciendi in domo creditoris priuata iam pridem obsoleuerat, sublatusque erat lege Petilia, Liuij *l. b. 8.* in carcerem publicum conijci cœpere: qui mos hodieque durat, sicut & is de victu, quem creditores tenuissimum iudicato præbebant, vt Norimbergæ duorum vel trium in diem nummulo-

8 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

rum, ex lege 12. Tabul. singulæ libræ farris. Variè igitur & pro rerum ac personarum diuersitate victus accipitur, idemque & de alimentis dicendum est. Adeo quidem, vt existimem & seruum contineri, præsertim si alicuius loci homini victus vel alimenta legata sint, pertinet enim ad curam, cultumque corporis, *leg. 44. de verbor. signific. & miserrimus olim, qui seruo careret, vnde illud Catulli,*

*Furi cui neq, seruus est, neq, arca,
Nec cimex, nec araneus.*

Non idè dicèdum de seruis artificibus, quos cultus domesticus desiderat, vt loquitur Corn. Nepos in vita Attici: nam aliud est cultus domesticus, aliud cultus corporis: aliud denique cultus animi.

CAPVT III.

Orationis huius ratio.

NVnc ad ius oratione Diui Marci constitutum veniamus, quod in summâ tale est: Ne cui liceat de alimentis sibi relictis transigere sine decreto prætoris: Cum iure ciuili permillum sit vnicuique de re priuatâ & familiari pacisci vel transigere, idque non magis iuris ciuilis, quam naturalis sit, vt de suo iure statuat quisque, vt vult, *l. nemo, C. de iud. & suo quisque beneficio liberè renunciare possit, l. penult. C. de pact. rectè Vlpianus in l. cum hi, de transact. hanc*
Oratio.

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 9

Orationem D. Marci interpretaturus à ratione
orditur, quæ D. Marcū ad interdicendum trans-
actionem alimentorum impulit; nimirum a-
nimaduverterat, eos, quibus alimenta relicta es-
sent, vt ijs per vices perceptis vitam sustenta-
rent, facile de ijs cum herede qui ex testamen-
to ea debebat, decidere atq; transigere, cōten-
tos modicā aliquā præsentī pecuniā; vt est ferè
hominum natura, præsentia commoda magis,
quam futura spectare. sed hoc satis non est: nam
licet cuius etiam omnia præsentia bona alteri
donare, ne relicto quidem sibi vsufructu, *l. vlt.
circa fin. C. de donat.* Intelligendum est itaque,
Marcum non solum eius, cui alimenta relicta
essent, sed in primis eius, qui reliquisset, nimirū
testatoris rationem habuisse, quod ita eos velle,
qui alijs alimenta relinquunt, iudicauisset. Vo-
luit enim testator prospectum ei, cui alimenta
reliquit, ne egeret aut fame periret: nam alimē-
ta plerunq; tenuioribus hominibus relinquin-
tur, & de quibus non est magna opinio vel in-
dustria vel frugalitatis, vt hic quoque valeat
illud Callimachi, αἰεὶ τοῖς σμικροῖς σμικρὰ δίδουσι θεοί.
Quare Vlpianus, eam, inquit, transactionem O-
ratio improbat, quæ idcirco fit, vt quis repræ-
sentatam pecuniam consumat, *d. l. cum hi, §. eam.*
cui rei occurrere defunctus voluit: non igitur
fauor vltimæ voluntatis, vt vulgo Doctores di-
cunt, sed voluntas ipsa testatoris causam Ora-
tionis dedit; cui voluntati antea fiebat fraus per

transactionem alimentis interceptis, ut idem
 Ulpianus loquitur. addunt etiam & fauorem
 alimentorum: neque id solus, aut primus, ut sibi
 videtur, Robertus Aurelianensis in Receptis
 suis dixit, hæc duo ad Orationem concurrisse.
 Addi & tertia ratio potest ex utilitate publica,
 ne ciuitas repleatur mendicis atque egentibus:
 & quia reipubl. interest, ne quis re sua male v-
 tatur, §. *sed hæc. Instit. qui sui vel alien. iur.* Et ele-
 ganter Fab. Quintilianus *lib. 6. cap. de risu.* De-
 fensionem ait imitatū esse equitem Romanum,
 qui obijciēti Augusto, quod patrimoniū com-
 edisset; Meum, inquit, putauī. non dicit veram
 defensionē eum attulisse, sed imitatum esse: il-
 lam scilicet vulgo iactatā, vnumquemq; mode-
 ratorem & arbitrū esse rei suæ, *l. in re, C. Mand.*
 & propius ad hanc rem cōstitutum est, non te-
 neri petitione hereditatis quasi malæ fidei pos-
 sessores, qui sumptus ex hereditate fecerūt, qui
 dilapidauerunt, perdiderunt, dū re sua se abuti
 putant, *l. sed etsi, §. consuluit Senatus, ff. de her. pet.*
 Sed hæc sententiæ ac rationes inter priuatos locū
 habent, ne quis alteri rationē reddere sumptuū
 suorū teneatur, nō etiam ne Princeps aut Ma-
 gistratus in eas res nō animaduertat. Hinc sum-
 ptuariæ leges, hinc bonorum interdictio L. 12.
 constituta. Hoc loco opponitur: Si hæc est vo-
 luntas testatoris, eaq; seruāda est pro lege, quid
 opus fuit Oratione D. Marci? Si testator expref-
 se & nominatim interdixisset, ne alimentarius
 transi-

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. II

transigeret; seruabatur, opinor, eius volūtas etiam ante Orationem. sed cum id non diserte vetaret, sed simpliciter alimēta relinqueret, quod plerunque fit, ne quem honorare testator vult, eum offendat, quasi diffideret eius moribus, hīc certe opus Oratione fuit, quæ secuta tacitam volūtatem testatoris interdiceret aperte transactionibus: & alioqui dici solet, tantum voluisse testatorem videri, quantum expressit, non plus, *l. cum proponebatur, ff. de legat. 2.* Male Donellus respondet, quasi præcepto testatoris nudo non cogatur heres vel alimentarius parere, cum ipsius causa tantum præceptum sit, male allegata *l. filius, §. Diui, ff. de legat. 1.* quæ contrarium potius probat, vbi scilicet certū est, cui testator consuli voluerit prohibendo quid, vel præcipiendo, seruandam esse voluntatem: facit optime ad hoc *N. 1.* quæ est notabilis constitutio de præceptis testatorum. Atq; hæc breuiter de ratione, quæ ex his, quæ postea dicentur, etiam illustrior fiet.

CAPVT IIII.

Quid vetet Oratio.

ET apertum est, vetare eam, quem transigere de alimentis sibi relictis. Tria sunt quæ in hoc interdicto continentur. Transactio, Alimenta, & non omnia alimenta, sed relicta. In primo occurrit statim nobilis illa quæstio, an de alimentis pacisci liceat? Transactio non fit

gratis, sed semper aliquo vel dato, vel retento, vel promisso, *l. nullo, C. de transact.* Pactum verò, quod sic specialiter dicitur, fit donandi causâ, *l. i. ff. eodem.* Et communis Doctorum sententia, teste Iasone est, nec pacisci liberaliter licere, secuti sunt glossam *in d. l. cum hi*, quam & politiores interpretes quidam sequuntur, Cuiacius, Eguinarius Baro, & alij. Rationes hæ sunt: quod magis fiat contra voluntatem defuncti paciscendo de alimentis, quam transigendo, cum ex transactione aliquid alimentarius accipiat, ex pacto nihil. Item, ne fraus fiat eiusdē voluntati, & ne circūueniatur Oratio Marci. Item, quod eadem ratio in pacto sit consulendi alimētario. Et quod cui non licet, quod minus, nec ei quod plus est, licere debeat. deniq; Pauli sententia adfertur *ex lib. i. sen. t. 5.* quod qua de re dubia & litigiosa transigere nō licet, de eadē pacisci etiam non liceat. Sed contra hanc sententiam rectè iuerunt olim Iacobus de Rauenna, & Albericus de Rosato, & Fulgosius, quem impudentiæ arguit Iason, & his temporibus acutissimus doctor meus Donellus, & Fr. Conanus. Argumenta hæc sunt. Primo: quia & Oratio nominatim de transactione loquitur, sicut & Vlpianus in tam proluxa lege: *cum hi, &c. & d. l. generaliter.* & Imp. *in l. alimentis, C. de transact.* Pacti nusquam mentio fiat. Quæ ratio eò magis valere debet, quod Oratio D. Marci prohibitoria est, de ijs rebus, quæ ante eum licitæ erant: non facile

facile igitur ad alios casus extendenda est. Altera ratio est, quod causa, quæ Marcum & Senatam ad hoc ius cõstituendum mouit, ea fuit, quia hi, quibus alimenta relicta erant, facile transigerent contenti modico aliquo præsentis, *d. l. cum hi, in princip.* at hæc ratio nullo modo locum habet in pactione donationis causa facta, in quâ nihil accipitur: & natura hominum est, vt non facile donent, & res suas iactent, *leg. cum de indebito, ff. de probation.* Idem euidentissimo argumento confirmatur Senatusconsulti Velleiani, in quo mulier intercedere, id est obligare se, resue suas pro alia, prohibetur: at eadem donare non prohibetur, quia, vt idem Ulpianus scribit *in l. 4. ff. ad senatusconsultum Velleian.* facilius se mulier obligat, quam donat. Succurrendum igitur erat in eo, quod quis temerè & facilè facit, non in quo plerunque cauti & restricti esse homines solent. eademque ratio est Legis Iuliæ, quæ fundum dotalem obligari etiã consentiente vxore prohibuit, nam etiam alienari ea consentiente, vt Theophilus explicat *in prin. Instit. quib. alie. non lic.* vbi eleganter ait, τὸ τῆς ἐκποίησεως εἶασε τῆς δυσχερείας τῆς γυναικός, id est, Lex Iulia alienationis ius, difficultati consensus vxorij reliquit. At inquires, fiet id tamen contra testatoris voluntatem, si pacisci de alimentis liceat: sic enim multo magis intercipientur alimenta, quàm cum licet modicum, aliquid tamen eorum nomine accipit, vt fit in

transactione. Speciosa est hæc ratio: sed dicendum est, Licere oportere unicuique beneficium alienum repudiare, etiam inuito eo qui dedit. at illud inciuile visum est, si quis beneficio alieno vti velit contra voluntatem eius, qui dedit, & partem eius accipere, partem repudiare. hinc illa iuris sententia, Scindi hæreditatem, quæ vni tota delata sit, non posse, & Neminem eiusdem rei legatæ sibi partem velle, partem nolle, verius esse, *l. 1. de acquir. hered. l. 4. ff. de legat. 2.* Id facit is, qui modico præsentis accepto de alimentis transigit; quasi dicat, non se plus egere; id vero delicati nimis fastidij est: vt ille apud Senecam *lib. 7. de Benefic.* non esse sibi opus beneficio ait: sed quoniam ita vis, inquit, faciam mei potestatem. Dicit aliquis, atqui licet de parte alimentorum tamen transigere, idque etiam Oratione permissum est, *d. l. cum hi, §. sed si quis, & §. arbitrati.* Et de toto quidem, inquam, legato alimentorum licet, sed vt Oratio præscribit, & cum decreto Prætoris. Non obstat etiam Pauli ille locus adductus à Cuiacio, sed perperam, ita enim in eo loco scriptum est: De his rebus pacisci possumus: de quibus transigere licet: sed non vice versa, de quibus rebus transigere licet, etiam pacisci licet. Nam de rebus duntaxat litigiosis & dubijs transigere licet, non etiam de rebus certis: at pacisci non solum de certis possumus, sed etiam de litigiosis, *l. 1. ff. de transact.* & idem Paulus *in fin. dict. tit. 1.* vbi ait;

ait, De re iudicata, utpote quæ habetur pro veritate, non licere transigere, sed pacisci tantum. Multò minus verum est, quod ille ait, de quibus rebus transigere non licet, de iisdem etiam pacisci non licere: id enim Paulus non dicit, nequius vult, nec recta ratio, licet quædam sint, de quibus nec transigere, nec pacisci liceat, ut de adulterio, *l. transigere, C. de transact.* Non obstat etiam & regula iuris illa: Cui quod minus est, &c. Nam ea regula valet, ubi eadem utriusque ratio est & minoris & maioris, non autem diuersa, ut in casu nostro. Concludendum est igitur transigere de alimentis sine Prætoris non licere: pacisci & gratis ea remittere licere. Sed quid fiet, si transactio celetur, pactio prætendatur? Nulla quidem lege vel constitutione effici potest, ne quis transigat: Sed lex hoc efficit, ne transactio, quam ipsa improbat, vllas vires habeat, ne sit iusta, ne cogatur ei alimentarius stare, si noluerit, denique ut sit irrita: ut ait Vlpianus. Et nimis imperitè huc adfertur *l. si quis pecuniã, 4. ff. si quis om. ca. test.* Punitur illo Edicto dolus eius, qui omissa causa testamèti operam dat, ut succedat ipse, vel alius ab intestato, atque ita legata corruant. Si ut alius succederet, puta substitutus, hæreditatè omisit, tenetur sine dubio Edicto, si accepta à substituto pecunia omisit, si gratis omisit, non tenetur; quia unicuique licere debet hæreditatè sibi delatã repudiare. Sed tamen si liquido cõstiterit, inquit ibi Vlpianus,

in necem legatariorum hoc factum, & nimia gratia erga substitutum, dicendum erit locum esse utili actioni aduersus eum, qui possedit hæreditatem. Si pecunia accepta fuerit, ipse conueniretur, qui omisit, non substitutus, qui possidet, in alimētario nihil simile occurrit: in nullius enim fraudem transigit, & obtendit pactio- nem, vt dici debeat actionem aduersus eum de- cepto dandam. Indignandum quidem est, vt eleganter *in d. l. 4.* Vlpianus loquitur, circum- uentam ab eo voluntatē defuncti, dum transi- git occulte cum hærede. Sed huius rei nulla po- tuit esse alia pœna, quam vt transactio esse irri- taiuberetur.

CAPVT V.

*Non solam transactionem, sed & venditionem
aliaq; improbari Oratione.*

CVr pacisci de alimentis sine Præto- re liceat, supra expositū est. Quod si quædam sunt, in quibus eadem ratio subsit, quæ in transactio- ne prohibenda Diuo Marco & Senatui fuit, idem ius in ijs probabimus. Talis est venditio, diuisio, liberatio fundi ad alimenta pignori ob- ligati. Hæc enim tria sunt, quæ illis verbis Vlpianus comprehendit: Si vni, inquit, pluribusve fundus ad alimenta fuerit relictus, velintque eum distrahere: necesse est Prætorem de di- stractione eius, & transactione arbitrari. Sed
& si

& si pluribus fundus ad alimenta fuerit relictus, & hi inter se transigunt: sine Prætoris auctoritate facta transactio rata esse non debet. Idem est, & si ager fuerit in alimenta obligatus: nam nec pignus ad hoc datum, inconsulto Prætoris poterit liberari. Hæc Ulpianus *in d. l. cum hi*. Quæ difficultate non carent. Nos singula explicemus, in primisque videndum est, cuius rei alienatio prohibeatur, an fundi, vel alterius rei, à qua re alimenta sunt relicta, vt loquitur *l. usufructum, §. hætenus, ff. de usufr.* Si alimenta simpliciter sint relicta, non magis ea vendere Prætoris inconsulto licet, quam transigere, nam vt transactio modico præsentis accepto fieri, sic & venditio modico pretio potest: atq; ita vtroq; modo pariter alimenta interciperentur, nisi Prætor interueniat. Et generaliter dicendum est, omnem actum alienationis, quo alimenta interuertantur, Oratione impediri: neq; obstat *l. fin. C. de præd. Decur. lib. 10.* quam nescio quo consilio obijciunt Accursius & alij: quæ argumentatur ex vocabulo Pretij, quo vsæ constitutiones erant, de emptione, venditione eas locutas esse. Vnde & adpreciare, pro vendere apud Tertull. positum est. nec ratio ibi erat, ad alios contractus id producendi, nec *§. pen. h. l. cum hi*. vbi hæc lex ab illis obijcitur, de vera permutatione loquitur, vt infra exponetur. Si vero fundus ad alimenta sit relictus, vt *in d. §. si vni*. proponitur; hic multum interest,

quidnam hoc legato contineri dicamus, vtrum
 alimenta sola, an vsumfructum fundi, an etiam
 dominium fundi? Interest autem non quidem
 quod ad transactionem attinet: nam etiamsi do-
 minium fundi legatario debeat, tamē distra-
 here eum non potest, idque propter illam adie-
 ctionem testatoris, qua se dixit ad alimenta le-
 gare, vt clare *in d. §. si vni*, deciditur. Stulte enim
 proponeret Vlpianus, an vendere eum fundum
 legatarij possent sine Prætoris auctoritate, nisi
 constaret fundi plenum dominium in eos lega-
 to translatum esse. Quod & Adcursius sentit:
 ait enim fundū legatum esse, sed addit interim
 dum durant alimenta. Sentit igitur legatum
 fundi, vt alimenta, & vsumfructum, vita extin-
 gui, nec transire ad hæredes legatarij. Qua in
 re notatus est à Bartolo alijsque omnibus, teste
 Iasone, interpretibus rectissime, quod ratio o-
 stendit illa, quia sequeretur ex Adcursijs sen-
 tentia hunc fundum restitui, tanquam fidei-
 commissum hæredi testatoris, qui eum legauit,
 oportere, ideoque alienari non posse, *l. Marcellus, §. res qua, ff. ad Senatuscons. Trebell. l. final. C. comm. de leg. at h. §. si vni*. aperte dicitur, distra-
 hi consulto Prætoris posse. idemque manifeste
 probat *l. 4. §. l. pen. ff. de alim. leg.* nec obstat illa
 adiectio, *ad alimenta*, quia, vt *in d. l. penult.* dici-
 tur, magis ad causam legandi, quam ad vsum-
 fructū constituendum pertinet: nec tamē pror-
 sus inutilis adiectio est: nam distractionem im-
 pedir

pedit sine Prætoris fieri, vel ratam haberi, idque propter voluntatem defuncti, qui non frustra modum illum legato adiecit, *l. quibus de rebus, §. fin. ff. de cond. & demonst.* Imo & si fundus siue prædium ad vsumfructum relinquatur, vel ad habitationem, tunc etiam plenum dominium relictum intelligitur, *leg. donationes, & ibi Bartol. §. species, ff. de donat.* neq; obstat *l. 3. C. ne vx. pro mar.* vbi assignata à matre prædia filiae nuptæ ad sustentationem eius, non propterea esse dotalia dicuntur. Nam mater sibi de eo aperte cauerat, cum assignauit ad alimenta; non autem dedit, id est, non transtulit in filiam dominium. Contra *in d. §. species*, mater donauerat res quasdam filiae suae; & ideo dicitur non posse eas repetere eo prætextu, quod maritus filiae cauisset eas res sibi traditas esse ad vsum puellae: nam hæc verba nõ eo adiecta sunt, vt proprietates ab vsum separaretur, id est, vt vsum tantum non etiam dominium filia habere putaretur, sed vt peculium seu paraphernalia puellae bona à dote distinguerentur. Hæc de fundo ad alimenta legato. An idem sit, si alimenta ex certo fundo legentur, quæritur. Et manifestissimum est, sola alimenta legata esse, non vsumfructum, vel dominium fundi, *d. l. 7. §. hætenus, ff. de vsumfr.* ex qua *l.* etiam illud apparet, alimentariũ ex manu hæredis capere alimenta debere, nõ ipsum ex fundo percipere. Quod aliter constitutum est in rebus, ex certo fundo lega-

tis, *l. i. §. i. C. de donat.* nisi contraria testatoris voluntas probetur, puta si ita dixerit, volo ei redditum fundi vel ex fundo illo dari, tunc enim hæres ipse possidebit fundum, percipietq; fructus, ex quibus legatario satisfaciatur, *l. fundi, ff. de usufruct. leg.* alioquin regulariter usufructus ex eo fundo constitutus videbitur: interdum & dominium plenum legatum, puta si in perpetuum illi redditus donati sint: nam abscedente perpetuo usufructu, inutilis erit proprietas. Redituū enim nomine, sicut & usufructus, omne emolumentum fundi continetur, *l. quidam, l. qui fructus, ff. de usufruct. leg. l. Manio, ff. de legat. ii.* Postremo aliud à superioribus est, si quis alimenta leget, & in ea pignori obliget prædium aliquod suum, *l. Lucius, ff. de alim. leg. de quo cap. proximo dicam.*

CAPUT VI.

De diuisione, & liberatione fundi ad alimenta obligati.

HÆc de alienatione, cuius species quædam est diuisio, *l. si pupillorum, in princip. ff. de rebus eorum, & c. cap. nulli, extra de rebus ecclesie non alien.* vt, quemadmodum inconsulto Prætoꝛe alienare & transigere inter se alimentarij isti non possunt: ita nec diuidere fundum inter se, *d. §. si vni,* quod Adcursius & quidam alii notabilius ad plures emphyteutas eiusdem rei producant:

ducunt: nam illi non possunt prædium emphyteuticum alienare in extraneum sine consensu domini, quod certum est, *l. fin. C. de iure emphyteut.* An diuidere autem ipsi inter se idem possint inconsulto domino, non est in iure expressum, sed ex hoc tit. nostro aiunt illi, non posse; arg. etiam sumpto à feudo ad emphyteusim, quod valet, quod feudum diuidi libere potest, excepto ducatu, & similibus, *in titul. de prohibita feud. alien. per Fridericum, §. firmiter.* Sed de hac quæstione, vt paulo alieniori, satis dictum est. Atque hæc de alienatione vel diuisione prædii ad alimenta legati, quæ transactionis instar in se continet *d. §. si vni. & l. qui Roma, §. duo fratres, ff. de verb. oblig.* Ac proinde prout transactio alimentorum Oratore Marci prohibita est: sic & alienatio & diuisio inconsulto Prætore facta, imo alienatio fere transactio est, & vice versa, si proponas non legatarios, quibus fundus ad alimenta relictus est, possidere, sed alium aliquem, & legatarij ei vendant: hæc enim transactio est; aut cum eo transigant: hæc enim alienatio est, & ita distractio & transactio coniunguntur *in d. §. si vni.* Idem ius est in pignore liberando, si, vt fieri solet, testator certum fundum suum obligauerit alimentorum causa, ex quo scilicet alimenta percipi velit. Nam liberari fundus non poterit inconsulto Prætore, non magis, quam alienari, *d. §. si vni, in fin.* fit enim hîc quædam transactio, & deterior redditur

caussa alimentorum, cum per constitutionem pignoris quis nanciscatur actionem in rem, id est, hypothecariam, quam præstat habere potius, quam solam actionem in personam, qua hæredes tenentur alimentario ad alimenta soluenda? Hoc loco obijcitur frustra *d. §. si uni. & l. Lucius. de aliment. legat.* testatorem fundum, ex quo alimenta percipi vult, pignori obligauisse, cum etiam sine eius facto & constitutione intelligatur tacite talis fundus obligatus, neque in alimentis solum, sed & in aliis rebus ex fundo certo relictis, *l. fundus. ff. de ann. legat.* qua in re DD. video perplexe loqui. Sed dicendum est, nulla lege probari posse pignus tacite & ipso iure contrahi in ijs rebus, in quibus legatum est relictum. Nam in *d. l. fundus.* ideo pignoris persecutio datur, quia diserte & nominatim testator pignus testamento constituerat: sic enim in archetypo Florentino & alijs, quas vidi, editionibus legitur: Fundus quem paterfam. libertis legatorum nomine, quæ in annos singulos reliquit, pignus esse voluit, ex causa fideicommissi, rei seruandæ gratia, recte petetur. In D. Gothofredi editione autem illa verba: Esse voluit ex causa fideicommissi, rei seruandæ gratia: omnia sunt omissa. Non obstat etiam *l. codicillis, §. ab instituto, infr. de legatis, quam ibi is allegat.* in quo §. nihil de pignore prorsus dicitur, sicut neque in *l. 2. de ann. legat.* neque in *l. hætenus. alias. l. usufructum, §. hætenus, ff. de usufruct.*

quas

quas Bartolus allegat. Non est igitur fundus, vel
 alia res hæreditaria obligata, nisi pignus ipse te-
 stator in testamento constituerit, quod testa-
 mentarium pignus dicitur, *l. non est mirum, ff. de*
pignor. act. hodie autem ex noua Iustiniani con-
 stitutione bona omnia hæreditaria pignori ob-
 ligata tacite sunt & ipso iure pro legatis. Olim
 non ita erat, in quo errat idem Bartol. inductus
l. creditoribus, ff. de separat. quæ lex de prætorio
 pignore, quod missione in bonorum possessio-
 nem constituitur, non autem de testamenta-
 rio loquitur. Deinde dicta Iustiniani constitu-
 tio generalem omnium bonorum defuncti hy-
 pothecam dedit legatarijs: sed cum testator cer-
 tum fundum pignori obligat, vt in hac nostra
 quæstione, tunc specialis hypotheca constituta
 intelligitur, quæ specialis hypotheca præfertur
 hypothecæ generali, quâ tumuis tempore prio-
 ri, *l. 2. C. de pignor.* An autem, si alimenta de præ-
 dio legata (vt loquitur hæc *l. cum hi, §. 1.*) non
 sufficiant, de alijs bonis testatoris suppleri de-
 beant, longa est materia, inquit Bartol. *in d. l.*
Lucius, ff. de alim. leg. Sed verum est, si prædium
 obligatum sit ad alimenta, vt in specie nostra,
 neque augeri ob id alimenta, neque minui: sed
 integra deberi, *d. l. Lucius.* Quod si simpliciter
 alimenta de prædio legauit, siquidem adiecit, vt
 ex fructibus, vel ex eo, quod in prædio natura
 esset præstarentur, taxationis causa adiecisse
 putandum est, *l. cum certus, ff. de trit. vin. ol. leg.*

si vero nec hoc adiecit, demonstrationis tantum
 causa praedium nominasse dicemus, integraque
 legata deberi; siue cum legaret alimenta, praed-
 ium nominauerit, siue postea, *l. quidam, in
 princ. de legat. i.* sed cur quo casu fundus non est
 pignori obligatus, taxationis causa illa verba,
 Ex fructibus, ex reditu, &c. accipiuntur, non et-
 iam cum pignori obligatus est? Rationem puto,
 quia pignoris haec natura sit, ut neque augeat,
 neque minuat obligationem. nam etsi minus
 sit in pignore, tamen non propterea debitum
 extenuatur. quod tamen Venetijs aliter obti-
 nere audio. Haec igitur ad illud verbum Trans-
 actionis, quod in oratione Marci positum est,
 de quo posset aliquis sic tamen obijcere, frustra
 Orationem sanxisse, ne liceret transigi de ali-
 mentis: nam alimenta plerumque sunt certa,
 puta, tot in singulos menses, vel singulos annos,
 ac de rebus certis non posse fieri transactionem
 constat *l. i. ff. de transact.* Respondeo, alimenta
 tum saepe incerta per se esse, quod ad quantita-
 tem & aestimationem pertinet: tum semper in-
 certa esse, quod ad finem, id est, quamdiu duratu-
 ra sint, quia nihil incertius est, quam hominis
 vita, id est, quamdiu victurus sit alimentarius.

CAPUT VII.

De compromisso, & lite in fraudem Orationis ficta.

OMnibus modis cauendum est, ne fraus O-
 rationi fiat. Quod duobus exemplis osten-
 dam,

dam, compromissi, & litis. Igitur si inter hæredem & alimentarium controuersia de alimentis aliqua inciderit, quia compromissum instar transactionis habet, *Auth. si vero contigerit. C. de iudic.* non poterit res inconsulto Præatore decidi per arbitrum ab ijs sumptum, præsertim cum arbitrij ea conditio sit, vt ex bono & æquo potius quam ex stricto & mero iure agatur, multumque sæpe, vt in transactionibus fit, de eo, quod deberur, remittatur. Alia ratio est iudicij, neque enim interdictum Oratione D. Marci est, ne quis de alimentis sibi relictis in iudicium eat, nisi id in fraudem Orationis excogitatum sit. Vlpianus: si cum lis quidem esset de alimentis, transactum autem de lite fuisset, transactio valere inconsulto Præatore non potest; ne circumueniatur Oratio. fingi enim lites poterunt, vt transactio etiam citra Præatoris fiat auctoritatem, *d. l. cum hi, §. si cum lis.* Ex quibus verbis adparet, non solum licere litigare de alimentis, vt dixi: sed etiam transigere, inconsulto Præatore, si litem non esse in fraudem Orationis fictam, constiterit; sed veram. puta si ex verbis testamenti dubijs lis existat, aut alia causa, propter quam non deberi alimenta videantur. Sed præstat tamen, & tutius est, Præatorem adiri, ne postea de ipsa transactione lis aliqua moueatur, facile concedente Præatore, propter seueritatem huius Orationis. Sed & cum Præatore auctore compromitti posse dixi, ita intelligo, vt cum di-

cimus posse auctore Prætoris transigi: nimirum
 ut ea obseruet, quæ mandat Oratio; & hoc est,
 quod obscure quidam dicebant, teste Duran-
 do *tit. de arbitr. §. restat.* compromitti posse in
 aliquem, ut cognoscat tamen tanquam iudex,
 de alimentis: ut sic videatur transactio iudicis
 auctoritate facta. Postremo duæ res ad hoc ca-
 put annotandæ sunt, de quibus Bartolus & alij
in d. §. si cum lis, admonuerunt. Vna est, quod
 ex hoc loco confirmatur exceptio eius senten-
 tiæ, qua posse tutores & oratores transigere de
 lite dicitur, *l. Imperatores, ff. de pact. excipiendum*
 est, nisi lis tamen fingatur: tunc enim irrita est
 transactio, *l. Praeses, C. de transact.* ubi id de admi-
 nistratore ciuitatis dicitur, qui tutori similis. Al-
 terum est, quod valet ad statuta ea, quibus mi-
 nores prohibentur in integrum restitui aduer-
 sus sententiam arbitratorum: id enim intelligen-
 dum est, nisi lis ficta sit, *arg. h. l. & quæ Innocen-*
tius tradit in cap. grauis, ex. depos. qua in re etiam
 merito notatus est ab Iasone Angelus, qui dixe-
 rat posse post rem iudicatam etiam compromif-
 sum vel transactionem fieri, si generali facto
 compromisso de omnibus controuersijs postea
 subijciatur hæc clausula, ut intelligatur lis &
 cōtrouersia esse omne id, super quo antea com-
 promissum, vel, ut loquuntur, arbitratum fue-
 rit, idque Florentiæ valde vsurpari pro cautela
 dicunt, quod est contra fidem, & iura transa-
 ctionum nouissima, *l. fratris, cum simil. Cod. de*
transact.

transact. & refellitur aperte *ex h. l. cum hi, §. si cum lis*, ob quam *l. errorem suum emēdauit* Angelus ingenua confessione, vt summi quique viri fecerunt, vt Hippocrates, quem ad hoc miris laudibus extollit Corn. Celsus, & Papinianus noster, teste Cuiacio.

CAPVT VIII.

De alimentis futuris transigi vetare Orationem.

SECUNDUM in interdicto Orationis verbum Serat Alimenta: quo verbo quid contineatur, supra exposui. Hic illud obseruandum est, sic acceptam esse Orationem Marci, vt de alimentis tantum futuris, non etiam de præteritis transigi vetet, *l. de alimentis, C. de transact.* Cur ita? Quia & ratio ita flagitat, & ipsa alimenti significatio atque natura. Ratio illa: nam periculum nullum est, ne quis egeat, aut fame pereat, quod antea alimentis sibi debitis, nec præstitis caruerit: cur ergo non liceat de illis iam transigere? At contra verendum est, ne in futuro egeat, si alimentis, quæ præstari in futurum debeant, ipse se priuet transigendo, cui periculo testator & D. Marcus occursum voluere. Sed & ipsum verbum Alimenta idem in hac Oratione significat: nemo enim potest ali in præteritum, neque igitur alimēta præterita, cum ijs non alaris, proprie alimenta dicuntur, sed ἀναφοραῖς.

relatione scilicet facta ad testamentum defuncti, qui ea reliquit, & ad id quod fieri debuit; præstari enim debebant ab hærede suo tempore, ut inde alimentarius pasceret. Quare licet Oratio non expresserit, de futuris: tamen quia id ipsum Alimenti verbo & natura continebatur, pro expresso haberi debet: & tamen quia dubitari de eo poterat, quod alimenta tam præterita, quam futura dicantur, Imperator id consulenti rescripsit *in d. l. de alimentis*: præterita non contineri Oratione: rescripta enim de rebus etiam clavis & certis sunt propter consulentium imperitiam, ut *l. certi & clari iuris, C. de fideicom.* Pari modo commoda & præmia Athletarum iam præterita & debita Athletæ victori, si is aliqua de causa iudicio sit condemnatus, ei eripi, & in causam iudicati capi iure pignoris, placuit. Præterita, inquam, & debita, non etiam futura, siue spem eorum præmiorum, ut loquitur *l. spem 5. C. qua res pign.* ex qua est *l. commodis, ff. de re iudic.* interpretanda. Ratioque differentia manifesta: quia interceptis vel obligatis creditori futuris præmijs facile industria & virtus Athletarum remitteretur, ut qui nihil ad se peruenturum ex victoria sciret. Quod in præteritis commodis timendum non fuit. Idemque ius recte ab interpretibus nostris porrectum est ad salaria & stipendia militum, professorum, magistratum: cum eadē in ijs ratio esse videatur, etiamque clericorum, quod est expressum *in cap. 2. ext.*

2. ext. de fideiussor. Sed de militibus contra pu-
to, idque propter *l. fortissimi. & l. nulli, C. de ero-*
gat. milit. ann. lib. 12. vbi vetantur accipere pre-
tium siue pecuniam pro annonis præteritis, &
repudiata vel neglecta specierum, vt ait, copia.
Multo minus igitur licebit eis vendere, & in ex-
traneum alienare præteritas neglectasque an-
nonas. Imo nec iam persolutas, vt existimo, pu-
ta si menstruum frumentum datum sit, non te-
nere, nec sine flagitio miles alienabit. Id enim,
hoc est, frumentum publice datum vendere;
panemq; in dies mercari, exercitui Albini Cons.
in Numidia probro datur apud Sallustium. Po-
stremo videndum est, quid significant *in d. l. de*
alimentis. illa verba, si quæstio deferatur, licere
de præteritis alimentis transigere: An litem vel
controuersiam motam? sed quæ moueri lis po-
test de alimentis, quæ deberi, vtpote iam præ-
terita, constet. Imo vero potest, quia cum ali-
mentarius hæcenus vixerit, nec in præteritum
ali possit, non videntur ei alimenta duplicia de-
beri, id est, & præterita quibus non eget, & præ-
sentia quibus eget. Sed hoc ad rem nihil perti-
net, etiamsi sine mora hæredis factum sit, quo-
minus alimenta præstiterit. De mora enim que-
ritur in vsuris fideicommissorum, non in

ipsis fideicommissis, *l. cum vnus, ff.*

de alim. leg.

De alimentis tantum vltima voluntate relictis transigi, prohiberi.

ID vero etiam ex solo verbo, Relinquendi, quo vsa Oratio est, intelligi poterat. Pertinet enim hoc verbum ad vltimas proprie voluntates, l. 1. § penult. ff. de Tabul. exhib. l. Lucius, §. filiam, ff. ad Senatuscons. Trebell. Quare Vlpianus sic scribit: Hæc Oratio pertinet ad alimenta quæ testamento, vel codicillis fuerint relicta, siue ad testamentum factis, siue ab intestato. Idem erit dicendum, etsi mortis causa donata fuerint: vel ab eo cui mortis causa donata sunt relicta: Plane de alimentis, quæ non mortis causa donata sunt, licebit & sine Prætoris transigere, d. l. cum hi, §. hæc Oratio. vbi notandum, quod mortis causa donare priori loco pro specie accipitur vltimæ voluntatis: posteriori, pro genere. Quicquid enim quis ex alieno testamento vel codicillis, vel ab intestato capit, id mortis causa capere dicitur, quamuis mortis causa donatio à mortis causa capione distingui doctrinæ causæ soleat, tanquam species à specie, sicut & ab alijs capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur, inquit Gaius, puta hæreditate, legato, fideicommissio, l. mortis causa 31. in prin. ff. de mor. ca. donat. Quo factum est, vt quamuis quod hæreditario iure quis capit, mortis causa capit, quia ex morte alterius, vt idem ait, nanciscitur

ciscitur capiendi occasionem: tamen Hæreditario iure capere, & mortis causa capere, ab eodem opponantur *in l. id autem 76. ff. ad leg. Falcid.* Quo in loco exemplum mortis causa capionis habetur. Si quid alicui detur à cohærede vel legatario vel statulibero implendæ conditionis causa. Quæ scilicet conditio ijs iniuncta est à defuncto: & propter quam dare alteri coguntur, si velint, quod sibi relictum est, consequi: cum is qui in conditione positus est, nullam aduersus eos petitionem habeat, *l. 8. ff. si quis om. ca. test.* vnde vulgo dicitur, conditio nihil statuit, vel nihil ponit in esse. Quod autem Vlpianus ait, vel ab eo cui mortis causa donata sunt, relicta: intelligit eum etiam cui mortis causa donatum est, onerari fideicommissum posse, non secus atque eos, qui legatum vel fideicommissum vel hæreditatem acceperint, *l. ab eo. §. ibi gloss. hunc locum Vlpiani citat, C. de fideicommissis.* Idemque & de eo dicendum, qui mortis causa capit, puta statulibero implendæ conditionis causa dare iusso, vt supra dixi, *l. quidam 96. §. vlt. ff. de leg. 1.* Legati & fideicommissi nominatim non fecit Vlpianus mentionem, quia satis ex illis verbis generalibus intelligi poterant, & quidem sola debebant: alimentorum enim hæreditas non relinquitur, sed legatum vel fideicommissum: item codicillis, quos nominat, hæreditas non relinquitur. Nec vero obstat quod verbum, Relinquo, vt & verbum, Cõmendo, Paulus tanquam

ineptum in fideicommissis reijciat, nullamque parere actionem fideicommissi dicat *lib. 4. sent. titul. 1.* vbi Cuiacius opponit ei Scauolam *in d. l. Lucius, §. filiam, ff. ad Senatuscons. Trebell.* Neq; enim dissentiunt illi. Sed Paulus eo casu loquitur, cum simpliciter in testamento Relinquere aliquid se puta Titio dicit. In specie autem *d. §. filiam*, adiecit testator illa verba, Quo legato scio illum contentum esse. Postremo illud obseruandum est, si testamento alimenta sint relicta, non aliter transigi de ijs posse, quam verbis testamenti inspectis, vt est nobilis & generalis Gaij definitio, *l. de his, ff. de transact.*

CAPVT X.

Ad donationes alimentorum inter viuos, & contractus non pertinere Orationem.

ITa enim diserte Vlpianus eodem loco scribit: Plane de alimentis quæ non mortis causa donata sunt, licebit & sine Prætoris transigere, *d. §. hac oratio.* Idem & multo magis intelligendum est, de alimentis ex contractu debitis, vt ex tota *l. cum hi*, apparet, & alijs locis de hac Oratione scriptis, in quibus nulla mentio nisi relictorum & donatorum causa mortis alimentorum sit: & ratio maior, vt mox exponam, in contractibus, quam in donationibus, valet, Contractus est sine dubio stipulatio, *l. 1. ff. de pact.* Quid igitur, an stipulationem omnem ab
hac

hac Oratione reiicimus? Ita sane: nisi forte proponatur mortis causa stipulatio, ut antiqui vocabant: quam ita Festus ex Labeone definit, quæ ita fit, ut morte promissoris confirmetur: aut (ut quidam dixerunt) cuius stipulationis mors fuit causa. Hæc enim mortis causa donationis species est, ut docet *l. mortis causa 34. ff. de mort. ca. donat.* At contra non omne, quod moriens donat, etiam mortis causa donare intelligitur, ut *in l. Seia, in fin. ff. eod.* non tam mortis causa, quàm moriens donare dicitur is, qui in extremis vitæ constitutus absolute aliquid donat, & sine vlla conditione redhibendi. Quomodo apud Virgilium Ecl. 11.

— dono mihi quam dedit olim,

Et dixit moriens, Te nunc habet ista secundum.

Plerumque tamen hæc verba: Morientes donant, de mortis causa donationibus accipiuntur, præsertim apud alios scriptores: ut illo loco Xiphilini de Augusto, quem vigesimam hæreditatum & legatorum ad alendos exercitus egisse ait, ἢ κληρῶν, ἢ δωρεῶν, inquit, ἀς αὖ οἱ τελευτῶντες ποιοῦσι. Donationes enim à morientibus factas intelligit legata, nō alia, licet mortis causa donata, ut puto. Similiter & Latina consuetudo hoc admittit, Dicit enim, Moriens ille testatus est: & Illud vel illud moriens dereliquit; quamuis viuis id fecerit, inquit D. Augustinus *lib. 3. de Civit. Dei cap. 15.* vbi disputat prolixè, tempus illud moriendi, vitæ, an morti sit adscri-

bendum. Nunc reddenda ratio est, cur in donatis inter viuos vel debitis ex contractu aliquo alimentis locum hæc Oratio non habeat. Et verissima illa est, quam Duarenus *lib. 11. Disput. cap. 44.* attulit, non (vt videri vult) primus excogitauit, cum idem multo antea & Albericus de Rosato & alij interpretes scripserint teste Menochio *lib. 11. de arbitrar. iud. Question. casu 170.* Voluntas defuncti videlicet caussa est, cur de alimentis testamento relictis transigere non liceat, quam voluntatem subsequuta est Oratio Marci, & Senatusconsultum, idque boni publici caussa, vt supra expositum. Noluit enim defunctus eum, cui alimenta reliquit, egere, vtpote quem hominem tenuem & imbecillum vel moribus sequioribus nouerat. Cuiusmodi hominibus relinqui alimenta solent. Alimentario igitur consultum voluit testator. Hanc voluntatem neque hæres, neque alimentarius, neque alius quisquam oppugnare debet. At donatis inter viuos alimentis vel alias debitis nulla talis ratio occurrit, sed potius contraria, nam promissor non tam alimentario, quam sibi consulit, dum alimenta certis pensionibus diuidit, vt scribit hîc Cuiacius. Ad hoc inter duos res contracta, cur non possit eorum consensu distrahi vel maectari? *l. prout quidque, ff. de solut.* dico eorum consensu: nam si alteruter dissentiat, vel alimentarius, vel is qui alimenta constituit, non putem posse transigi, ne Prætoris quidem autoritate, idque

idque in alimentis præsertim ea lege donatis incunctanter admittendum est, *l. i. & pass. C. de donat. que sub mod.* Quod si ex contractu aliquo alimenta debeantur, transigere alimentarium non solum citra auctoritatem Prætoris, sed etiam sine consensu debitoris posse, verius est: nulla enim lex, nullaque ratio est, quæ transactione interdicit. Imo contra lex præsumit unumquemque in eo cautiorem esse, quod sua industria acquisiuerit: vt præclare à Saliceto dictum est *ad d. l. de alimentis, C. de transact.* Iucundior quidem est *Res non parva labore, sed relicta*, vt ait Martialis: sed & homines tenaciores facit. Hic quaero: quid dicendum sit, si inter viuos donata sint in perpetuum alimenta, deinde donator moriatur, an post mortem eius poterit alimentarius transigere? Et si quidem ei alimenta reliquerit, quæ viuus ei præstabat, quo casu ea præstatio sequenda est, quæ nouissima siue mortis tempore fuit, vt est *in l. Mela, §. 2. ff. de alim. leg.* dubitari non debet, quin tanquam in relictis habeat Oratio locum. Sin non reliquit, vt dixi: sed iam ab initio cum ea constitueret, perpetua esse, id est, vsque ad vitam alimentarii, licet se mortuo, cauerit: idem iudicium fore puto, quod de alimentis non mortis causa donatis, vt locus non sit Orationi, *d. §. hæc oratio.* Quod si ad certos annos alimenta testamento relicta sint, pertinet ad ea quidem Oratio, *l. cum bi, §. siue igitur.* sed si viuus cœperit ea testator

ipse præstare, paulatim euanescere videntur, vt de Legato dicimus, quod testator viuus legatario præstitit, *l. si filia, C. de leg. l. 1. §. adeo, ff. de dot. præleg.* nisi appareat voluisse eum alimenta vel legatum conduplicari, atque ab hærede præstari, *l. Titia, §. qui in vita, ff. de leg. 2.* cui similis est illa quæstio, legatum tantum annuum an menstruum sit relictum, vel (vt loquuntur) reiterabile, an vnicum & semel præstandum; de qua videndus Tiber. Decian. *cons. 93. in c. Dubitabatur*, Rursum quæro, quid, si donator alimentorum formam mutare velit, an ei concedendum sit? nequaquam, vt opinor: cum se ad eam formam donando obligauerit. Sed tamen rem ita temperandam existimo, vt si meliorem causam alimentorum ea ratione faciat, id ei liceat, *arg. §. eam, d. l. cum hi*, cuius rei exemplum insigne profero ex epistolis Plinij Cæcilij *lib. 7. ep. 18.* sic enim scribit: Pro quingentis millibus nummum, quæ in alimenta ingenuorum promiseram, agrum ex meis longe pluris exactori publico mancipavi, eundem vectigali imposito recepi, tricena millia annua daturus. Per hoc enim & reipub. fors in tuto, nec reditus incertus, & ager ipse propter id quod vectigali large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inueniet. Nec ignoro, me plus aliquanto quam donasse videor, erogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitatibus publicas,

cas,

cas mortalibus æternas anteferre: multoque diligentius muneri suo consulere, quam facultatibus. Hæc Cæcilius; qui eandem rationem Caninio præscribit: stulte, si non liceret. Et notanda duplex in eo munere mutatio. Vna, cum pro quingentis millibus, id est, pro pecunia, quæ vt antea dixerat, dilabatur, agrum substituit emancipando eum publico exactori. Altera, cum agrum ad se recepit, vectigali ei imposito magno: quo rursus melior alimentorum conditio facta est: nam agri publici negligi solent, vt etiam antea dixerat. At si emptorem habeat & dominum, vt sine dubio talis ager habiturus erat, alimenta sunt in tuto, non tam propter fidem emptoris, quam quia seruitus ei agro hæreat: eaque alimenta velut ab agro debeantur, vt in *l. usufructu. 7. §. hætenus, ff. de usufruct.* Postremo quæro, quid de ijs alimentis dicendum sit, quæ neque ex contractu vel donatione inter viuos, neque ex testamento vel alia figura mortis causa donationis constituta sunt: sed iure naturæ debentur, officioq; iudicis vel magistratus peti solent. Veluti quæ parentes liberis, liberi parentibus debent, *l. si quis à liberis, per totum, ff. de agnosc. liber.* vtique si liberi neque habeant, vnde se alant, neque aliquod artificium didicerint, vel si infirmi sint, *d. l. si quis, & l. vlt. §. ipsum, C. de bon. quæ lib.* præsertim si parentum culpa factum sit, quo minus didicerint. de quo memini apud Vitruuium legere, Atheniensium mo-

ribus non teneri liberos præstare alimenta parentibus suis, qui nulla eos honesta disciplina instituendos curauissent. Similiter & liberti patronis eorumque liberis egentibus alimenta debent, *d. l. si quis.* & vice versa patroni libertis interdum, puta si ab egentibus operas exigunt, *l. suo, & duab. seqq. ff. de oper. libert.* In huiusmodi igitur causis an valet sine Præatore facta transactio? Et non puto, non propter Orationem D. Marci, quæ ad ea alimenta non pertinet: sed ea ratione, quod pudor & ius naturæ, quo alimenta illa debentur, nullo pacto dissolui aut extinguere possit. Ex quo est illud in Doctorum responsis vulgatissimum, non posse doti, quia alimentorum loco sit, & legitimæ iure naturali debitæ, renunciari, *l. quoniam, & ibi not. C. de inoffic. testam.* imo nec iurata filia renuntiatio valet, nulla ei dote constituta, *c. quamuis, ext. de pact.* est enim filia in dote plusquam creditor; eleganter Artemidorus *lib. 3. de Insomn. cap. 41.* Ἐ δανειστὴς ἢ θυγάτηρ ἢ αὐτὸν ἔχουσι λόγον. ἐπειδή τῶρ ἢ ἡ θυγάτηρ μὲν ἀνάγκης ἀπαυτεῖ. Ἐὐταὺν μὲν πολλῶν ἀναβοῆ φρονιδῶν, ἀπαλλάσσεται λαβῶσα, προΐκα, ὡς δανειστὴς. Nota, illa de necessitate, item alimentis.

CAPVT XI.

Nihil referre ad Orationem, qua forma alimenta sint relicta.

Alimenta plerumque in singulos annos relinquuntur. Sed tamen & aliter si relinquuntur.

quan-

quantur, idem ius erit: Vlpianus: siue in menses singulos, siue in dies, siue in annos fuerint relicta, Oratio locum habet. Sed etsi non fuerint perpetuo relicta, sed vsque ad annos certos, idem est. Si integra quantitas alicui fuerit legata, vt ex vsuris eius se alat, & mortis tempore pecunias restituat: non cessabit Oratio, licet non in annos singulos videatur id relictum. *d. l. cum hi, §. siue igitur.* Ex his postremis verbis licet non in singulos annos videatur id relictum, coniectura capio, Diuum Marcum in hac Oratione sua verbo, Annuam, usum esse: idque Vlpianum pro ratione dubitandi posuisse. Et notandum est, quod initio §. *huius*, non dixit, siue in singulos annos, vt in fine: sed generalius siue in annos: quo intelligi volo, etiamsi non quotannis alimenta relicta sint, vt Oratio locuta est; sed etiam si quot biennijs vel amplius, vt prestarentur, testator iusserit, locum esse Orationi. nam si de singulis annis solum Vlpianus intellexisset, nihil ea re sententiam Orationis amplificasset interpretatione sua: quod tamen facere ei propositum erat. Illa etiam differentia notanda est in verbis Vlpiani. Aliud enim est in annos vel in singulos annos relinquere, aliud vsq; ad certos annos. Priori genere relicta alimenta sunt perpetua, id est; dum alimentarius vixerit; pensionibus tantum certis annorum diuiduntur. Posteriore, sunt temporaria, quæ non in perpetuum dum quis viuit, ei debeantur, sed

vsque ad certum tempus, puta vsque ad pubertatem, quæ ex forma D. Hadriani in hac causa finitur in femina x i v. in mare x v i i i. anno, *l. Mela, §. i. ff. de alim. leg.* vel vsq; ad x x v. annos, vel donec in Academia vixerit, donec hanc vel illam dignitatem consecutus fuerit, & similia. Cæterum si nullum tempus præscripsit, etiam si dixerit, se puero vel puellæ relinquere, si non paret (inquit Vlpianus) quid sentiat: per totum tempus vitæ debebuntur, *d. l. Mela, in princ.* hoc est enim in perpetuum relicta, vt in *h. l. cum hi*, loquitur, non ultra vitam; Sicut Paulus, Societas, inquit, coiri potest vel in perpetuum, id est, dum viuunt; vel ad tempus, *l. i. ff. pro soc.* quod Tertullianus, Hieronymus, & alij dicere solent, donec aduixerit, vel quoad aduixerit. Quo plus significatur, quam simplici verbo, Vixerit; nam ad vltimum vsque spiritum ea significatio mihi protendi videtur, eoque & alimenta vsque eò debebuntur. Romani etiam iam mortuis cibos quosdam tanquam viuentibus apponebant, veluti salem & lentes, quæ cum in transitu Euphratis Crassus distribueret militibus, pro malo omine acceptum est, teste Plutarcho. Non probò igitur Iac. Cuiacium, qui in illis Scæuolæ exemplis: Ab hærede meo donec adiuuet, & alibi; Sempronix, quando adiuuet: disiunctim legi vult, vt sit, Donec ad, Quandiu ad, vt vulgo dicimus, quoad. Id enim vt in alijs forte exemplis quæ allegat, dici possit: at certi

at certe in his quæ ex Ruffino ego notavi, non procedit, *lib. 17. Antiquit. cap. 5.* quod tam prolixè pater adiuueret, & *lib. 18. cap. 4.* septimo & quinquagesimo anno adiuuens, & Tertullian. carmine aduersus Marcionem:

Cum ferè nongentos hostunc aduixerat annos.

Sic lego cum doctiss. Iunio, non, adiuuerit. Felicius me puto de hoc aduerbio, Donec, emendaturum locum M. Catonis *lib. 1. de Re Rust. cap. 145.* vbi sic legitur, Domino cum solutum erit, aut ita satisfatum erit, quæ in fundo illata erunt, pignori sunt, mendosa lectio, & contra ius: nam soluta pecunia vel satisfacto constat solui pignus, *litem liberatur. 6. in prin. ff. quib. mod. pign. legendum,* Domino, donicum solutum erit. facilis lapsus ex similitudine præcedentis verbi, & ignoratione librarij, qui antiquum probumque verbum, quo & Lucretius vtitur, non perceperit. Idem Cato vtitur, Quot mensibus, sed & alij veteres. quod noto quia & Vlpianus noster, *in h. l.* quam interpretamur *in §. si cui munus,* ita locutus est: & quemadmodum dixi in perpetuum, pro subiecta materia intelligi de certo & breui etiam tempore, id est, vsque ad vitam alimentarij, vel sociorum; sic vice versa Donec, interdum adcipitur pro, in perpetuum. Sic enim S. Isidorus Pelusiota in epistola ad Herminum Comitum: τὸ ἕως, inquit, πολλάκις ἐὸ πρὶ τῆς διακνησῶς ἐν τῇ θεῖα γραφῇ ἐνεῖσκομεν κείμενον, veluti, Non reuerfa est columba, ad

Noc, donec siccarētur aquæ, id est, prorsus non est reuerfa.

CAPVT XII.

An alimentorum legatum relictum sit, saepe dubitari.

QUod his exemplis in *h. l. cum hi.* ab Vlpiano allatis contingit. i. Primum est in specie, §. *si integra.* vbi ait, si integra quantitas alicui fuerit legata, vt ex vsuris eius se alat, & mortis tempore pecunias restituat: non cessabit Oratio, licet non in annos singulos videatur id relictum. Ratio dubitandi fuit, quod nullum tempus, neque annui, neque menstrui, neque diurni sit adscriptum, quo alimenta distribuantur: vt Oratio voluisse videtur, sed pecunia sit relictæ, quæ semel & integra alimentario soluatur. Contrarium tamen Vlpianus decidit: quia licet figura orationis & legati non videatur in annos singulos relictæ: re ipsa tamen sic relictæ est, aut etiam si ita relictæ non sit, eadem tamen ratio est, vt non cesset Oratio: cum ea voluntas testatoris fuerit, vt vsumfructum pecuniæ ad alimenta legaret, non ipsam pecuniam: addidit enim, debere legatarium eam restituere mortis suæ tempore. Ex quo & illud sequitur, eam pecuniam penes legatarium siue alimentarium esse debere, non penes hæredem. Cui opponunt vulgo *l. fundi Trebatiani, 78. ff. de vsufruct. leg.*
vbi

vbi legato reditu fundi puta Titio, quoad viuet, fundus penes hæredem remanet, imo potest ab eo vendi, dum præstet Titio quantitatem illam annuam, quæ ex locatione fundi redigi consueuerat. Sed facilis solutio est: pendet enim id ex voluntate testatoris, quæ satis manifesta est, *in d. l. fundi*, cum ait, Dari volo: ab hærede igitur, siue per manum hæredis sui præstari eos reditus legatario voluit. Contraria voluntas apparet in specie *h. §. si integra*, cum dixerit, vt restitueret hæredi. Sed quid si dubia testatoris sit voluntas, nec verbis clavis expressa? de cuiusmodi verbis, & relinquendi modis late Bartolus differit *ad d. l. fundi*. & plenius *ad l. cotem, §. qui maximos, ff. de public. & vectigal.* Ego Angelum sequor, qui penes hæredem vult pecuniam remanere: quod ita ordinarium sit, vt alimenta hæres alimentario præstet, præsertim inopi & sequioris vitæ, cuiusmodi ferè hominibus alimenta relinqui solent, Cautio tamen interdum exigi potest ab hærede, vel ab eo, quem præstare testator alimenta voluit: maxime si post mortem testatoris soluendo esse desierit, *l. liberto, §. largius, ff. de ann. leg.* Quo de infra, in loco de personis. Illud hoc loco prætermittendum non est, quod Vlpianus, de quantitate, id est pecunia numerata loquitur. Quid igitur, si fundus sit relictus adiecto, vt ex eius reditu sese alat? idem dicendum, alimenta tantum & vsumfructum relictum, si ea verba præterea adiecerit, vt resti-

tueret legatarius fundum cum morietur, vt *in d. §. si integra*. Alioquin fundi plenum dominium legatum censebimus *d. l. cum hi, §. si uni*. Quem supra explicauit. Multo magis hanc interpretationem capiemus in beneficio & donatione Principis, *l. vlt. ff. de constit.* vt in epistola illa Domitiani, Flavius Archippus philosophus impetrauit à me, vt agrum ei sexcentorum circa Prusiadem patriam suam emi iuberem, cuius reditu suos alere possit, quod ei præstari volo. Summam expensam liberalitati meæ feres. 11. Aliud exemplum est *in d. l. cum hi, §. si in annos, 23.* vbi scriptum est, si in annos singulos certa quantitas alicui fuerit relicta. hic non est additum, vt in superiori exemplo, vt inde se alat: sed quod in illo non erat, additum est in annos singulos, quo modo annuum est legatum; sed vtrum, alimentarium, an aliud, dubitatur. Vlpianus autem *in d. §.* scribit in hoc exemplo, transactionem fieri & sine Præatore posse, si homini honestioris loci ea quantitas relicta sit. Sentit igitur non esse ad alimenta relictum: alioquin Oratio etiam in locupletibus locum habet, cum constat alimenta relicta esse, *d. l. cum hi, §. nihil*. Id autem Vlpianus colligit ex conditione & honestate personæ, sicut somniorum interpretes dicunt, alimentorum comparisonem pauperibus bonum præfagire, diuitibus contra, sumptum atque impendia. præsertim si alia nomina addita sint, non alimentorum

torum: veluti, inquit, salarium, vel vsusfructus. Salarium enim nomen & titulus honestissimus, à sale: quod & in hac re notat alicubi Plin. Secundus. Idemque apud Turcas hodie obtinet; veluti cū dicuntur, Pane & Sale magni Sultani vesci, quasi pro quodam sacramento. Græci aliter, pro re minima & vili ponunt, vt illa puella apud Theocritum, amatori multa pollicenti ἔσσι ἄλλα δούρα, inquit. Vsusfructus quoque honestior titulus, quam alimentorum. alijque tales multi tituli sunt, quibus annua relinquuntur, expositi in titul. de ann. leg. puta ad ludos, l. annuam. 6. ad festos dies, l. Titia, §. vlt. ad ministerium sacerdotum, l. annua. 20. §. 1. ad studia liberalia, l. liberto, §. vlt. illo tit. III. Aliud, & simile exemplum adfert in eodem §. si in annos. Vlpianus his verbis: Cæterum si vsusfructus modicus alimentorum vice sit relictus, inquit, dico transactionem citra Prætorem factam nullius esse momenti. nec distinguit, vtrum splendido an tenui homini sit relictus. Et ait, Modicus vsusfructus alimentorum vice. qui differt à Modicis siue minutis alimentis, vt vocantur in l. nisi dolo, §. quamuis autem, ff. si cui plus quam per leg. Falcid. Nam vsusfructus cum per se contineat omne emolumentum rei, l. 7. ff. de vsufruct. l. Manio, ff. de leg. 2. coarctatur quidem, si vice alimentorum relinquatur; sed ita tamē vt alimentata sint ampla, non minuta aliqua. Sed interpretemur sane hoc loco d. §. quamuis, male ab alijs

acceptum. Verba hæc sunt: Quamuis omnes legatarij & fideicommissarij necesse habeant, hac stipulatione cauere: tamen quibusdam remitti, Diui fratres rescripserunt: vt puta his, quibus minuta alimenta sunt relicta. Pompeiæ enim Faustinae rescripserunt sic: Non eandem causam esse decem aureorū, quos annuos tibi testamento Pompeiæ Crispianæ patronæ tuæ relictos proponis, atque fuit alimentorum & vestiarij libertis relictorum, quibus propterea cautionis onus remittendum existimauimus. Quibus in verbis primum in ipso initio rescripti ita lego. Rescripserunt: Scis non eandem causam esse, &c. Castigant Impp. imprudentiam Faustinae; quæ idem sibi indulgeri volebat, quod libertis eiusdem patronæ concesserant, id est remissionem illius cautionis Prætoriae. Sed non eadem, inquiunt, est tua causa, vt ipsa intelligis, quæ libertorum fuit. nam libertis cæteris alimenta sunt ipsa relicta, eaq; nō magna; quod licet ex eo colligere, quod vestiarium seorsim, eis relictum sit; cum tamen alimentorum nomine & hoc & alia contineri soleant. At Faustinae consultrici non alimenta (& in hoc interpretes errant nostri:) sed legatum annuum pecuniæ, id est, decem aureorum relictum est: quod legatum distat ab alimētis annuis, vt apparet vel ex diuersitate titulorū *De ann. leg.* & *De alim. leg.* Nec refert, quod decem aurei annui modica sit summa. nam in annuis legatis, quantumuis modicis,

cis,

eis, dum non alimentorum caussa relicta sint, cautio remitti non debet, *l. 1. §. si in annos, ff. ad leg. Falcid.* Imperite igitur interpretes, qui quærentes, quænam Vlpianus modica alimenta vocet, respondent decem aureos, vt qui Faustinae hic relicti erant: neque enim Faustinae alimenta sunt, sed libertis relicta. Imperitius est, quod verbum illud, *QVIBVS*, in rescripto Inapp. non ad verbum proximum *LIBERTIS*, cui soli ad commodari potest, sed ad decem illos aureos Faustinae, nõ sine labe solæcismi referunt. Quod quidam cum viderent, & tamen in eodem errore de legato Faustinae versarentur, generaliter scripserunt, non in modicis solum alimentis, sed in omnibus remitti cautionem oportere. Quod falsum est, & contra verba Vlpiani, contraque rationem. Scio, alimentorum magnum esse fauorem: quare nec compensatio potest eorum petitioni opponi, *l. 2. §. frumentaria, ff. de admin. rer. ad civit. pertinent.* Sed certe non idem omnium est fauor. alia enim caussa est, si pauperi, alia si diuiti relinquuntur: alia si lauta, alia, si minuta, & angusta, & vitæ vsu definita; ad modum vitæ, non ad modum culinæ, vel gulæ, vt eleganter in quadam satyra M. Varro, quibusdam modum vitæ, culinam esse ait: & B. Sulpitius, Græcis edacitatem gulam esse, Gallis naturam. Remittitur ergo satisfactio in modicis alimentis. quod argumento certo est, non remitti idem deductionem quadrantis Falcidij.

& ita generaliter verum est, lex Falcidia etiam ad alimenta pertinet, *l. Diui, ff. ad legem Falcid.* nisi quod Iustinianus alimenta captiuus & pauperibus relicta excepit, ex quibus, vt & alijs ad pias causas relictis vetuit Falcidiam detrahi. *l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric. auth. similiter, C. ad leg. Falcid.* olim enim contra erat, *l. i. §. ad municipal. ff. eod. titul.* Sunt tamen qui & nouo iure idem obtinere, quod veteri putant, id est, & de pijs legatis hodie detrahi Falcidiam posse, excepto vno casu, si hæres dolum vel moram admiserit, frustratusque fuerit in ijs soluendis. Pro qua sententia faciunt manifesta verba *Novella 131.* vnde est illa authentica decisiva *in §. si autem hæres.* Neque obstat *d. l. si quis ad declinandam;* imo potius contrarium, quam vulgo putant, planissime mihi probat, id est etiam ex legato pio Falcidiã detrahi. Loquitur ea *l. diserte* eo casu, cum testatur nolens Falcidia hæreditatem suam minui, sed integram ad pauperes peruenire, ipsos instituit pauperes. Ergo si alium hæredem instituerit & fideicommissio grauauerit, non impediretur hæres per eam constit. sibi Falcidiam vel Trebellianicam detrahere. Illi autem, quibus se nomen & ius hæredũ dare Iustinianus scribit, quosq; aliquid retinere sibi prohibet, nõ sunt hæredes, sed executores testamentarij, puta episcopi, & similes. Idemque Imperator & illud induxit alia constitutione, id est, *Nov. 88.* Si quis, puta creditor

tuus,

tuus, denunciauerit ei, qui tibi annuas pensiones, siue annonas, vel alimenta debet, ne ea tibi soluat, hæc denunciatio, quoniam iure valet & ligat eum cui facta est, *l. ult. ff. de leg. commissor* idcirco tibi non aliter tenetur pensiones vel alimenta soluere, quam si caueris ei & satis dederis, te eum indemnem habiturum, & à denunciatore defensurum. Ob quam causam, id est necessitatem satisfactionis, quæ non facile reperitur, impositam punit Iustinianus ea Nouella denunciatores, vt illic in extremo videre est. Sed punit in tribus tantum casibus, pensionum ex habitatione, annonarum siue tesserarum publicarum, & depositi: optimis rationibus, quas eruditissimus Cuiacius exponit, priorum quidem, quia de alimentis, inquit, plerique pendent, quæ sunt verba Vlpiani *in h. l. cum hi*, & ex pensionibus tantum, vel annonis ea sibi parant. Propter quam rationem idem puto dicendum & in alimentis priuatis, id est testamento relictis: nam & eadem ratione in pensionibus illis inquilinorum priuatis moueri se, Iustinianus significat, vt idem in *ijs*, quod in publicis annonis, statuatur, nimirum quia ædiū domini se illis pensionibus plerumq; alere soleant.

CAPVT XIII.

Transactionem permitti cum Pratoris cognitione & decreto.

CVM constat id quod relictum est, ad ali-

D

menta relictum esse, tum de transactione disceptandum Prætori erit, & arbitrandum an transactio, vel quæ admitti debeat, vt Vlpianus loquitur *in h. l. cum hi, in fin. princip.* Quid enim si defunctus voluerit omnino alimentariū transigere? ne Prætor quidem admittit transactionem vllam. Quod si nec voluntas defuncti refragetur, tum demum Prætor arbitrabitur, quænam admitti debeat. Præscripsit autem Oratio Prætori formã cognitionis certam, quam sequatur: quaque non seruata, transactio eo decernente facta nullius momenti sit, *d. l. §. Prætor aditus.* Et sunt omnino tria, de quibus vult Oratio apud eum quæri, vt *in §. vult igitur, & d. §. Prætor.* scriptum est: in primis de causa transactionis, deinde de modo, tertio de persona transigentium. De his inquam omnibus Prætor inquirere debet. Quod si non de omnibus, inquit Vlpianus, inquisierit, quæ Oratio mandat, hoc est de causa, de modo, de personis transigentium: dicendum est, quamuis de quibusdam quæsierit, transactionem esse irritam. Qua de re plura postea dicam, vbi de iniusta transactione agam. Nunc de ijs omnibus sigillatim exponendum est. Quanquam enim in hac inquisitione multa necesse sit arbitrio Prætoris relinquere, vtpote cum harum rerum quæstio plurimum in facto consistat, tamen quædam velut regulæ atque præcepta sunt ab Vlpiano tradita, quibus Prætor instructus melius in hac
 cogni-

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. SI

cognitione versari, & voluntatem Orationis subsequi possit: vt idem Vlpianus de alia eiusdem Imperatoris Oratione, videlicet de Confessis, loquitur, *l. certum, §. 4. ff. de confess.* Quo modo de testibus alijsque probationibus certa quædam præscripta legum sequimur: quamuis alias omnis ea res in arbitrio & religione iudicis posita esse dicatur, *l. testium, 3. §. ideoque, & §. seq. ff. de test.* Expedi enim reipublic. quam paucissima iudicum potestate, relinqui, vt sapienter Aristoteles *lib. 1. Rhetor.* scribit. Huc facit erudita Accursij explicatio *in l. 7. C. de fideicom.* in qua scriptum est, voluntatis defuncti quæstionem in æstimatione iudicis esse: cum nihil minus verum esse videatur.

CAPVT XIV.

De causis transigendi iustis.

Causæ iustæ transigendi multæ & variæ esse possunt, de quibus arbitrari prætor debet. Vlpianus exempli causa, quasdam ipse commemorat, quæ frequentiores sunt, & vt ipse loquitur, allegari solent. Vna est, si alibi domicilium hæres, qui alimenta ex testamento debet, alibi alimentarius habeat: hæc causa transigendi idcirco iusta putatur, quia hæres alimenta non alio in loco tenetur, quam domi suæ præstare, vel certe eo loco, in quo domicilium habet, vt bene Bartolus & alij, quos Menochius refert.

§ 2 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

d. loco. & satis ex *d. §. huius l.* intelligitur. Quod tamen temperandum est, nisi testatorem aliud sensisse probetur, vel coniecturis aliquibus colligatur: puta, si testator alimentis præstandis certos fundos destinauerit: tunc enim eo loco alimenta debentur, vbi fundi sunt, *l. si fideicommissum, §. 1. ff. de iudic.* Item si talia alimenta sint relicta, vt certo tantum loco præstari soleant, & possint; exempli gratia, si tessaræ frumentariæ alicui relictae sint, quæ olim Romæ tantum percipiebantur, vel Iustiniano teste *in N. 88. §. 1.* & multa de ijs Lipsius *lib. 1. Electorum cap. 8.* has, inquam, Romæ præstare, si defunctus eas habuit, aut emere hæres ipsius tenetur, *l. sed etsi suscepit, §. 1. de iudic.* Cum igitur plerumque incommodum propter domiciliorum varietatem atque absentiam sit alimentario, illic alimenta percipere, vbi debentur, erit hæc causa iusta transigendi Prætoris arbitrante. Quod si eodem in loco hæres & alimentarius habitent: tamen causæ incidere iustæ possunt, cur non debeat alimentarius in hæredis domo viuere, puta, mulier, propter honestatem, vel quis alius propter mores hæredis sæuos & importunos, de cuiusmodi causis multa DD. disseruere, & And. Gail. *lib. 2. obs. 44. n. 14.* Bartolus *in l. Mauiæ, §. 1. ff. de annuis legat.* Hæc enim res parum pertinet ad Orationem siue transactionem permittendam, cum & sine transactione possit ac debeat honori alimentarij prospici. Eodem

Fertis

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 53

pertinet, quod subiungit ibidem Vlpianus, si
domicilium destinet transferre alter eorum, id
est, hæres vel alimentarius, non quod prætor
de causis mutandis domicilij inquirere debeat:
id enim non exigit Oratio, & vnicuique libe-
rum ac solutum esse id debet: sed quia inquire-
re Prætor debet, an hæc causa sit iusta transi-
gendi de alimentis, & vera, an captata malitio-
se ad eblandiendam à prætore transactionem:
Nam quod de lite ait Vlpianus in §. *si cum lis.*
idem & in hac re valet: fingi enim causæ vel ad
tempus aliquod mutandi domicilij poterunt,
atque ita circumuenietur Oratio, quod fieri
non debet, etsi fiat, non valet, *l. non dubium, C.*
de leg. Alia causa transactionis admittendæ
ab Vlpiano ponitur, Necessitas: si videlicet caus-
sa aliqua urgeat præsentis pecuniæ habendæ.
exempla Fulgosius & alij adferunt, puta si filia
alimentarij iam nubilis sit, & dote egeat: si fi-
lius eius ab hostibus redimendus sit, & similes
aliæ. Postremo & hæc causa ab Vlpiano adfer-
tur: si plures sint hæredes, qui alimenta debeant,
quos permolestum perque incommodum sit
alimentario, minutatim conuenire, vt in *h. l.*
cum hi. Vlpianus loquitur, *l. 3. in princ. ff. de ali-*
mentis legat. Imo amplius dicendum est, etiam
citra vllam transactionem peti id à magistratu
posse & solere, vt ex pluribus hæredibus, alijs-
ve, qui alimenta debent, ipse vnum constituat,
qui ea præstare solus teneatur, *d. l. 3. vers. solent.*

atque ita obseruari in camera Imperij testatur Mynsing. *cent. 1. obs. 63*. Hæc de causis, quas omnes in arbitrio Prætoris positas esse necesse est, quod Vlpianus significat cum ait: aut si qua alia causa fuit, vt plures solent incidere, quæ Prætori suadeant transactionem admittere. Sine causa enim, vt ante dixerat, neminẽ transigentem audiet Prætor. Quibus ex verbis nimis inepte colligunt vulgo Doctores, etiam testes audiendos non esse, qui causam & rationem non reddant eorum, quæ dicunt. Quod plerumque falsum est, si non facti & scientiæ suæ velint, sed iuris rationem adferre: neque enim de iure testes interrogantur, vel audiri debent, & irrisus eleganter à Cicerone olim est quidam, qui licet indoctissimus, tamen se pro Iurisconsulto ferebat. Cum enim testimonium rogaretur, atque subinde responderet, se nescire: De iure, inquit, putas te interrogari? vt refert Plutarchus, si bene memini, *in vita Ciceronis*. Illud nõ omitto dicere, iisdem verbis, quibus hic Vlpianus vtitur, vsum esse Prætozem in Edicto Quibus ex causis maiores. **SI QVA ALIA MIHI IVSTA CAVSSA ESSE VIDEBITVR**, in integrum restituam. Sed male iisdem interpretes eam clausulam porrigunt ad alias restitutionis causas, quam absentia.

CAPVT XV.

De modo transactionis.

Nunc de modo transactionis videamus. Modum hinc non intelligimus rationem interponendæ cognitionis, de qua alibi: sed modum alimentorum, siue quantitatem transactionis, vt Vlpianus loquitur in §. *modus, dict. leg. cum hi.* Ideo autem modum aestimari Oratio voluit; quia, vt idem ait, ex eo fides transactionis aestimabitur, hoc est, an bona fide, an secus transactio inita sit, per quam alimenta interceptantur & minuantur. Hinc obijcitur *l. dolus, C. de rescind. vend.* vbi scriptum est, dolum ex qualitate facti, non ex quantitate pretij aestimari. Dicendum est, in emptione venditione, vt & in locatione conductione licere contractantibus naturaliter se circumscribere in pretio, *l. in caussa. 2. §. vlt. ff. de minor.* At dolus, quo quis ad emendum vendendumve inducitur, ita omnis prohibitus est, vt contractus ipso iure nullus sit, *l. Eleganter, ff. de dol.* Dolus autem hic ex animo & consilio pendet, & aestimatur ex insidijs & machinatione adhibita in contrahendo, *l. 1. de dol. l. si voluntate, C. de rescind. vend.* potest autem quis magno pretio rem suam vendere, & tamen dolo omni carere: id est igitur, quod *d. l. dolus.* appellat qualitatem facti, vt in *l. metum, C. de his qua vi, &c.* metus probari di-

citur atrocitate facti. At *in d. §. modus*, quod dicitur fidem transactionis ex quantitate æstimandam esse, nimirum ad quæstionem accommodate dictum est? Quæstio est de alimentis, quæ cum terminentur vita, ut *in f. d. §.* scribitur, constat, non aliter recte definiri & ex fide posse, quam ratione ætatis aut valetudinis alimentarij probe subducta: aliter enim, inquit Ulpianus, cum puero, aliter cum iuvene, aliter cum senes transigi debet. Nihil igitur hîc de bona fide vel dolo transigentium dicitur: sed de fide & fraude, quæ in re inest, & transactione alimentorum: in alijs enim rebus, si quis modico contentus transigat & remittat rem magni pretij, valet nihilominus transactio, sicut & emptio & locatio, dum dolus malus absit, *d. l. si voluntate, & l. interpositas, Cod. de transaction.* In alimentis contra est, non licet facere deteriore eorum causam transigendo: itaque non modo dolus, qui ex proposito transigentium pendet, sed etiam fraus, quæ in ipsa re inest, & potest cum bona fide transigentium esse coniuncta, transactionem inutilem facit. Est enim vita & valetudo transigentis comparanda cum alimentis, siue cum eo, quod pro alimentis accipit. Sed dicet, quomodo comparabitur à Prætore vel alio, cum vitæ exitus sit incertus, pecunia, quæ in transactionem venit, certa sit, & esse debeat? an dicemus, nō aliter transactionem valere, quam si longissimi temporis, quo quis per naturam, viuere

viuere potest, ratio ducta sit? Sed hoc immen-
 sum videtur. Idē tamen quæsitū scio in emptio-
 ne reddituum ad vitam, vt vulgo vocant; cum pe-
 cunias sic collocāt sub maximis vsuris, ita tamen
 vt simul cum vita creditoris etiam fors siue capi-
 tal intereat: qui contractus, & quæ vsurarum pa-
 ctio ideo est admissa, quia ex incerto exitu vitæ
 pendeat, neq; tam vsurarius cōtractus sit, quam
 emptio quædam, veluti iactus retis. & tamen et-
 iam in hac re ætates creditorū; siue emptorum
 æstimandæ sunt; vt pro ratione earum etiam
 vsuræ cōstituantur: nam iuuenis minores mul-
 to, quam senex accipere debet: alias contractus
 non valeret, tanquam illegitimus, & in frau-
 dem legum de vsuris factus, vt pulchre Baldus
in l. si pater puella, C. de offic. testam. & h. l. cum hi.
 neque aliter in transactione alimentorum fieri
 potest, nisi quod Prætor semper videre debet,
 vt pinguius consultum sit alimentario, nec tam
 frugalitatem & parcimoniam eius, quam com-
 munem hominum rationem spectare oportet.
 Quid enim si Licinio alicui alimēta relinquan-
 tur vel cibaria? De quo scribit vetus Iuuenalis
 interpres, eum puerum ex Germania captum
 tanta industria fuisse, vt reliquias cibariorum
 inter conseruos fœnerauerit, & cui quid credi-
 disse, quali poterat chirographo pugillaribus
 subnotauerit. Sane conditio personæ etiam in
 vniuersum spectanda est. E. G. si aqua alicui sit
 legata (quod vtile est in ijs locis, in quibus aqua

emittitur *l. i. l. Mela, ff. de alim. leg.*) cum non ipsa aqua præstari, sed æstimatio debeat; queritur an etiam ferendi hauriendique impensam solui oporteat? Rectissime Bartolus, cõditionem personarum inspiciendam dicit; nam si legatur, inquit, nobili personæ, hæc impensa venit: sed si legatur vni famulæ, quæ ipsamet potest portare, tunc non debetur pretium portaturæ, *l. pen. §. fin. ff. de cond. & demonst. l. Mania, §. fin. ff. de ann. leg.* Cæterum videtur in hac re sequi debere formam præscriptam in computatione legis Falcidiæ, *in l. computationi. 68. ff. ad l. Falcid.* vbi Macer ex Vlpiano refert computationi Falcidiæ in alimentis faciendæ hanc formam esse, vt à prima ætate vsq; ad annum vicesimum, quantitas alimètorum triginta annorum æstimetur: & quæ illic sequuntur.

CAPVT XVI.

De Persona Alimentarij.

POSTremo de personis transigentium videndum est, & eius, cui alimenta relicta sunt, & eius à quo relicta sunt, id est, qui præstare ea debet, quod ab eo reliquerit testator: *§. sed & personarum, d. l. cum hi.* In persona alimentarij hoc spectandum est, cuius vitæ sit, quibus moribus præditus, vtrum homo sit frugi vitæ, qui alias sufficere sibi possit, an vero sequioris, qui de alimentis pendeat, inquit Vlpianus, ita est lectio Flo-

Florentina. alij legunt deterioris, alij nequioris, alij sequioris, quæ lectiones licet ratione sermonis latini rectæ sint: tamen à vulgata recedendum non est, quam Cuiacius in Observationibus adfirmat. Solus Zasius, quod in tanto viro mirere, obsequiorem vitam hîc scriptum esse ait: & suauissimus est in tanti mysterij indagatione, vtrum ab obsequius, an ab obsequiosus id verbi figuratū sit, *ad l. 2. ff. de re indic.* Sequioris autem, id est, contrariæ vitæ & deterioris, non frugi: vel sequiores, vt Accursio placet, dicti sunt tales, qui sequuntur alios semper vt victum habeant, & sic pendet eorum vita, quod Vlpianus ait, de alimentis aliorum, vel vt in re eadem. Sed honestius loquitur Iustinianus, de ijs, quibus ex publicis alimētis *πᾶσα μελίζετα ἢ βίῃ ἀεὶ φασί.* *Nov. 88. §. 2. de depos.* Huc pertinet elegans locus Sarisburiensis *lib. 7. Policrat. cap. 16.* Vix est, inquit, vt quem Curia produxit ad canos, domum redeat vel exclusus. Si migrauerint, fame pereunt: quia, vt ait Sidonius, eos non tam bonus pascit, quam panis alienus. Suauior est enim & quiddam ab alieno innatæ dulcedinis habet. Nescit vti suo, qui semper abusus est alieno. Si honesta finiantur officia, parasiti partes non erubescit explere, aut mimi. Hæc ille. A sequendo etiam verbum sequestri ductum, Publius Lauinius & Modestinus Iuriscōsultus scripsere hic *in l. sequester, ff. de verbor. signific.* ille *in libro inscripto de vocabulis sordidis.* Sequester,

inquit Modestinus, quia ipse sequatur & quasi occurrat eis, qui deponere volunt, quod est sordidum. & intelligit Iurisconsultus morem urbis Romæ, ubi vulgo tales homines certi erant, apud quos pactiones inducebantur, id est cōtractus inter negotiatores, promouebantur, teste Asconio; certa itidem mercede accepta, quos hodie proxenetas, Græca voce appellamus, quod sordidum etiam ab Vlpiano dicitur *in l. 2. ff. de proxenet.* sicut & sequestrum sordidum, ut Modestinus intellexit ex veteri more, & videntur Vlpianus atque Accursius descripsisse parasitos, qui à sequendo dicti, Latinis sunt assecula, ut in veteribus glossis Græco-latinis, *Ἀσέκουλος*, Assecula. Plinius *libr. 10. Nat. cap. 23. de Asione*: Imitatrix alias avis, & parasita, & quodam genere saltatrix. In summa malum, id est segnem & ignauum hominem Vlpianus intelligit: sicut bonus idem, qui laboriosus & industrius. Cato in Oratione ad filium. Vir bonus est, Marce fili, colendi peritus, cuius ferramēta splendent. & inde Pisones frugi dicti, id est, boni: quod plerunq; bonos frugalitas comitetur. Mores igitur in alimentario considerandi sunt: non ita fortuna, atque conditio. De qua re ita Vlpianus scribit *in eadem lege, §. nihil.* Ad Prætoris cognitionis necessitatem nihil interesse, vtrum libertini sint, quibus alimenta relicta sunt, an ingenui: Satis locupletes, an minus. Nihil enim expressisse Orationem,

tionem, intelligere debemus, sed generaliter locutam. In hominibus tamen honestioris loci, si dubitetur, an alimentorum loco quid eis relictum sit, interpretationem eam accipimus, quæ alimentorum causam remoueat, *d. l. §. si in annos*. Sed de hoc infra pluribus.

CAPVT XVII.

De Persona heredis.

SVperest vt de persona eius, qui alimenta debet, cognoscamus. Sic igitur Vlpianus *in d. §. sed & personarum*, scribit: In persona eius à quo alimenta relicta sunt, hæc erunt specienda: in quibus sunt facultatibus, cuius propositi, cuius opinionis. tunc enim apparebit, num circumuenire velit eum, cum quo transigit. Ait, specienda; vnde & spectio, augurum vocabulum. Sed Cælius siue Curius vtitur & pro notione, vt in iure ciuili, quo Notio comprehendit non nudam tantum cognitionem causæ, sed & iurisdictionem, *l. 5. ff. de re iudic. l. Notionis, ff. de verbor. sign.* Et docet Sex. Pompeius ita sine præpositione antiquos locutos esse. item Varro. Quæ autem speciēda dicit in hac re Vlpianus, eadem & in alijs iuris articulis considerari & inquiri solent: veluti in adoptionibus impuberum, *l. nec ei, ff. de adopt. in testimonijs. l. 3. ff. de testibus.* in quæstionibus, *l. de minore, ff. de quæst. in tutelis, l. testamento datus, ff. de testam. tut.*

CAPVT XVIII.

*Si ab alio, quam ab heredede, relicta sint
alimenta.*

Solent testatores non solum ab hæredibus suis alimenta relinquere, sed etiam ab extraneis, vt docet Vlpianus *in h. l. cum hi, §. sed etsi sit. & §. sed & personarum, & passim tit. ff. de aliment. leg.* Quorum animaduerto duo genera esse. vel enim ab alimentario ipso relinquit, vel ab alio, puta legatario. Ab alimentario, puta si ei ex certo prædio alimenta reliquerit, vt ipse ea percipiat, non ex hæredis manu: de quo infra pluribus. Ab extraneo autem siue tertio aliquo cum relinquit, considerandum est vtrum is legatarius etiam sit vel similis alius, puta qui fideicommissio vel mortis causa donatione aliquid ceperit, an executor tantum. De priori sic scribit ad hanc Orationem Vlpianus: sed etsi sit certa quantitas relicta Titio, vel res, ita, vt inde alimenta Seio præstentur: magis est, vt transigere Titius possit. nec enim transactione Titij minuuntur alimenta Seij. Idemque est etsi per fideicommissum alimenta ad hoc legatario fuerint relicta, *d. §. sed etsi sit certa.* Hæc Vlpiani sententia, quamuis nihil ea facilius in speciem videatur, difficillima tamen est, magnaue & diligenti cautione eget. Primum igitur illa distinctio tenenda est. Aut enim is, à quo alimenta al-

ta alteri relicta sunt, est legatarius, aut est dispensator vel executor, aut denique aliquid commodi capit ex testatore, si est legatarius, & ex legato puta fundo, iussus est Seium alere, duplex est quaestio: vna de legato, altera de transactione. Legatum si repudiet, an cogi, vel aliqua actione conueniri ab alimentario possit, quaeritur? Et negandum est: cum id omnibus integrum sit, haereditates vel legata repudiare. Quid igitur Seius alimentarius faciet? egebit & esuriet. vt M. Cato in oratione pro L. Caesetio: Audite sultis milites, si quis vestrum in bello superuerit, si quis non inuenerit pecuniam, egebit. Ridiculum enim est *ἐν τῷ ποσὶ δούαις*: nam milites expectabant, vt diceret, praeda vobis diuidetur, aut donabitur aliquid a me, aut simile quippiam. Sed alimentario & hoc casu, & alijs, de quibus mox, consulendum videtur. Quod si Titius, id est, legatarius legatum agnouerit atque acceperit, dubium non est, quin Seio teneatur alimenta praestare pro ratione praedij legati siue reddituum, qui ex eo percipi possunt; non amplius: nisi forte plus a testatore aliunde sit consecutus, idque testator voluerit. Sed quaeritur, quomodo vel qua ratione Titius a Seio conueniri possit, si is alimenta praestare nolit? Hic distinguendum est inter modum & fideicommissum, inter ius vetus, & nouum, siue constitutionum. Modus est; Titio centum, vel fundum illum do, lego, vt ex redditibus Seium alat.

Eius hæc vis est, vt legatarius cogatur eum adimplere, vel de eo hæredi cauere, facturum se quod testator voluit: ni faciat, legatum hæres repetet, tanquam causa datum causa non secuta, *l. si cui, ff. de cond. & demons. l. 1. C. de his que sub mod. leg.* vel statim ab initio actio legatario denegabitur, *l. si tibi legatum. ff. de leg. lib. 3.* Cæterum is, cui legatarius iussus est dare, vt in hac quæstione nostra Seius alimentarius, nullam petitionem aduersus legatarium habet iure veteri, nisi legatarius iurare iussus sit, & sub ea conditione ei legatum relictum, *leg. 8. §. quoties, ff. cond. instit.* sicut neque is, in quem conditio collata est, veluti, Titio fundum do lego, si Seio viginti dederit, Seius nihil petere à Titio potest; sed si conditioni non pareat Titius, legato spoliatur, *l. si quis sub conditione. 8. ff. si quis om. caus. test.* Iure nouo ex constitutione Imp. Gordiani, id est, *l. 2. C. de his que sub mod.* & modus inducit fideicommissum & conditio: licet de conditione vir doctissimus dissentire videatur, vel potius rem apte temperet *h. l. cum hi. & lib. 14. obs. 15.* Quare Seius iam petere à Titio poterit iure fideicommissi alimenta, vel aliud ei sic relictum. Hodie igitur modus non differt à fideicommisso: olim differebat, vt patet ex hoc loco Vlpiani in *h. l. cum hi, §. sed et si.* vbi manifesto separat modum à fideicommisso: quamuis quod ad transactionem faciendam attinet, ea æquiparet: sed non quod ad vim exigendi alimenta relictæ Seio.

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 65

Seio. Nam æque utroque casu & olim potuit Titius transactionem sine Præatore facere. sed cur ita? quia non de alimentis intelligitur, sed de prædio legato transsegisse: eaq; transactio non nocet alimentario, cum alimenta per eam non diminuantur. Semper enim Seius integram actionem alimentorum aduersus Titium habebit, quomodocunq; transactio cedat. Imputet sibi enim Titius, si minus acceperit, quàm alimentorum modus patiatur: sicut si plus acceperit, quam prædium valeret, eius lucro erit. quo pertinet illa elegans Paulli sententia *in l. 3. ff. ad leg. Falcid.* Si hæres scriptus hæreditatem, quæ non erat, soluendo vendiderit, & cum creditoribus hæreditarijs deciderit siue transegerit, & ex ea emptione vel transactione aliquid lucratus fuerit, id totum ad hæredem pertinere, nec legatarijs quicquam inde præstari oportere: quia non ex hæreditate id accepit, sed ex transactione sua, vel stultitia emptoris. & vice versa, si male vendidit, aut transegit, id legatarijs non nocere, æquum est, *l. 1. §. sciendum, l. sed etsi, §. fin. ff. de legat. 3.* Hoc loco quæritur, quid si Titius iste pauper sit, acceptamque ex transactione, vel quavis alienatione fundi legati pecuniam prodigat, nec satisfacere alimentis Seij possit? si id in fraudem alimentarij fecit, non dubitat Accursius actionem rescissoriam siue Paulianam dare: quæ non competeret, si legatum ab initio repudiasset: alienata enim & amissa per illam a-

E

Etionem reuocantur, non ea, quæ quis acquire-
 re noluit, *l. quod autem, §. 2. ff. que in fraud. cre-
 dit.* Quidam alimentarium posse cautionem à
 Titio exigere ante alienationem, vel transactio-
 nē ex *l. liberto, §. largius, ff. de ann. leg.* in quo vno
 dicto quatuor sunt peccata. Primum quod di-
 cunt alimentario cautionem esse præstandam,
 cum ea lex hæredi dicat. Deinde quod ante a-
 lienationem Titij, cum ea lex, ante numeratio-
 nem hæredis. Tertio, quod indistincte satisfac-
 tionem exigunt: cum ea lex contra, nunquam
 exigat, nisi duobus casibus, si testator exigenda
 satisfactionis commemorationem fecerit, vel si
 post testatoris mortem soluendo esse Titius de-
 fierit. Postremo loquitur ea lex de nudo ali-
 mentorum executore, non de legatario, quod
 & Bartolus & Paulus de Castro adnotarunt.
 Interdum & hæres, ad quem legatum redit,
 conueniri ab alimentario potest, *l. si seruus plu-
 rium, §. 1. Et ibi Bartol. ff. de leg. 1.* Sed & utilem
 in rem actionem alimentario dandam existimo,
 tanquam si onus alimentorum, tanquam ser-
 uitus, prædio inhæreret de quo alimentum le-
 gatum est, vt loquitur Vlpianus in *b. l. cum hi, §.
 1.* idq; ita expressum est *l. usufructu, §. hætenus,
 ff. de usufruct. cum, cui usufructus relictus est,*
 reficere rem debere: quia inquit, & alia onera
 agnoscere cogitur, vt puta stipēdium, vel tribu-
 tum, vel solarium: quod pro solo penditur, vel
 alimenta ab ea re relictæ. Stipendium, tribu-
 tum,

tum, solarium pariunt actionem in rem: vnde & ipsa prædia conueniri ob eam causam dicuntur, non personæ siue possessores, *l. Imperatores, ff. de public. & vectigal.* cur non & alimenta de prædijs legata patient? præsertim si proponatur non per fideicommissum ab hærede, vel legatario relicta esse, tunc enim concessio quadam personalis vel debitum personale potius, quam seruitus personæ à re debita videtur relicta, *leg. Mela, §. final. ff. de alim. leg.* Sed hæc quaestio de seruitutibus & concessionibus personalibus nimium quam perplexa est, nec ad hunc locum magnopere pertinet. Quam ad rem notabilis etiam est *l. Gaius, ff. de ann. legat.* in qua legatum annuum harundinis & salicis, ex prædijs testatoris relictum prædijs legatarij, neque seruitus esse in rem neque in personam dicitur, sed fideicommissi tantum peritio competere. Illud incunctanter dicendum est, prædio vendito, de quo præstare aliquid creditori suo venditor solebat, non transire eius præstationis onus in emptorem; sicuti neque tributum ab alio quam possessore, vt præstetur, pactione effici potest, *l. vlt. §. fin. ff. de contrahen. empt. l. inter debitorem, ff. de pact.* nam vt obligatio personalis non fundum sequitur sed personam, *l. i. §. hæres, ff. ad Senatuscons. Trebell.* Sic realis non personam, sed fundum, *d. l. inter, & d. l. Impp.*

CAPVT XIX.

De Executore alimentorum.

HActenus de Legatario, à quo testator alimenta reliquit. De executore itidem à testatore dato ad alimenta vel alia legata dispensanda videamus. Isque vel hæres est, vel extraneus. Si hæres puta vnus ex pluribus, dispensare est iussus, *l. si à pluribus, ff. de leg. 1.* in potestate legatariorum est, vtrumve à singulis cohæredibus petere velint, an ab eo solo, qui præcipere legata & dispensare iussus est, qui & cauere cohæredibus debet, indemnes eos præstari, *l. si à pluribus, ff. de leg. 1.* Non fiet igitur hac in parte alimentarij conditio deterior. Transfigere autem non poterit sine decreto Prætoris: eadem enim est ratio huius casus, quæ est exposita supra *cap. 16. 18.* vbi de persona hæredis, & alimentarij diximus. Quod si extraneus est dispensator vel executor legatorum à testatore factus, hîc multum interest inter alimenta & cætera legata. Nam regulariter nullam habet executor iste actionem aduersus hæredes, ad petenda legata, *l. Lucius, §. 1. ff. ad Senatuscons. Trebell. vt recte Accursius scribit ad l. si quis Titio, & ibi Bartolus probat ff. de leg. lib. 2.* Sed excipienda sunt legata quæ ad pias causas vel ad alimenta relinquuntur. Placet enim horum nomine actionem aduersus hæredes executori alimentario dari,

dari, vel episcopo, si nullus sit executor à testatore nominatus, *leg. alio herede, ff. de alim. leg. l. nulli, §. 1. l. si quis ad declinandam, §. 4. C. de episc. & cler.* Idemque dicendum puto, si ad studiorum causam legatum aliquibus sit relictum. est enim causa literarum & Academiarum omnis inter pias referenda. Quod etiam apud Fr. Guicciardinum legas libr. 10. histor. aduersus Pontificem Max. qui Florentinis interdixerat, ne exiguam pecuniam à clericis exigerent Academiae sustentandae causa. Cui similem causam egisse hac ætate memini Tiber. Decianum etiam contra Clericos pro Academia Patauina & Professoribus, eorumque stipendijs augendis: extatque responsum viri doctissimi, *lib. 1. Consiliorum.* Quid autem de transactione dicemus, an poterit iste executor alimentarius transigere cum heredibus, qui ea alimenta vel legata debent? Et in *d. l. alio herede*, scriptum est tantum petere ab hæredibus posse, bona autem siue prædia defuncti non posse eum distrahere, quamuis testator eum rogarit his verbis, quicquid ex hæreditate mea redegeris, &c. Qua de re, id est, quinam executores, & quatenus facultatem alienandi habeant, plurima Bartolus in *d. l. alio.* accuratissime dislerit. Transigere quidem eum non modo sine Præto, sed nec sine alimentario posse, verius puto.

Quibuscunque alimenta relicta sunt, Orationis locum esse videri.

VLpianus scribit: Nohuit oratio alimēta per transactionem intercipi. Nihil autem interest, vtrum libertini sint, quibus alimenta relicta sunt, an ingenui: satis locupletes, an minus, *d.l. cum hi, §. eam*. Ratio huius rei est, quia in alimentis, quibus pariter omnes egent, natura spectatur: & vt viuere, sic bene viuere, ad omnes ex æquo pertinet. *Seneca lib. de vita beata*: Serui, liberive sint hi: ingenui an libertini, iustæ libertatis, an inter amicos datæ, quid refert? Sed cur Vlpianus omisit seruos? Constat enim & seruis relinqui alimenta posse, *l. seruos, ff. de alim. leg.* ideoque & ad ea pertinere Orationem Accursius scribit. An quia seruis alimenta deesse non possint? cum a dominis alantur, nec periculum sit ne egeant, quæ ratio D. Marcum mouit, *d.l. cum hi. in princip.* Nec obstat, quod etiam in locuplete Orationi sit locus. Non enim locupletes, sed satis locupletes Vlpianus ait, id est, mediocres: vt Cicero ad Attic. omnes boni, etiam satis boni, id est, vix boni? Ad hoc, mores spectauit hæc Oratio alimentarij, magis, quam facultates. Igitur vt tota hæc res melius percipiatur, videndum est, cuiam seruo testator alimēta reliquerit, suo an alieno? Suo vel cū libertate,

tate, vel sine libertate. Si cum libertate, non seruo, sed liberto alimenta relicta sunt, & locus in hoc Orcino Orationi erit. *d. §. eam.* si sine libertate, frustra legauit: nisi in specie *d. l. seruos*, ubi seruos suos testator, ad custodiam templi reliquit. Regula enim est, seruo proprio nihil posse legari sine libertate, *l. ex parte, §. seruum, ff. fam. l. ercisc. l. plane, §. si coniunctim, ff. de leg. 1.* Cui regulæ postea Iustinianus derogauit, *l. pen. §. illo, Cod. de necess. ser.* humanitatis ratione, quam & Plinius Cæcilius in eadem re secutus olim, *epist. 7. lib. 4. ad Sabinum*, eam nos vna cū alijs compluribus, quæ quidem ad ius ciuile pertineant, iustis expositionib. illustrauimus. Multo magis etiam iure veteri, alimenta seruo debentur, cui à testatore libertas data est, post certum tempus, puta decem annos, *l. seruus, ff. de ann. leg.* Imo si soluta alimenta non sint, competente postea libertate peti ea possent, quamuis etiam moram in libertate danda nullam hæres fecisset, *l. cum vnus, §. 1. ff. de alim. leg.* usuræ enim & fructus fideicommissorum nõ debentur sine mora hæredis: fideicommissa debentur etiam sine mora. Sed cum interim seruus maneat hæredis, quo modo exigentur ea alimenta. etenim rescriptum D. Anton. & Seueri, obtemperandum esse testatoris voluntati ait, nihil præterea, *l. seruo alieno, §. 1. de leg. 1.* Sed recte id Accursius alijque accipiunt de officio iudicis. Dices, quid hoc profit seruo, cum alias eum alere hæres tenea-

tur? An vt lautius alatur? minime: vt seruus enim alendus est, non vt liber: cibaria & diaria magis ad rodendum quam alimenta ei danda sunt. Vt Pythagoras pisces eos non gustandos dicebat, qui sacri essent: neque enim fas esse eadem Dijs & hominibus apponi, sicuti nec seruis & liberis, authore Diog. Laertio. Sed profecto boni domini nunquam interdixerunt seruis, ne aliquid tanquam proprium haberent, præferim si id ex sua parcimonia collegissent, vel aliunde dono accepissent, atque ex aduentitio lucro; ex quo etiam se ipsi velut pretio dato redimerent. Quod fieri conuenientibus oculis ait Vlpianus *in l. 25. qui, §. 1. ff. de manumiss.* quod Plinius in dicta epistola, sinentibus nobis. quam epistolam viri docti potius hinc allegare debuerunt, quam illam alteram de testamentis seruorum. & insignis est de hac re & redemptionis causis locus apud Dionys. Halicarnasseum *lib. 4. Antiquit. Roman.* vbi etiam manumitti multos solitos ait, quo frumentum è publico acciperent, atque alijs Principum in ciues beneficijs fruerentur, quibus dominos suos egenos alerent, quasi mercede libertatis. De alienis vero seruis nulla dubitatio est, quin ijs alimenta relinquere possint, vel vt benignius à dominis habeantur, vel vt domini ipsi eadem de causa collegato subleuentur. Hos igitur seruos sine Prætoris existimo posse transigere, nõ etiã sine consensu dominorum, *argum. l. per quos, ff. de pact.*
 eaque

caque de caussa omisſe mentionem ſeruorum
 Vlpianus videtur. Niſi alimenta relictã ſint ei
 ſeruo, qui etiam aliquo poſt tempore manumit-
 ti iuſſus eſt. tunc enim nec ſeruum, nec domi-
 num eius ſine Pratore tranſigere poſſe, verius
 eſt: quod hoc modo fraus Orationi fieret, & vo-
 luntati teſtatoris. libertum enim habere ali-
 menta voluit. Imo ſi dominus adeo vitæ impro-
 bata foret, vt inopia cibi premat ſeruos, etiam
 ſine vlla libertatis conditione relictis alimentis,
 exiſtimandum eſt, non poſſe dominum ſine
 Pratore tranſigere. Vtrique enim, ſed magis
 ſeruo proſpectum teſtator voluit. Contra: ſi
 bonus, & clemens dominus, ſeruus nequam eſ-
 ſet. quo pertinet Domitij Afri Oratoris iocus:
 Seruo enim diſpensatori, cum ad reliqua non
 reſponderet, & tamen ſubinde diceret, Panem
 non comedi, & aquam bibo; Paſce, inquit, &
 redde, quod debes. Nunc de Monachis, & De-
 portatis breuiter cognoscendum eſt. Ac Mona-
 chi quidem, quamuis alias dicantur incapaces
 ipſi, & monaſterio acquirant omnia, *cap. exiui
 de paradifo. in clem. de verbor. ſignific.* tamen ci-
 bariorum & alimentorum legati adeo capaces
 videntur, vt etiam dominos & proprietarios
 eorum eſſe contendant: neque in his rebus, quæ
 vſu conſumuntur, dominium ab vſu diſtingui,
 vt ſenſit Iohannes XXI I. Pontif. *in extran. ad
 conditorem. & cum inter. de verbor. ſignif.* contra-
 rius ea in re Pontif. Clementi *in d. clem. exiui.*

& alijs Pontificibus, *in cap. exiuit, de verb. signific. lib. 6.* Quae de cōtrouersia multis differit Dominicus à Soto *lib. 4. de iust. & iur. quæst. 1. artic. 1.* Vtrunque se res habeat; illud certum est, nec Monachos transigere de alimentis relictis posse, nec ea alienare vel donare, quamuis dominos esse concederemus, vt idem in fine eius quæstionis concludit recte. Deportati autem, & similes, veluti in metallum damnati, nihil ex testamento capere possunt, vtpote qui omnia ciuilia iura amiserint, adeo vt in metallum damnati nec fisco acquirant, cum pœnæ serui sint, non fisci aut Cæsaris, *l. in metallum, ff. de iure fisc. cū deportatis relictæ vel acquisita post damnationem publicentur, leg. secunda, & ibi gloss. Cod. de bon. proscript.* Veruntamen alimenta ijs recte relinquuntur, *leg. in metallum, ff. de his, quæ pro non script. leg. is cui, ff. de aliment. leg. non* quidem vt actionem vllam ad ea petenda habeant, vt existimo, donec in ea pœna constituti sunt: sed vt recte ea capiant vel officio iudicis obtineant: & vt sequentium annorum, postquam restituti sunt, ea tanquam debita petere possint. ita intelligendus est Paulus *in dict. leg. is cui.* Quod autem ad transactionem attinet, frustra de ea quaritur, dum pœna tenentur. post restitutionem vero, nihil causæ est, cur in ijs quoque locum Oratio D. Marci non habeat, cum & peti alimenta possint, vt iam dictum.

CAPVT XXI.

*Quibus hæc cognitio de alimentorum
transactione competat.*

PRætori specialiter & nominatim hanc cognitionem Diuus Marcus Oratione sua dedit, *d. l. cum hi, in princ. §. 1. §. sed nec. §. passim tota lege* !. vt non aliter transactio rata esset, inquit Vlpianus; quam auctore Prætoris facta. Hic primū quæritur, hæc cognitio pertineatne ad iurisdictionem? Deinde an alijs præter Præto-rem data sit? Denique an ab ijs, quibus data est, alteri mandari possit? De primo miror esse qui dubitent: aperte enim Vlpianus dicit, ex hac causa iurisdictionem à Prætoris mandari non posse. Est igitur hæc causa iurisdictionis. Quod etsi Vlpianus non diceret, tamen satis aliunde intelligeremus: de quo dictum est à me in libris de iurisdictione. Esse autem iurisdictionis voluntariæ ex eo apparet, quod transactio sit solum inter volentes, nemo enim cogitur transigere non magis quam pacisci, vel emere & vendere, *l. 1. ff. de pact. l. nec emere, C. de iur. delib.* Recte itaque Vlpianus *in princ. huius l. cum hi*, sole- re Præto-rem inter consentientes arbitrari, ait, quod dicendum fuit, quia transactiones alias citra magistratus auctoritatem fiunt, etiam de lite: quamuis ad transigendum sæpe magistratus boni hortari, atque ad concordiam soleant.

nullo modo cogere, *l. ex stipulatione, C. de senten.
 & interloc. cap. caussam, ibi: concordia vel iustitia
 mediante decidant, ext. de testib.* Pro Tribunali
 autem hanc iurisdictionem exercere de alimen-
 torum transactione Prætozem oportet, cum
 decretum requirat, vt infra dicam. Qui iurisdic-
 tionis esse negarit hanc cognitionem, falso illo
 argumento vtuntur, quasi ea, quæ specialiter &
 nominatim lege vel Senatusconsulto vel con-
 stitutione Principis tribuuntur, non sint iuris-
 dictionis, vt tutoris datio, quos alibi refutauit,
l. i. ff. de off. eius. Alterum erat, an soli Prætori
 data sit cognitio? Et in vrbe quidem nemini alij
 Oratione data est: in prouincia data est Præsi-
 di, qui locum & vicem magistratuum omnium
 urbanorum implet, *h. l. §. sed nec, l. si in aliam, §.
 fin. ff. de offic. proc. l. omnia, ff. de offic. pres.* Quod si
 à fisco alimenta petantur, puta quia successit de-
 functo, vel ereptitiam hæreditatem obtinet,
 apud procuratores Cæsaris transactio fieri po-
 test ac debet, *d. l. cum hi, §. transactiones.* Secun-
 dum quæ, inquit Vlpianus, & apud Præfectos
 ærarij transigi poterit. Hi sunt in vrbe, illi in
 prouincijs. & ita causa fisci remittitur ad Præ-
 fectos ærarij, *in l. proxime. 3. ff. de his quæ in te-
 stam. del.* argumentatur ergo Vlpianus ab iuris-
 dictione urbana ad prouincialem. Cicero pro
 Flacco: Asiatica iurisdictionis urbanae responde-
 bat, *& lib. 6. ad Attic. epist. 1.* Dixi me de eo ge-
 nere mea decreta ad edicta urbana adcommo-
 daturum.

daturum. Proconsularem iurisdictionem vocat
 Ambrosius *lib. Epist. 6.* sic edictum prouinciale
 & proconsulare in libris nostris, quod respon-
 det & consentit plerunque urbano. Et vice ver-
 sa, argumētatur idem Vlpianus alibi & quidem
 in simili re ab Iurisdictione prouinciali ad urba-
 nam, vt in hac valeat, quod in illa constitutum
 est atque rescriptum: à Proconsule ad Præto-
 rem *l. 1. §. an autem, ff. de suspect. tutor.* Procura-
 toribus Cæsaris vel Præfectis ærarij non tribu-
 ta specialiter hæc cognitio: sed ex eo habent,
 quod caussarum ad fiscum & ærarium pertinen-
 tium iudices sunt: nec temere se Prætor vel Præ-
 ses prouinciæ in eas ingesserit, nisi Princeps
 mandauit: veluti Traianus *lib. 10. Epistolarum,*
epist. 88. Plinium iubet vna cum procuratoribus
 suis cognoscere de bonis intestatorum. quorum
 sibi Nicenses vindicationem concessam à Diuo
 Augusto adfirmabant. Quod optimum credi-
 deritis, inquit, statuatis. Id eo pertinet, vt omnes
 cognoscere simul debeant, alias irrita sit cog-
 nitio ac iudicatio. *c. coram dilecto. cñ sim. ext. de off.*
deleg. Illud notari volo, hanc alimentorum co-
 gnitionem, quia specialiter data Prætori est O-
 ratione Marci, nec consules quidem ipsos posse
 usurpare. nec in his, quæ sic tribuuntur, argu-
 mentari licet à minori ad maius, vel è contrario;
 vt suo loco exposui. Nec obstat *l. 3. ff. de alim.*
leg. Nam non in vniuersum de alimentis co-
 gnoscere consules dico prohiberi, sed de trans-

actione alimentorum testamento vel codicillis relictorum. Præterea Princeps *in d.l. 3.* Consulibus scribit: qui certe pro sua potestate quavis cognitiones cuiuslibet dare, vel eripere potest. Ex eo autem, quod specialiter Prætori vel Præfidi prouinciæ hæc de transactione alimentaria iurisdictio tributa est, consequens est, eos alij eam mandare non posse iuxta definitionem *l. 1. ff. de offic. eius, &c.* Quod & Vlpianus discrete expressit *in d.l. cum hi. §. nec mandare.* Ergo procuratores Cæsaris & Præfecti ærarij, multo minus mandabunt: quamuis enim ijs non sit specialiter ea cognitio concessa, tamen non alia conditione ijs competit, quam competit Prætori ac Præfidi, quibus nominatim est iniuncta. Quod & de alijs omnibus causis dicendum est. Prætorem cum dicimus, intelligimus urbanum, & inter urbanos summum, & qui nomen vtrumque, id est, & Prætoris & urbani fecit suum. Idem & Prætor maior dictus, cæteri minores, vt consul etiam maior. de quibus L. Cæsar apud Sex. Pompeium. Obiter, in veteri carmine Martij vatis apud Liuium; Ijs ludis faciundis præsit is Prætor, qui ius populo plebique dabit summum: emendem, *Summus.* Quod autem Iul. Capitolinus scribit, Alimentorum curam, Perinaci mandatam esse, & alimentis diuidendis in via Æmilia procurasse; item Spartianus, Iulianum alimentorum curam in Italia meruisse: id non ad iurisditionem de alimentis pertinet, sed

sed ad procuracionem & distributionem rei alimentaria: Iudicum castigatio, inquit Symmachus *lib. 4. epistol. 34.* ad quos alimentaria spectat inuectio.

CAPVT XXII.

De decreti interponendi forma.

Cognitionem, qua Prætor utilem alimentario & recipiendam transactionem iudicauit, decretum sequi debet, id est, sententia & pronūciatio, qua permittit transactionem, quorata firmaque sit. In decreto autem interponendo eam adhibere solennitatem debet, quæ requiritur in alijs rebus, in quibus causæ cognitio & decretum requiritur. Igitur pro Tribunali, *l. nec quicquam, §. ubi ff. de offic. Procons.* Quare & in libris omnibus Tribunalibus hanc orationem explicauit Vlpianus, vt inscriptio docet *d. l. cum hi*, sicut & aliam eiusdem Imperatoris, nimirum de Ferijs *l. 1. illo tit.* Nam Præsidium est illa notio, & tempus feriarum messis præsertim & vindemiæ statuere, *l. præfides eorum.* Sed an transactiones de alimentis fieri possunt etiam diebus feriatis? Et puto Prætorem adiri etiam ijs diebus posse, idque generaliter expressum est eadem D. Marci Oratione de ferijs: vt alimenta constituentur, vnam esse ex ijs speciebus, de quibus adiri Prætorem diebus feriatis effecit Oratio, *l. 2. d. tit.* Sed non aliter

80 SCIPIONIS GENTILIS, IC.

puto posse, quam si his diebus adeatur, quibus pro Tribunali sedeat. Decretum enim hæc species requirit, ut & aliæ multæ, quæ *in d. l. 2.* enumerantur, quod si intellexissent vulgo Doctores, non negauissent de futuris etiam alimentis diebus feriatis transigi posse. Denique decretum solemniter interponendum est, ut ait *l. minorum, C. de præd. minor.* sicut & causæ cognitio, quæ decretum præcedit, solemniter interponenda est, quod ibi explicatur, ut non oblato Præsidi libello fiat, sed apud acta causis probatis, quæ venditionis necessitatem inferant, vel ut *h. l. cum hi, in §. in causa.* quæ Prætori suadeant transactionem admittere. Sane ut cui alimenta constituentur, summarie cognoscitur, *l. si quis à liberis, §. si vel parens, ff. de agn. lib.*

CAPUT XXIII.

An Prætoris auctoritas in omni transactione desideretur.

HÆc igitur illa sunt, de quibus Oratio iubet apud Prætores vel Præsides quæri, ut transactio eius auctoritate facta valeat. Sed non semper Prætoris auctoritas vel cognitio requiritur. Quid enim si transactio palam utilis sit alimentario? Quid si testator permiserit sine Prætores transigi? Quid si transactionem quamuis inutilem alimentarius iureiurando confirmarit suo? Hæc nobis igitur prius videntur explican-

plicanda, quam de iure ac potestate transactionis videamus. Sed si testator permiserit transactionem, in eo nulla quæstio esse potest: sequenda eius voluntas est, quam & D. Marcus & Senatus in hoc iure constituendo secutus est; vt supra demonstratum. De iureiurando autem tum rectius quæretur, cum de iniusta atque inutili transactione exposuerimus, an iureiurando confirmetur. Iniusta autem transactio est, non solum ea, de qua cum oporteret Prætor non est aditus, vel non cognouit, sed etiam ea, de qua non ritè pleneque cognouit, *d. l. cum hi, §. si Prætor*. Igitur de iureiurando, & si quid simile occurret, postea dicetur. Hoc loco de transactione, quæ citra Prætoris auctoritatem fieri potest, disceptandum est. Ea est transactio, qua meliorem conditionem suam alimentarius facit: id enim Vlpianus dicit *in §. eam*. Sed hæc definitio diligentissime nobis animaduertenda est, ne hanc Orationem D. Marci peruertamus, & saluberrimum senatus decretum. Erit enim, qui dicat mirari se atque ignorare, quoniam hæc, præsertim tam diligens, Prætoris cognitio tantopere desideretur? cum siue faciat meliorem alimentarius transigendo conditionem suam, Prætoris auctoritas non sit necessaria: siue faciat deteriore, Prætor non sit transactionem permissurus: neque enim negligenda hæc res ei permissa est, nec donanda; sed quærenda & pro utilitate alimentarij statuenda, inquit VL-

pianus *d.l. cum hi, §. si Prator. & §. si cui non n-
mus.* Sed dicendum est, quod & Accursium vi-
deo scripsisse, non semper meliorem, aut dete-
riorem fieri transigendo alimentarij conditio-
nem; nec vbi melior fiat, semper etiam certum
esse fieri: est enim quædam obscuritas in his re-
bus, sæpe etiam magna, vt prudenti disceptato-
re opus sit & bono. Quare non cuius magistratui hæc cognitio permilla, sed Pratori & Præsi-
di: & quidem his specialiter, ne mandare eam
alteri possint, vt supra dictum. Adde huc frau-
des & nequitiam transigētium, tam eorum, qui
alimenta debent, quam quibus debentur: adde
pericula alimentorum, quibus sæpe alimenta-
rium capi vel implicari necesse est, præsertim
ingenij simplicioris. Hæc omnia ad Pratoris
curam & religionem Oratio detulit, præscriptis
etiam ei velut lineis, quas in cognitione seque-
retur. De quibus antea expositum, & nunc quæ-
dam clarius atque vberius dicenda sunt. No-
tanda enim est multiplex alimentorum muta-
tio: aliqua vtilis sunt, adeo vt Pratoris cogni-
tionem nullam desiderent: alia vero dubia, nec
sine Pratoris disceptatione recipienda sunt.

CAPVT XXIV.

*De variis mutationum generibus: Ac
primum de tempore.*

Q Vinque modis mutari alimenta possunt
in transactionibus, Tempore, Loco, Mo-
do,

do, Rebus, Personis: quod colligitur clare *ex h. l. cum hi, §. eam. 6. iuncto §. si cui non nummus. 24.* De Tempore igitur sic scribit Vlpianus: Eam transactionem Oratio improbat, quæ idcirco fit, vt quis repræsentatam pecuniam consumat. Quid ergo si quis citra Prætoris auctoritatem transegerit, vt quod per singulos annos erat ei relictum, consequeretur per singulos menses? aut quid, si quod per singulos menses ei relictum erat, consequeretur per singulos dies? quid deinde, si quod consummato anno vt acciperet, initio anni consequatur? & puto eam transactionem valere: quia meliorem conditionem suam alimentarius tali transactione facit: noluit enim Oratio alimenta per transactionem intercipi. Ait, Et puto, hoc est, vt alias loqui solet, vt mea fert opinio: quod faciunt Iuriscons. non solum verecundiæ causa, sed etiam hæsitationis, & velut suspendendæ sententiæ: vt explicat hæc Theophilus *in tit. 1. lib. 1. Instit.* Nam cum Oratio generaliter esset locuta, non ausus est contra eius verba niti: ideoque bis & in principio & in fine huius §. mentem Orationis allegat, quasi ea sit, vt non improbet, omnem omnino transactionem sine Prætore factam, si qua sit, in qua & à forma alimentorum parum recedatur, & conditio alimentarij aperte melior fiat. hæc eum duo simul concurrere hinc meo iudicio debent: quorum primum etiam Iacobus de Arena vidit, sed male exposuit. Dicit ali-

quis, postremo illo casu Vlpiani deteriore potius conditionem alimentarij fieri: nam cito consumet repræsentatam totius anni pecuniam, quod maxime Oratio improbat. Sed nihil refert, siue initio anni, siue anno exacto totam quis simul pecuniam accipiat annuam: nam perinde cito consumere potest, quam finito anno accepit, & quam accepit ineunte. In eo vero meliorem conditionem suam facit, quod maturius accidit, quod serius erat accepturus, & cum incommodo. interim enim egere cogeretur. neque ad hunc casum pertinet, quod initio *d. §.* scriptum est: Eam enim transactionem improbare Oratio intelligitur, qua vel in totum remittantur hæredi alimenta, accepta modica in præsens pecunia, vel si quis quod annuum per interualla, puta singulorum mensium distribute accipere debebat, ipse paciscatur, vt totum vna vice & initio anni capiat, atque ita fieri facile potest, vt eo consumpto per luxum, egere cogatur vsque ad insequentem annum. E contrario valere dicitur transactio, vt quod in menses relictum est, in singulos dies accipiat. minus enim hic periculi est, ne egeat, quam si totum mensurum vna vice ei præstaretur. posset enim id statim consumere, & toto mense egere, vt de exercitu Albini Consulis ex Sallustio supra notauimus, & de quodam Philomuso ludit ingeniosus Martialis *lib. 3. Epigramm.* Cum enim ei pater binamillia in menses singulos constituisset,

ca ta-

ea tamen non dabat ei semel, id est, totam menstruam quantitatem simul, sed in singulos dies, vt ait Vlpianus, siue diurna, vt Martialis. postea moriens eum ex asse hæredem instituit:

Exhæredauit te Philomuse pater,
 inquit Poeta, quia nimirum acceptam hæreditatem paternam erat statim abliguriturus, eoq; futurum, quasi à patre exhæredatus esset. Hoc loco quaeritur, quid si testator nullum tēpus alimentis adscripserit, sed vniuerse ea reliquerit? Et hinc quoque distribute præstanda sunt, & fere per singulos menses, *l. ult. ff. de lib. agnos. & l. pecunia, ff. de aliment. leg.* Dico fere, quia vehementer mihi probatur eiusdem Iac. de Arena sententia, quam & veteribus & recentibus interpretibus video probari: vt, si personis, quæ non moriuntur, id est collegio vel vniuersitati vel pauperibus, relicta sint alimenta, in annos singulos præstari debeant, *l. si quis ad declinandam, C. de episcopis & cleric.* Sin personis certis & morituris, tum in singulos menses: excepto tamen vestiario, quod, vt necessitas postulat, debetur, *l. Firmio, & ibi gloss. notat. ff. quan. di. leg. ced.* Sed & quædam sunt quæ licet in dies relicta sunt, tamen non tam ipsa, quam eorum pretium & æstimatio debetur, & in singulos menses, veluti si cui præter alimenta etiam aqua legata sit ijs in locis, vbi aqua venalis est, in Africæ aliqua vel Ægypti regione, inquit Vlpianus in *l. Mela. §. ult. ff. de aliment. leg.* Sicut etiam vide-

mus hodie Romæ & Venetijs vendi aquam, quod notat ad hanc quæstionem alimentorum recte Egnatius in Marci vita apud Iul. Capitolinum. Dixi autem in singulos menses æstimationem deberi, securus Doctores nostros, quos & Iac. Menochius in consilijs. Idemque dicendum est de alijs rebus, quæ in dies prodiguntur, nec seruari in mensem possunt, veluti caro & similia, quæ facile corrumpantur, si semel pro toto mense soluerentur: & incommodissimum esset, quotidie præstare atque accipere. Contra est in frumento, vino & alijs eius generis, quorum nec æstimatio debetur, sed ipsa, & in annos, vel menses, vel aliter, vt legata sunt, *h. l. cum hi, §. si cui*. Vbi testator nihil de præstatione adscripsit, id quod iam dixi, sequendum est, non sine Prætoris tamen interuentu, ad quem etiam pertinet hæc temporum diuisio, *argum. l. 3. Et ibi Bartol. num. 12. ff. de alimen. leg. non possunt igitur vel cohæredes inter se, vel cum alimentario hanc diuisionem temporis sine Præ-tore facere, d. l. cum hi, Et d. l. 3.*

CAPVT XXV.

De mutatione modi.

Dixi de tempore. Si neque diem, neque modum permutauit, &c. inquit Vlpianus *in d. §. si cui, non nummus*. Coniungit tempori modum: sed non ea ratione, quasi vt tempus muta-
re li-

re licet & sine Præatore, cum fit commodior ratio alimentorum; ita & modum liceat. Sed ea ratione, quam sequenti capite exponam. Nam in tempore siue temporis distributione mutanda nulla captio esse occulta potest, sæpeque fit alimentarij conditio melior. At in modo & quantitate transactionis vel maxime decipi alimentarius potest; cum pro alimētis certa quantitas siue pecunia datur: arbitrandusque sit modus ex rebus omnium incertissimis & mutationi maxime obnoxijis, id est, ex valetudine, ætate, ac vita alimentarij. Constat enim finiri alimenta vita, ut inquit Vlpianus, §. *modus, h. l. cum hi.* & Aristote es, tam diu viuimus, quam diu alimur. Quid autem vita nostra est incertius? Hinc illa tam adcurata & subtilis Macri & Vlpiani alimentorum & vsusfructus in ratione legis Falcidiae ponenda computatio, *l. hereditarium, al. l. in comput. ff. ad legem Falcid.* ut miror viros doctos, qui hanc computationem conferant cum illa certissima, cuius fit in *l. si rogatus, ff. de manum. vindic.* mentio. Qui autem certum aliquid de alterius ætate statuere vult pro vtilitate eius, debet id facere, quod Valerius Flaccus interrex, qui L. Syllam Dictatorem in annos octuaginta lata lege creauit. Certum erat enim ultra vel etiam tam diu non victurum Syllam. At in alimentis & vsusfructu supra triginta annos computatio non solet fieri, *d. l. hereditarium.* Quam facile autem ultra procedi

hominis vita potest, praesertim si puer proponatur? Secuti in hac re sunt Iurisconsulti nostri (vt opinor) eos, qui aetatem humanam triginta annos habere dixerunt. vnde Nestor *νεστωρ*, quod nonaginta annos vixerit, vt Poeta ait, tres aetates: teste Artemidoro *lib. 11. de Insomn. cap. 75.* vbi plura studiosus iuris obseruabit. Haec igitur modi, id est, quantitatis mutatio periculi plena est, vt non debeat sine Praetore de ea transigi. illa temporis, vt dixi, periculo vacat. Posset & iam alia significatione modus accipi *in d. §. si cui non nummus*, id est non pro quantitate transactionis vel pecuniae, vt *in §. modus*. Sed pro ea distributione & ratione praestandi, quae tempus plerunque comitatur: veluti in aqua, quam constat temporibus & mensuris, atque hoc etiam varie inter multos diuidi, *l. cum constet, ff. de aqu. quot. §. est.* & Iulius Frontinus scribit, Crabram aquam omnes villas Tusculanas per vicem in dies, modulosq; certos dispensatam accepisse. vbi duplex modus temporis adnexus notandus est, & quod per vices accipiebatur à dominis villarum, & quod certis modulis. Ita igitur acceperim nunc modum *in d. §. si cui*. Certe alia significatione accipi necesse est, quam *in d. §. modum*. nam ibi quantitas certa pro alimentis dari dicitur: at haec res pertinet & refertur ab Vlpiano clare ad mutationem generum siue rerum *in h. §. si cui*.

CAPVT XXVI.

*De mutatione rerum, locorum,
personarum.*

HActenus de tempore & modo. In rebus mutationem fieri dicimus, si pro re ad alimenta relicta alia res detur. Vlpianus: Si cui non nummus ad alimenta, sed frumentum atque oleum, & cætera quæ ad victum necessaria sunt, fuerint relicta: non potest de his transigere: siue annua, siue menstrua relinquuntur. Hactenus Vlpianus nihil de permutatione harum rerum: sed generaliter hoc dicit, quicquid illud sit, quod ad alimenta relictum est, & siue annum siue menstruum, de eo transigi sine Prætoris non posse. Sequitur postea de permutatione, sed non omni, verum generis, id est rerum relictarum, & loci, & personarum, à quibus relictae sunt. Quas mutationis species cum singularim enumerasset, deinde vna definitione omnes cõplexus est, quatenus, inquam, ea commutare transigendo liceat. à qua definitione postea excipit, quod rationem singularem haberet, legatum habitationis. Qui est §. *fin. h. l. cum hi*, & ita cum superioribus coniungendus. quæ res siue qui ordo Vlpiani ab interpretibus, etiam doctissimis, non animaduersus, magnam obscuritatem in hanc quæstionem intulit. De mutatione diei siue temporis, itemq; modi, ni-

hil hoc loco Vlpianus dicit, quia supra satis dixerat: imo ponit diserte in hac definitione nihil in die vel modo mutatum esse; si neq; diem, inquit, neque modum permutauit. Sed si annua relictæ sint, quotannis; si menstrua, quot mensibus accipi, neque id transactione mutatum ponit; itemque de modo, id est, quantitate dicendum. Quod eo pertinet, quia si & in his mutationes fierent, hoc est, si plures mutationes permixtæ in transactione essent, difficilior sæpe transigendi ratio fieret: quod indicant illa verba, Sed genus tantum permutauit. nihil, inquam, hic de mutatione diei vel modi statuit, an sine Prætoris fieri ea mutatio possit, qua de re supra exposui. In rebus igitur illa mutatio est, si frumento, vino, oleo, cæterisque ad victum necessarijs relictis conueniat, vt in vicem alimentorum alimentario quantitas siue nummus soluatur: vel ex contrario, si pactus fuerit, inquit, vt in generibus alimenta acciperet, quæ in nummis ei relictæ fuissent; vel si vinum pro oleo, vel oleum pro vino, vel aliquid aliud commutauit, id est, eius loco vel in vicem eius vt daretur, conuenit. Non enim de alia aliqua commutatione loquitur, quam nummi, & generis, vel generum inter sese. Quæ minor mutatio est, quam superior, vt videtur. Vnde non displicet mihi illorum sententia, qui contractum permutationis distinguunt à contractu Do vt des. Hæc de rebus relictis. Sequitur de loco, Vel locum,

cum, inquit, permutauit, vt quæ erant ei Romæ alimenta relicta in municipio, vel in provincia acciperet, vel contra. Pretia enim rerum varia sunt pro locorum diuersitate. hic carius, illic vilis viui scimus. Sæpe etiam externo homini non eadem facilitas viuendi, quæ indigenæ, vt in Phaselite etiam pro balneo plus soluere peregrinus cogebatur: quo cum Stratonicus venisset, & eius famulus de eo cum balneatore rixaretur, tum dominus; O scelestè puer, inquit, quando ob exiguum æs me Phaselitem fecisti, vt refert Athenæus *lib. 8. Diphnosoph. cap. 7.* De personis ita ibidem scriptum est. Vel personam commutauit, vt quod à pluribus erat accepturus, ab vno acciperet: vel alium pro alio debitorem acceperit. Hic notandum est aliter Orationem, cum iussit de personis transigentium à Prætorè quæri, accepisse hanc quæstionem: nimirum de moribus & vita, & opinione siue fama tam hæredis, quam alimentarij inquire voluit, §. *personarum, h. l. cum hi.* aliter nunc Vlpianum accipere, pro ratione scilicet præstationis alimentorum, quæ ab vno vel pluribus hæredibus fieri debet, eiusque præstationis immutatione varia: quam rem idem Vlpianus supra in §. *in causa, versic. aut si pluribus.* inter causas transigendi retulit; cum causarum inquisitionem ab personarum contemplatione separauerit Oratio, atque distinxerit, §. *vult igitur,* & §. *si Prætor aditus.* Ac de illa quidem muta-

tione numeri personarum supra in capite de
 caussis dictum est. Altera est, si alius pro alio de-
 bitor accipiatur, puta Titius pro Caio, vel hæ-
 res pro legatario vel externo. in qua mutatione
 magna fraus versari alimentarij potest, dum mi-
 nus idoneum pro locuplete & bono delegari
 sibi patitur: vel pro verecunda domo (vt ele-
 ganter hac ipsa in re Papinianus loquitur *in l.*
cum vnus, ff. de aliment. leg.) aliam eligit temere.
 His igitur ita expositis sequitur communis o-
 mnium harum transactionum definitio his ver-
 bis: Hæc omnia habent disceptationem Præ-
 toris, & pro vtilitate alimentorum recipienda
 sunt. quæ verba sic exponit Cuiacius, transa-
 ctione ita sine Prætore facta, si vtilis sit alimen-
 tario, recipietur: sin minus, reijcietur; eiusque
 rei arbiter & disceptator Prætor erit: nec enim
 tantum cum permittendæ transactionis decre-
 tum interponit ex Senatusconsulto: sed & cum
 se inconsulto facta est, de ea disceptat, reci-
 pienda ea sit nec ne. Ego simplicius puto Vl-
 pianum hoc dicere, transactionem inconsulto
 Prætore factam plane non valere, nec confir-
 mari ab eo posse; vt hæc confirmatio retro vti-
 lem transactionem validamque reddat. hoc e-
 nim ab Vlpiani mente ac verbis alienum est.
 Ait enim, an omnino recipienda talis transactio
 sit, disceptare Prætorem debere, non dicit, an
 confirmanda. Duo enim in omni transactione
 Prætor considerat & arbitratur, primum an ad-
 mitti

mitti debeat, deinde quæ admitti debeat, vt est in initio h. legis. Vtrunque autem antea arbitretur oportet, quam transactio valeat, non dico, quam interponatur. Nam prætor prohibere non potest, ne quis transigat de alimentis: est enim hoc facti. neque se interponit Prætor, nisi ad eatur. & hoc est, quod Vlpianus ibidem ait, Solere Prætorem interuenire, & inter consentientes arbitrari. Sed ne vllas vires transactio talis ipso inconsulto facta habeat, id in potestate huius Orationis positum est, & iurisdictione Prætoris. Denegabit enim de tali transactione aditus iurisdictionem, id est, neque alimentario, neque hæredi actionem dabit; imo quantum in ipso erit, etiam rescindet, atque in integrum restituet omnia, quasi transactio facta non esset. inuitos, opinor, discedere à transactione non coget, si inter se consentiant, & in ea manere perseuerent. Quod si vtilem esse transactionem alimentario videat, in futurum eam confirmare poterit prius adhibita cognitione, tanquam si nunc primum transactio fieret. Atque hæc ita sunt, vbi mutatio aliqua est alimentorum facta in ijs rebus, quas dixi. Secus est si tempus tantum mutatum sit, & alimentarij conditio melior facta sit: tenet transactio nunquam Prætore adito, §. eum. In mutatione diei non subest ita captio & periculum: his enim mutationibus facile intercipi alimenta possunt, cum mirifica sit & locorum & re-

rum & personarum inter se varietas atque differentia, temporis nulla. est enim idem tempus hoc mense, quod est hoc anno: at non est idem locus Romæ, qui in prouincia, eadem res vinum, vel oleum, & pecunia: idem Titius & Caius, eademque conditio vnius, & plurium hæredum. Periculum igitur in his mutationibus est magnum, ne alimenta intercipientur aut minuantur, quod abhorret Oratio *d. §. eam,* & *passim h. l.*

CAPVT XXVII.

De habitatione.

Sed hic opponitur §. *ultimus*, qui subiectus §. *si cui non numus*. aliter statuit in legato ad habitationem, quam quod *in d. §.* statutum est de generum rerumq; inter se mutatione, quam non valere sine Præatore factam vidimus. Cur igitur valebit & sine Præatore transactio de habitatione facta, si nummus pro habitatione vel habitatio pro numo detur. hoc enim disertissime scriptum est *in h. §. ultim.* valere hanc transactionem etiam sine Præatore, ratam esse & citra Præatorem. ideoque hanc speciem Vlpianus separauit à definitione superius posita, cum tot modos exponeret, quibus mutatio rerum relictarum fiat, vt miror hoc doctissimos homines negare audere. neque tamen Baronis illa distinctio, quam reprehendunt inter habitationem

tionem & cibaria vel alimenta, placet. Nam habitatio est pars alimentorum, adeo quidem ut ad habitationem relictum præsumatur ad alimenta relictum esse, ut ait Baldus *in l. cum antiquitas, Cod. de usufruct.* Cur igitur aliud in habitatione, quam in cæteris alimentis statuimus? Id mihi videtur efficere cum utilitas manifesta alimentarij, tum voluntas testatoris non obscura. Quod ut melius intelligatur, distinguendum est inter habitationem relictam, & pecuniam relictam ad habitationem. Si habitatio sit relictæ, ut est in posteriori parte *huius §. ultim.* scriptum, & placuerit certam quantitatem pro ea præstari, ideo transactio rata esse dicitur & citra Prætorem: quia testator voluit fructum habitationis præstari, qui cum in pecunia præstatur, ipsa præstari habitatio videtur. neque enim intelligere debemus, pecuniam totam simpliciterq; ac semel solui alimentario posse: nam eam forte consumeret, & careret habitatione. Sed pecuniam ei nimirum pro habitatione præstari, annuam scilicet, vel semestrem, vel menstruam, ut ex ea soluat domino ædium: vel si proprias habet ædes, ipse se ex ea alat, quasi ad alimenta relictæ, ut dixi. atque hætenus conditionem etiam suam meliorem efficiet, ut taceam de periculo incendij vel ruinæ, de quo mox. Quod periculum non cadit in quantitatem, genus enim non perit. *l. incendium, Cod. de reb. cred.* Econtrario quoque quæ est prior *dict. §.*

species, si ad habitationem certa quantitas sit annua relicta, & ita sit transactum sine Pretore, ut habitatio præstetur, valet transactio, inquit Ulpianus: & rationem hanc subiecit, quia fructus habitationis præstentur, hoc est, id ipsum præstetur, quod testator præstari voluit, ac sensit, cum ad habitationem se legare dixit: nec huic voluntati obstare debet, quod (ut statim adnectit Ulpianus) ruinæ vel incendio subiecta transactio est. non dixit habitatio vel domus, sed transactio, ut intelligeremus hoc periculum ad alimentarium pertinere ex transactione. non obstat, inquam, hæc obiectio, quia satis est si seruetur voluntas defuncti; & quia quæfata accidunt, & diligentissimo patrifamilias contingere possunt, ut ait idem Ulpianus *in l. verum, §. pen. ff. de min.* nisi velimus dicere, hoc periculum ideo non curari, quia non ad ipsum alimentarium & inquilinum spectet, nisi ex sua culpa, incendium acciderit: ut fere solet *l. si vendita, ff. de per. & comm. rei vend.* quare vehementer probo eorum locorum consuetudinem, ubi præter alia damna priuata, etiam magistratui vel publico pœna penditur ob incendium, nisi aperte casu mere fortuito contigerit. existimo & vicinis vel cognatis propter periculum & metum non iniquum esse aliqua multa consuli. Tale quid receptum olim Romæ fuisse suspicari quis possit ex verbis Cæsaris Strabonis apud Priscianum lib. 5. in oratione eius,

eius, qua Sulpitio respondit: Deinde propinquos nostros Messalas domo deflagrata penore volebamus priuare, inquit.

CAPVT XXVIII.

*De effectu iustæ transactionis, tum
de Calceario.*

CVM hæctenus ea exposuerimus, quæ ad transactionem alimentorum iustam & cum autoritate Prætoris faciendam pertinent, consequens est, vt vim potestatemque eius cognoscamus. Ea vero est generalis & communis illa omnium transactionum, vt rata firmaque sit, nec vlllo modo rescindi possit, *dict. l. cum hi, l. fratris, cum similib. Cod. de transact.* Sed vt in cæteris transactionibus sæpe illud quaritur, quid in eas venerit, sic & in ista adcidit speciale etiam quiddam, quod non plane alij accommodari transactioni possit. Nam alimentorum vocabulo scimus non alimenta solum ipsa, quibus proprie alitur corpus, id est cibaria, contineri, sed & vestiarium & calcearium, & habitationem, aliaque etiam interdum alieniora, vt supra cap. 2. demonstrauius. In hac Oratione autem Diui Marci, cum res ad transactionem deducta est, restrictissime alimentorum nomen accipitur, nec eo quicquam præter cibaria continetur. Voluit enim Oratio specialiter & nominatim de singulis, quæ ad victum per-

tinent, transigi, *dict. l. cum hi, §. qui transigit.*
 Semper autem ad eundem Prætor est, siue de
 vniuersis alimentis, siue de parte eorum, vel
 quibusdam tantum transigatur, §. *arbitratu.*
 Quod enim Oratio de alimentis dixit, vel ge-
 neraliter de alimentis elocuta est, id & in parte
 obtinere verum est, *l. qua de tota, ff. de re vindic.*
 Cæterum nemo necesse habebit, qui de alimen-
 tis siue cibarijs transigit, etiam de habitatione
 vel cæteris inuitus transigere, inquit Vlpianus,
 §. *sed & si quis.* Ratio autem eadem est, & cur in
 legatum alimentorum tam large interprete-
 mur, & transactionem tam maligne; vtilitas vi-
 delicet legatarij, id est, eius, cui alimenta sunt
 relicta, cui testator & D. Marcus & ordo am-
 plissimus prospectum volunt. Etenim legato
 acquiruntur alimenta, transactione finiuntur
 plerumque, aut immutantur. Præterea omnia
 in testamentis plenius accipiuntur, quam in
 contractibus, *l. in testamentis, ff. de regulis iuris.*
 præcipueque transactionibus, quæ strictissimi
 iuris sunt, nec quicquam in eas venit, quod non
 sit expressum verbis, *l. qui cum tutoribus, ff. de
 transact.* Neque vero recipienda Accursij sen-
 tentia est, qui scribit tunc locum esse Orationi
 præcipienti specialiter de vestiario, calceario,
 & habitatione transigi, quando etiam speciali-
 ter ea relicta fuerunt. Secus esse, si vno eodem-
 que nomine alimentorum sint relicta: tunc e-
 nim de alimentis transactione facta omnia
 conti-

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 99

contineri. quod est contra manifesta Vlpiani & Orationis verba, contraque mentem ac rationem, & alimentarij vtilitatem: præsertim cum alimenta homines ita vulgo nomenclant, vt cibaria tantum intelligant. Transactio autem, quæcunque sit, de his rebus tantum, de quibus inter conuenientes placuit, interposita creditur, ait Vlpianus *in dict. l. qui cum*, §. 1. Postremo illud notandum est, quod Vlpianus cum de habitatione cæterisque transigi vel vniuersis vel quibusdam coram Prætore dixisset, non contentus hac generali definitione: mox specialiter & nominatim subiecit in hunc modum, De calceario quoque arbitrio Prætoris transigendum est, quasi de eo dubitari posse existimaret, an sub illa definitione calcearium comprehenderetur, siue (vt illi solemne fuit loqui) iaceret: unde *κατὰ κειτος* est olim vulgo nominatus. Et dubitandi ratio duplex. Vna, quia vilescere quodammodo est maiestas visa Prætoris, si de calceis adiretur, decretumque interponeret. Quæ causa forte & Imp. Vespasiano (nisi sordes dicas) fuit, cur nuncios siue cursores, qui Hostia & Puteolis Romam currebant, petentes aliquid calcearij nomine sibi dari, non contentus sine responso abegisse, excalceatos posthac iussit currere: & ex eo ita cursitant, inquit Tranquillus. Idem de regijs in Persia cursoribus incredibili velocitate præstantibus legi in Itinerario Iosaph. Barbari, legati Veneti. Altera causa est,

quod nudis pedibus incedere solerent, non serui solum, quod notat *in lib. 1. Aeneid.* Seruius, & tenuiores homines Romæ, sed & splendidissimi sæpe viri, ac principes ciuitatis, etiamque in publico, puta in campo Martio cum pila luderent, in foro etiam atque iudicijs, & in theatris, quod ex Dione & Plutarcho didicimus: permisitque id Caligula proposito Edicto, Ludis. quod nomen Imperatoris è castrensi vulgò ductum, qui caligati dicti à forma calceorum, in mentem mihi reuocat elegantissima Tertuliani verba in Carmine ad Senatorem, qui à Christiana religione descuerat,

——— caligæq; remota,
Gallica sint pedibus molli redimita papyro.

Ita enim plurium numero malim, quam singulari; Sit. Addit autem molli papyro redimita: & quia Cybeles, quam ille colebat, Sacerdotes ita haberent: cum alias rudia & rustica illa calceamenta essent: & quia in ijs locis Asiæ, in qua Cybele, plurima papyri copia. denique vt tacite ei exprobraret, etiam à more Romano descuisse eum, qui non distinctos & redimitos papyro calceos in vsu & pretio habebant, sed auratos & purpureos, & præ his alijsque omnibus interpunctos, vt testatur Simplicius commentarijs in Epictetum, luxuriam singularem Roman. notans. Quam in hac re ex eo quoque perspicias, quod seruos distinctis muneribus haberent, alios qui vestirent, alios qui calcearent.

Vnde

Vnde illa infelicis heroinæ Arriæ vox ad milites, Nempe daturi estis consulari viro seruu-
los aliquos, quorum è manibus cibum capiat, à
quibus vestiatur, à quibus calceetur? Omnia vel
sola præstabo. quæ paulo pluribus de calceario
hic notauit, tum quia illustrando Vlpiani loco e-
rant, tum quia non pertrita videbantur.

CAPVT XXIX.

*Iuste & rite facta transactio an rescin-
di possit.*

ITa quidem ius commune & notissimum
transactionum omnium est, ne iustæ rescin-
di, ne ex rescripto quidem Principis debeant,
l. causas, Cod. de transaction. Quare Vlpianus in
h. l. cum hi, in princip. & passim ratam esse trans-
actionem alimentorum ait, quæ Prætoris au-
thoritate facta sit, si modo Prætor ea seruarit,
quæ Oratio mandat. Sed an restitui quis pos-
sit aduersus iustam transactionem ex causa mi-
noris ætatis, vel communi remedio rescripti
Diocletiani, in *l. 2. Cod. de rescind. vendit.* vti pos-
sit, non immerito dubites. Si minor læsus hac
transactio sit quamuis decreto Prætoris fa-
cta, tamen restituendus videtur, *argum. Oratio-
nis D. Seueri de prædiis minorum*, quæ non exclu-
dit restitutionem, si in venditione prædij cum
decreto solemniter facta minor captus sit, *l. si
quidem, Cod. de præd. minor.* De remedio illo

etiam Diocletiani nouo, idem dicas: eo enim, qui immodice, id est ultra dimidiam iusti pretij læsi sunt, adiuuantur: qui olim non adiuuabantur. quod cum ex alijs locis Interpretes colligunt, tunc in nostra hac quæstione significat Vlpianus *in h. l. cum hi, in princip.* cum ait, D. Marcum Oratione sua succurrisse alimentarijs, quia facile solerent antea transigere, contenti modico præsentis. valebat igitur ante Orationem D. Marci transactio, quamuis modicum quiddam alimentarius accepisset, atque ita immodice læsus esset. Sed verius est neutrum remedium alimentario dari. Restitutioni obstat, quod decreto Prætoris facta sit, quod vnum requirit Oratio ad firmitatem transactionis. Deinde *l. sancimus, 25. Cod. de administ. tutor.* vbi Iustinianus constituit solutione facta ex decreto tutori vel curatoris, debitorem plenissima securitate frui, excipitque diserte solutiones reddituum, pensionum, & aliarum huiusmodi causarum, quas etiam sine decreto Prætoris recte fieri vult. & ratio est, quia differri alimenta non possint, nec decretum Prætoris expectent. Ex quo apparet multo minus restitutionem dandam esse, si transactio, vt, debet ex auctoritate Prætoris facta fuerit. Nam & causa alimentorum hîc versatur, & transactionis auctoritas, & decretum Prætoris. Neque obstat, quod minor etiam aduersus transactiones in integrum restitui possit, *l. pupilli, §. 1. ff. de solutio.*

l. 1. § 2. *Cod. si adu. transact.* nam id intelligendum est, cum ipse minor per se transegit, vel etiam curatore auctore, sed sine Prætoris interventione. Hæc de restitutione. Cui comparari vulgo solet remedium l. 2. *Cod. de rescind. vend.* de quo an locum in transactionibus habeat, longa & perplexa interpretum disputatio est. Et verius est nullum habere; quod & expressum est clarissime in l. *Lucius, §. fin. ff. ad Senatusconsultum Trebell.* Sed maxime id ex h. l. *cum hi, in princip.* apparet, vt dixi. nam si in causa alimentorum, quæ maxime fauorabilis est, transactio non rescinditur ob quantamuis iacturam alimentarij, quid in alijs fiet? neque id constitutione illa Diocletiani est immutatum, quæ de venditione loquitur, nec ad alios contractus, nisi similes, porrigi debet: cum sit veteris iuris emendatrix. ad transactiones autem minime: vtpote quibus nisi in primis constet fides, nullus sit litium finis futurus, vt ait l. *fratris, Cod. de transact.* Alia argumenta omitto, quæ omnibus nota sunt. Dicit aliquis, nullane igitur differentia inter maiorem & minorem xxv. annis differentia erit? nulla, inquam: nisi in eo, quod transactione facta sine Prætoris & ideo infirmata, tenetur alimentarius conditione in id, in quantum locupletior sit factus, d. l. *cum hi, §. si eisdem.* Id autem aliter in minore, aliter in maiore æstimatur. Nam in maiore sufficit semel locupletio factum esse, licet acceptam

pecuniam postea prodegerit: in minore non aliter dicimus locupletiores, quam si in eius rem versa pecunia fuerit perduretque. *l. sed an ultro, §. 1. ff. de negot. gest. l. pupillo. ff. de solution.* Et in ea re puto etiam restitutionem in integrum in hac causa alimentorum minori dari, non aduersus transactionem, sed aduersus solutionem, minori factam ex hac causa transactionis. Generaliter enim verum est, minorem in integrum restitui ob solutionem ei praesertim sine curatore factam, *l. si sine, §. interposito, ff. de admin. tutor. cum simil.* Quod si dubitetur vtri incumbat probatio, an in rem minoris pecunia versa sit, minori an aduersario eius, vehementer Doctores nostri controuersantur. Qua de quaestione accurate scripsit Arius Pinellus *ad d. l. 2. Cod. de rescind. vend. part. 3. nume. 23. & seqq.* & doctissimus Hartman. Pistorius, si bene memini *in questionibus suis*. Sed temere, existimo, argumentum ducatur à solutione facta ex causa venditionis quam impedit Oratio D. Seueri, ad solutionem factam ex hac causa transactionis, quam Oratio D. Marci prohibet. Inter quas causas & illa differentia maxime notanda est, quod alienatio praediorum minoris sine decreto Praetoris facta adeo nullius momenti est, vt nec si melior conditio minoris fiat, valeat: veluti si rem periculo obnoxiam curator eius vendiderit, vel infructuosam, vel vt alia possessio utilior ex pretio ematur, vt sunt
 excm.

exempla posita in *l. magis puto. §. si as alienum. & l. si fundus, ff. de reb. cor.* cum tamen transactio alimentorum teneat & sine Prætoris facta, si utilis sit alimentario, *l. cum hi, §. eam*, quod quemadmodum intelligendum sit, supra exposui. Quae de re videndus etiam est Sarmienti disputatio *lib. de Ecclesiast. rebus, par. 1. cap. 2.* ubi nobilem illam quaestionem tractat, an & quatenus rerum ad ecclesiam pertinentium alienationes sine decreto factae valeant.

CAPVT XXX,

De iniusta transactione: & de iureiurando.

Primo iniusta est, quae sine Prætoris auctoritate facta est, de qua supra satis expositum est. Deinde ea quoque iniusta, quae cum Prætoris est facta, sed non ex præscripto Oratoris. Sed authoris nostri verba ponamus: Si Prætor aditus, inquit, citra causae cognitionem, transigi permiserit, transactio nullius erit momenti. Prætori enim ea res quaerenda commissa est, non negligenda, nec donanda. Sed etsi non de omnibus inquisierit, quae Oratio mandat: hoc est de causa, de modo, de personis transigentium: dicendum est, quamuis de quibusdam quaesierit, transactionem esse irritam, *d. l. cum hi, §. si Prætor.* In his verbis primum noto imitationem M. Tullij, cum in sententia, tum

in verbis. Permittere enim & Committere eruditissime Ulpianus distinxit; in illo verbo, potestas, in hoc fides & religio continetur. Denique sic est in ea pro Cluentio: Est enim sapientis iudicis meminisse, se hominem, cogitare sibi tantum à populo Rom. esse permissum, quantum commissum & creditum sit, & non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse meminisse. Ex quo perspicimus, non esse in vniuersum Bartolo ad sentiendum, qui in *l. si sit legatum, ff. de ann. leg.* scribit, sufficere si dolo malo careat is, cuius arbitrio res commissa est. Nam lex, id est Oratio D. Marci Prætori præscripsit, quid seruare eum oporteat. Et generaliter forma in vnoquoque negotio præscripta ad vnguem seruanda est, hoc §. *si Prætor*, qui quotidie ad hanc rem allegari solet: adeo quidem, vt licet in minimo peccatum sit, id quod actum est, ipso iure non valeat: est enim forma indiuisibile quiddam, sicuti & conditio, vt bene Alexander in *l. si is qui quadraginta, ff. ad legem Falcid.* Ad hæc, quod pro forma introductum est in vnoquoque negotio legibus, ad publicam vtilitatem pertinere intelligitur, eoque nec expresse ei formæ renunciari, nec tacite potest, *l. ius publicum, §. ibi Angelus notat, ff. de pact.* Sed quod ad solemnitates quasdam extrinsecas, si & minutæ leuesque sint, & ad effectum rei nihil magnopere pertineant, tuto omittuntur *l. i. §. fin. ff. de ventr. inspici.* At vnus ex septem

septem testibus si in testamento defuerit, testamentum plane inutile est, *l. si vnus, Cod. de test.* Quanto id magis valere in proposito debet, vbi quæ Oratio mandat, iniungitque Prætori, non solemnitates & formam quandam, sed ipsum negotium totum, id est, causam alimentariam continent. an transactio & quæ admitti debeat? vt non aptissime ad id, quod ante dixi, allegari *hic §. videatur.* Deinceps videndum est, an inutiliter facta vel sine Præatore transactio saltem iureiurando alimentarij confirmetur. quod plerique interpretum admittunt, extolentes, vt solent, vim iurisiurandi. Sed nullum iusiurandum valet contra leges, & expressa legum interdicta, *l. non dubium, Cod. de leg.* Iure Canonico quoque, & si non irritam habeatur, tamen remittendum est. Nam si Pontifex *in cap. cum quidam in 2. parte, ext. de iureiurand.* pro impio atque inhumano iureiurando ducit, quo quis iurauit, se nihil matri aut sorori, aut fratri humanitatis atque officij præstaturum, id est, & interpretatur nihil ad victum atque alimenta daturum, eoque remitti iusiurandum iubet: cur non idem probandum in eo, qui propria sibi alimenta abdicauit, & vetante lege? In eodem cap. dicitur is iurasse, se nolle vnquam loqui matri vel sorori, id est, nūquam velle cum ijs in gratiam redire. quod, sed contrario significatu, piè gloriatus est olim Pomponius Atticus in funere matris suæ: Ait enim Corn. Ne-

pos eum dixisse, se nunquam cum matre sua in gratiam rediisse. nimirum offensio nulla inter eos, ob quam reditione in gratiam opus fuisset, intercellerat. Simili ratione non valet donatio omnium bonorum etiam futurorum ab aliquo facta reseruato sibi usufructu vel alimentis tantum, nec iureiurando confirmatur, vt sentit Bartolus, & eum secutus Socinus iunior *in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verborum obligat.* Vetat enim lex omnem pactiōem, per quam adimitur libera testandi facultas, *l. pactum quod dotali. l. licet, C. de pact.* usufructum enim modicum, vt alimenta finiri vita constat *h. l. cum hi.* Sic vt nihil vel perparum sit donatori, de quo testetur: hæredem autem nullo modo reperiat: quod & abhorret ius ciuile, & est cum ignominia defuncti coniunctum. Quod de iureiurando dixi, idem & multo magis dicendum de pœna transactioni munientæ adposita. non solum transactio non firmatur ea pœna, licet cum clausula illa *Rato manente pacto*, de qua *in leg. qui fidem. 2. § ibi gloss. ff. de transaction.* & *Doctores vulgo in leg. cum proponas, Cod. de pact.* Sed nec pœnæ petitio est. *dict. leg. non dubium, Cod. de legib.* cum si transactio ab initio valeret, eius clausulæ ea vis esset, vt transactionis exceptionem, & præterea pœnæ petitionem quis haberet. Transactione ab initio irrita, vt in proposito nostro, neutrius rei commodo vti quis potest, fide transactionis
 ab al-

ab altero rupta. Et hoc est quod *in d. l. qui fidem*,
additum est, licita.

CAPVT XXXI.

*Iniusta transactio: si quid ex ea
secutum sit.*

VLpianus: si eidem alimenta, & prætereale-
gatum præsentis die datum sit, & transa-
ctum fuerit citra Prætoris auctoritatem; id
quod datum est, imputabitur prius in legatum,
quod præsentis die datum est: superfluum in ali-
mentariam causam, Si quis de alimentis trans-
egerit sine Prætoris auctoritate, id quod da-
tum est, in præterita alimenta cedet, nec inter-
est, tantum in quantitate sit debita, quantum da-
tum est, an minus, an plus. Nam etsi minus sit,
adhuc tamen id, quod in solutum datum est,
in præterita alimenta imputabitur. Sane si is
qui de alimentis transegit, locupletior factus sit
ea solutione: in id, quod factus sit locupletior,
æquissimum erit in eum dari repetitionem; nec
enim debet ex alieno damno esse locuples. Hæc
ita Vlpianus *in §. si eidem, cum sequent.* Quæ ut
recte intelligantur, videndum est, utrum ex
transactione nihil sit secutum, an aliquid puta-
datum sit. Si res integræ omnes sunt, alimenta-
rio perinde actio alimentorum nomine ex te-
stamento dabitur, ac si transactio nulla inter-
posita esset; hoc enim transactionis iniustæ ef-

YIO SCIPIONIS GENTILIS, IC.

fectum est, & significat Vlpianus, cum ait, trans-
 actionem esse irritam, *d. l. cum hi, §. si Prætor.*
 nullius esse momenti, §. *si in annos.* Quod si ali-
 quid secutum solutumve sit, restituenda qui-
 dem vel potius rescindenda non transactio,
 quæ ipso iure nulla est, sed solutio atque præ-
 statio est. Sicut dicimus, cum venditio, cui
 causam dolus dedit, nulla ipso iure est, tradi-
 tionem rei vel pretij rescindi, *l. §. eleganter, ff. de*
dol. mal. Hic diligenter attendendum est, quæ
 mutatio facta sit transactione ista iniusta. Quid
 enim si aliquandiu percepit alimenta ab alio,
 quam à quo relicta ei erant, vel alio loco, vel
 alio modo? an æstimatio, si quo in damno ali-
 mentarius versatus sit, utilitatis amissæ fiet?
 quod nullo modo admittendum puto, nisi for-
 te minor xxv. annis proponatur, & sine Præ-
 tore transfegerit. Quod si pro alimentis (quæ-
 cunque in re ea relicta sint) ex transactione pe-
 cunia soluta aliqua sit, de cuiusmodi mutatione
 sola loquitur *in §. si eadem, & §. sequent.* Vlpia-
 nus: tum addidit, ut vel pecunia imputari ali-
 mentario debeat, vel ab eo condici. Imputatur
 his casibus. i. Primum, si cui non alimenta sola,
 sed aliquid præterea legatum à testatore sit da-
 tum præsentis die, & is transfegerit cum hærede
 accepta ab eo pecunia, hoc casu dicemus, etiam-
 si alimenta nondum vlla debeantur, in quæ da-
 ta pecunia imputetur, puta si statim post mor-
 tem testatoris transactum fuerit, pecuniam im-
 putari

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. III

putari in legatum debere. I I. Quod solum & præfenti die debetur, neque enim est aliud in quod imputetur. Quod si post aliquod tempus interposita fit transactio, nec alimenta soluta adhuc fuerint, idem dicemus, in legatum scilicet prius pecuniam imputandam: quod si plus datum est; quam sit in legato, id quod superfluum est, cedit in alimentariam causam, *d. §. si eidem.* I I I. Quod si nihil præter alimenta sit relictum, in sola alimenta cedit, quod ex transactione datum est. Sed si alimenta præterita nondum sint, non video cur rescissa vel irrita declarata transactione non detur hæredi repetitio eius, quod dedit; neque enim tenetur in futura alimenta imputare, cum ea nondum debeantur, & fieri possit, vt prius alimentarius moriatur. I V. Si vero alimenta sint præterita, hîc fiet illa imputatio, de qua *in §. si quis de alimentis*, agitur: in præterita alimenta cedit, inquit Vlpianus, quod datum est: & adijcit, Nec interest tantum in quantitate sit debita, quantum datum est, an minus, an plus. nam etsi minus sit, adhuc tamen id, quod in solutum datum est, in præterita alimenta imputabitur. addendum est ex eodem Vlpiano *lib. 7. Disputationum*, vt id præstetur, quod amplius ex causa alimentorum (intellige præteritorum) deberi potest, *l. & post rem, §. i. ff. de transact.* Vique ad eo, inquit, quod datum est (post rem iudicatam transactione facta) etiamsi non proficiat ad

transactionem; extenuat tamen rem iudicatam: ut inde sit & dictum & rescriptum circa alimentorum transactionem circa Prætoris auctoritatem factam, ut quod datum est, proficiat ad alimenta: ita ut si quid amplius ex causa alimentorum deberi potest, id præstetur: quod autem datum est, imputetur. Ait deberi potest, cum tamen de præteritis alimentis loquatur, non de futuris. Igitur deberi potest, est, si quid amplius deberi apparuerit. Et quod ait, & dictum & rescriptum est; Adcursius legit & edictum, exponitque, à Prætoribus. Sed nullum edictum tale Prætoris, opinor, proferri potest, neque de ijs, quæ specialiter ijs vel lege vel Senatusconsulto, vel constitutione Principis tributa sunt, edixisse eos existimo. Dictum igitur, id est responsum à Jurisconsultis, quorum sententia & responsa dicta appellata, vel cum adiectione aliqua, ut A. Cascellius scripsit libros *Benedictorum, l. 2. ff. de orig. iur.* quæ nihil aliud erant, quam ipsius arguta & acuta de iure civili responsa, consultoribus edita. quale est illud, quod supra capite 2. exposui. Item illud quod Quintilianus his verbis *lib. 6. commemorat, cap. de Risu*: Cui frequentissimam dat occasionem ambiguitas, ut Cascellio, qui consultori dicenti: *Nauem diuidere volo, Perdes, inquit: vel ut alibi legitur, Neque tu, neque socius habebitis.* Varro *lib. 6. de lingua Latina*: Catus *Ælius Sextus, inquit, non (ut aiunt) sapiens, sed acutus;*

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. 113

acutus; & quod est, tunc cœpit memorari: simul cata dicta accipiēda, acuta dicta. Et dictum igitur & rescriptum est, *in d. l. 7.* est, quod clarius idem Vlpianus alibi dixit: Et rescriptum & responsum est, *l. ait Prator, §. restitutus, ff. de minor.* quem locum Cuiac. ibi citat; vel, & relatum & rescriptum est, *l. 2. §. sed si, ff. ad municipal.* Quod autem scriptum est, *l. filius qui, ff. de bon. libertorum;* Sic dictum est, patrono, &c. significat vulgarem Iurisconsultorum sententiam, vt opinor: quæ illis verbis frequentissime significatur: Quod vulgo dicitur. quasi enim quædam pro- uerbia iuris ciuilis sunt, eæ, quas regulas & receptas sententias appellamus.

CAPVT XXXII.

De Condiotione ex hac causa irritæ transactionis.

CVM dixisset Vlpianus, quod datum est ex causa inutilis transactionis, in præterita alimenta cedere, nec interesse, tantum in quantitate sit debita (alimentorum scilicet) quantum datum, an minus, an plus; nam etsi minus datum esset, adhuc tamen in præterita alimenta imputari: statim sic subiunxit, Sane si is qui de alimentis transegit, locupletior factus sit ea solutione: in id, quod factus sit, æquissimum erit in eum dari repetitionem: nec enim debet ex alieno damno esse locuples. Hic versiculus, sanè

H

vt propter alias res, imprimisque propter con-
 dictionum causam summè notandus est, ita
 habet non satis explicatam in hac quæstione
 rationem. & lapsos in ea video doctissimos in-
 terpretes. Neque enim Vlpianus in dicto versu-
 culo, primum respōdit, de tertio illo casu, si plus
 acceperit, quam ex præteritis alimentis dari de-
 buit. de eo enim casu iam dixerat, & communi
 definitione cum alijs duobus comprehenderat,
 id est, semper fieri imputationem in præterita
 alimenta, siue tantum, minus siue, siue plus da-
 tum esset: sed diuerso modo tamen: nam si tan-
 tundem datum sit, id totum hauritur, & impu-
 tatur. Si minus datum sit, id non exhaurit de-
 bitum alimentorum, & per consequens petere
 alimentarius potest, quod deest; non totum
 quod est in alimentis præteritis, vt suspicari quis
 posset, fauore præsertim alimentorum motus,
 sed id tantum quod deest: ideoque Vlpianus
 iterum repetit hoc, Nam etsi minus inquit, &c.
 & ita etiam *in d.l. 7. §. 1.* vt præstetur, quod am-
 plius est, siue debetur ex causa alimentorum.
 Quod si plus datum sit, id etiam imputatur, in
 quantū scilicet concurrat cum debita alimento-
 rū quantitate: superfluū autem repetere & con-
 dicere hæres potest. & ratio est, quia nō cogitur
 in futura alimēta id superfluū imputare. quia fu-
 tura alimenta nondū debētur, vel sub cōditione
 debentur, si alimētarius vixerit. Quod autē sub
 cōditione debetur, id verè nō debetur, & solu-
 tum

DE ALIMENTIS, LIBELLVS. IIS

tum repeti cōdictione indebiti potest, *l. sub con-*
ditione, & l. qui promisit, ff. de ind. condict. Neque
 obstat, quod in §. præcedēti scriptum est, super-
 fluū cedere in alimētariam causam: nā ibi de eo
 loquitur, quod datū est suprā quā ex legato præ-
 senti die dato debebatur, quod legati quantita-
 tē excurrebat: id superfluū meritò imputabitur
 secūdo loco in alimenta: sed alimēta scilicet iam
 debita ac præterita, non in alimenta futura, de
 quibus nūc agimus. Cæterum quia Vlpianus in
 illa quam dixi, communi definitione compen-
 sationis nihil expresserat, quid de hoc superfluo
 fieri oporteret, subiungit generalem definitio-
 nem de omni scilicet casu, quo alimentarius est
 locupletior factus, *in versiculo, sane:* non autem
 respondet de illo vno casu, de quo ante egerat,
 cum scilicet plus datum est, quam sit præterito-
 rum alimentorum quantitas. neque enim hoc
 vno casu accidit, vt alimentarius fiat locuple-
 tior ex iactura hæredis; sed pluribus, veluti, si ex
 transactione plus accepit, vel loco, vel tempo-
 re, vel modo, vel etiam causa, puta si plus acce-
 pit quam non solum in obligatione alimento-
 rum erat, sed quam in vlla alia causa, vt legati
 ex eodem testamento debiti: Quacunque igi-
 tur ratione per occasionem transactionis locu-
 pletior est alimentarius factus, in id, in quan-
 tum locupletior factus sit, æquissimum esse Vl-
 pianus ait, vt transactione ex Senatuscons. infir-
 mata, condictio aduersus eum detur, siue reue-

titio. imo etiam si nihil dedit, sed si accepto tulit, quod ipsi debebatur, idem dicendum est: nam pro eo, quod accepto latum est ex inutili atque irrita causa, condictio datur, *l. si accepto*, & *l. si mulier*, ff. de cond. caus. dat. & simul aperit causam atque fontem condictionum, nimirum summam æquitatem, & huius æquitatis illam rationem, quia non debeat quis ex alieno damno esse locuples. Æquitas hæc est non solum civilis, sed etiam naturalis, & quidem maxima. Nam ut eleganter Cicero ait, *lib. III. de Offic.* ex aliena iactura lucrum capere magis est contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, & cætera. Atque ita de omnibus ferè conductionibus, indebiti, sine causa ob rem dati, nominatim varijs in locis scriptum est. Causantur, inquam, hæc conductiones ex æquitate, ut loquitur hîc Iason, ex bono & æquo sunt, ut Cuiacius. Et notandum dupliciter eam æquitatem elucere, & in eo, ut quis teneatur, qui locupletior factus est, & in eo ut non in plus tamen teneatur, quam factus sit locupletior. ita enim ratio illa huius æquitatis vera erit, Ne quis ex alterius iactura locupletur. Nunc videamus, cū generaliter Vlpianus hîc dicet, Repetitione dari, & alimentariū teneri ex æquitate: an de omnibus conductionibus id adfirmandum sit, ut teneatur omnibus? Solent enim plerumq; concurrere. Et puto omnes dari, & indebiti, & ex iniusta causa, & ex nulla causa, & ob causam
 dati

dati causa non secuta. Sed Adcursius cōdictio-
nem indebiti repudiat, eo argumento: quia,
quod solutum est ex causa transactionis, repe-
ti non potest, quod non plane dicatur indebi-
tum ex tali causa solutum, *l. in summa, §. 1. ff. de
condict. indeb.* Sed bene Albericus & Fulgosius
respondent, eam sententiā locum habere, cum
transactio non est ipso iure nulla. Quod si sit
ipso iure nulla, ut certè est hæc alimentorum si-
ne decreto Prætoris facta contra Orationem
contraque Senatusconsultum, tunc indebiti
condici potest, quod ex tali transactione solue-
rimus: utpote ex qua nec naturalis quidem sit
orta obligatio, *l. non dubium, C. de legib.* Simili-
ter, inquit alibi Vlpianus, si post rem iudicatam
quis transegit & soluerit, repetere poterit, id-
circo, quia placuit transactionem nullius esse
momenti, *l. eleganter, §. 1. ff. de cond. indeb.* ubi
idem mox, in §. 2. subiungit de hac ipsa trans-
actione alimentorum, quam ait Senatuscon-
sulto infirmari, id est irritam esse iuberi. Com-
parat Vlpianus & in ea *l. eleganter, §. in dict. l. §.
post rem. 7. ff. de transact.* transactionem factam
post rem iudicatam, & transactionem alimen-
torum testamento relictorum sine Prætoris fa-
ctam, neque in eo solum, quod utraque sit irrita
per sese & nullius momenti: sed etiam in eo,
quod cum talis ipsa sit, tamen proficiat ad ali-
quid aliud, nimirum ad retentionem ac com-
pensationem, ut quod solutum est retineri &

compensari possit in causam iudicati vel alimentorum. Illud verò non interest, qua de causa sit infirma transactio hæc alimentariæ. nam licet ob minimum defectum cognitionis Prætorix irrita sit, tamen condictio locum habebit. verissimè enim à Bartolo dictum est, vbi forma seruata non est actui præscripta iure, ibi nec civilem obligationem esse nec naturalem, *in l. 1. colum. 3. ff. de cond. indeb.* nam si vel sola subesset obligatio, sufficeret ad conductionem impediendam.

F I N I S.

n
fit
et
ia
if
r
ii
o

3
b
i
o
o

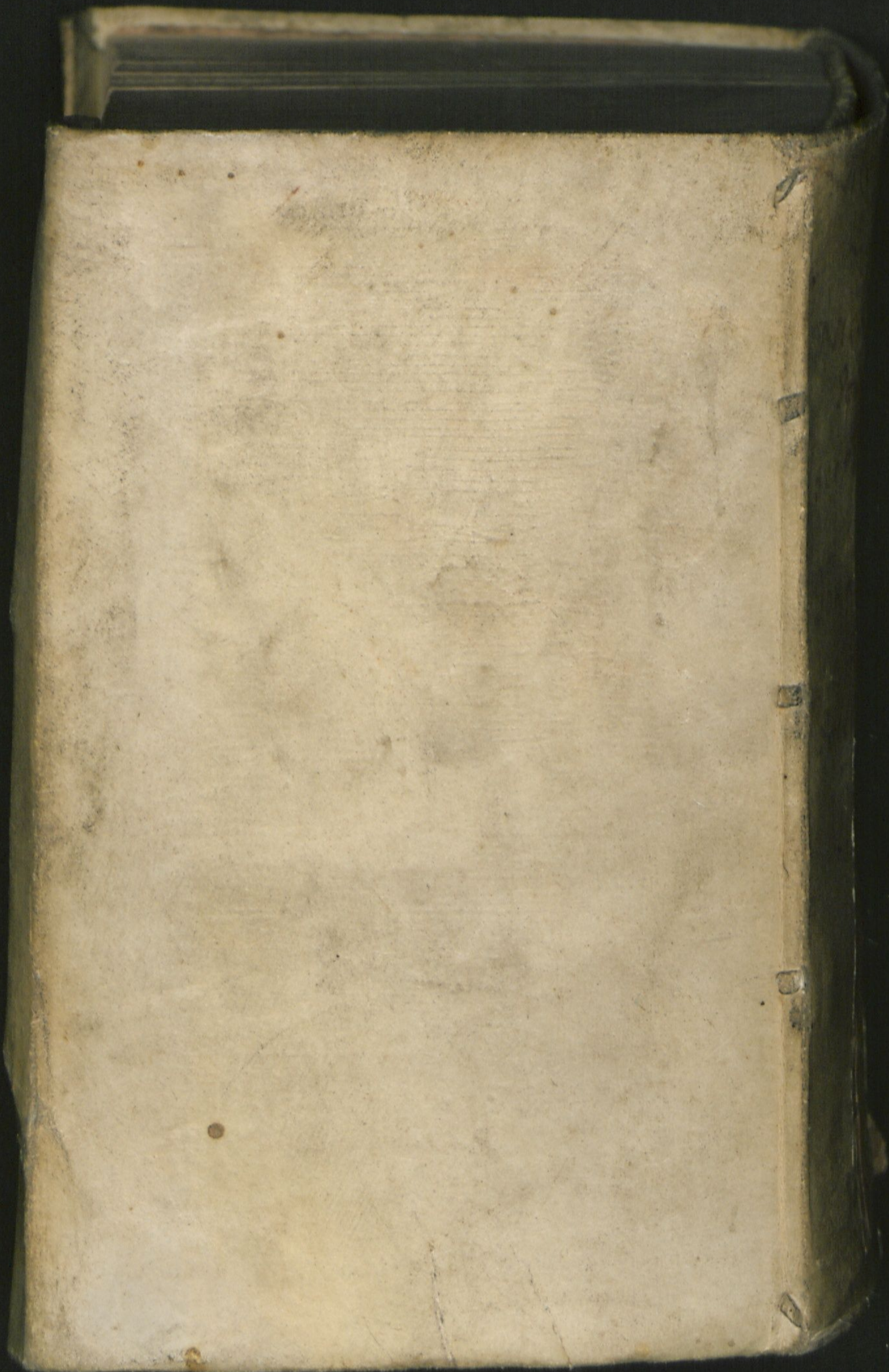
K 3894a

x2215861

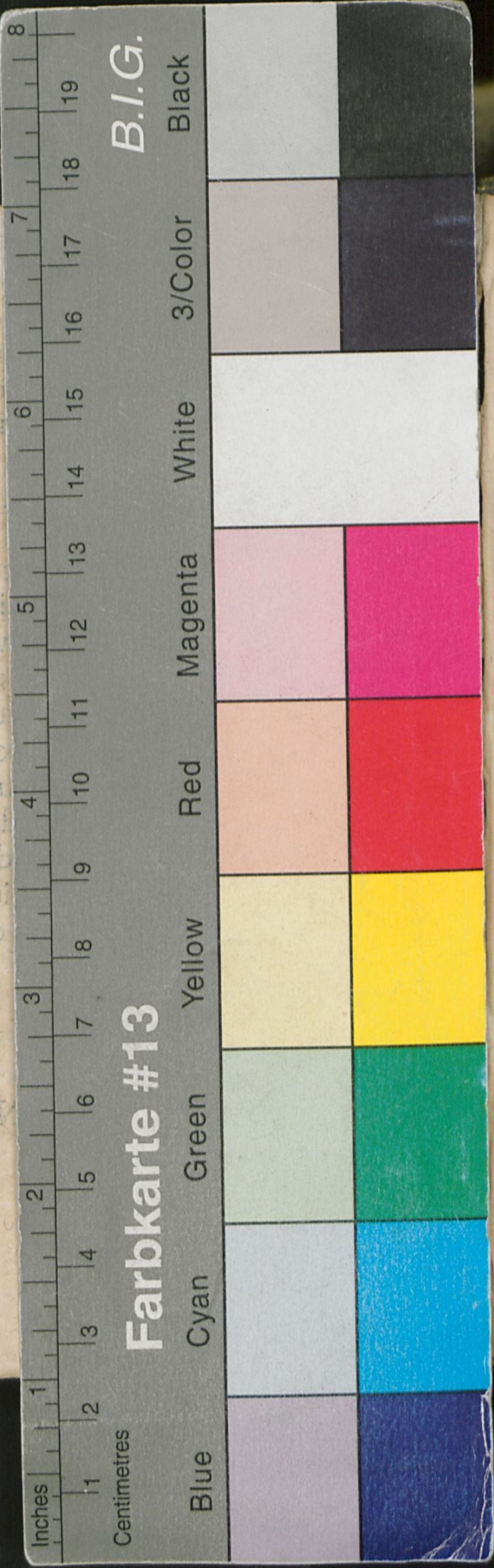
von
Me

SCIPIONIS
GENTILIS
IVRISCOS.
DE ALIMENTIS
Liber singularis,
AD ORATIONEM
DIVI MARCI.

FRANCOFVRTI
Apud heredes Andreae Wecheli,
Claudium Marnium & Jo. Aubrium.
M D C.
Cum Grat. & Privil. S. C. Maiest. ad sexennium.
c. k.

